శ్రీరస్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము.

(అబ్బయామాత్యప్రణీతము).

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

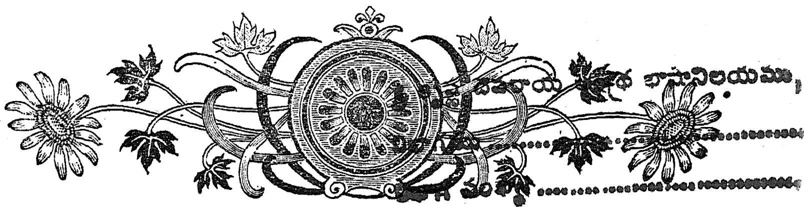
ప్రకటితము.

ఆదిసరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

చెన్నపురి.

1911.

శ్రీరామచన్ద్రాయ నమః.

అనిరుద్ధచరిత్రము

పీఠిక.

నిత్యోత్సవమందిరంబు లగులక్ష్మీమోహనాపాంగ వీ
క్షానీలోత్పలమాలికావళులు శృంగారంబుగా నంగపూ
జానైపథ్య మెలర్పఁ దత్తనులతాసంశ్లిష్టకేళిం బ్రియా
నూనుండై తగుమంగళాచలనృసింహుం డిచ్చు మాకోరికల్. 1

చ. సరసతఁ గౌఁగిలింప గిరిజాకుచపాళి నిజాంగలిప్తభా
సురభసితాంతమై కులుకుచున్ వెలిదామరమొగ్గజోడు సుం
దరత వహించుచుండ మమతం బలుమాఱును జూచి సౌఖ్య శం
కరుఁడు ప్రసన్నుఁడై యొసఁగుఁ గావుత మాకు నభీష్ట సంపదల్. 2

మ. అకలంకం బగుచిత్తశుద్ధికొఱకై యశ్రాంతమున్ మ్రొక్కెదన్
సకలస్థావరజంగమాత్మకజగత్సంసారనిర్మాణక
ర్తను నానాదురితాపహర్తను సమస్తామ్నాయసంధర్తనున్
బ్రకటస్మార్తమనోవిహర్తను వాక్పద్మేక్షణాభర్తనున్. 3

చ. కలిమికిఁ బుట్టినిల్లు సుర కన్యల కేలికసాని ముజ్జగం
బులకును గన్నతల్లి కృతపుణ్యులకున్ ధనధాన్యరాశి వి
ద్యలచెలి కత్తెగారు కలశాబ్ధికిఁ గూరిమిపట్టి శౌరికిన్
గులసతి యాదిలక్ష్మి దయదుల్కెడు చూపుల మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. 4

శా. శ్రీవిద్యాబగళాముఖీ భగవతీ చింతామణీ శ్యామలా
దేవీ వశ్యముఖీ సమాహ్వయములన్ దీవ్యన్మహా మంత్రయం

త్రా విఖ్యాత నిజాంశ లాశ్రితుల కిష్టైశ్వర్యముల్ చేయఁ జి
ద్భావాకారత నొప్పు శాంభవి ననున్ బ్రహ్మజ్ఞాన్వితుం జేయుతన్. 5

చ. రవరమణీయకీరసుకరంబు నభీష్టఫలోదయంబు మా
ర్దవసుమగంధయుక్తము సుధాసమవర్ణముగల్గి వర్ణనీ
యవిబుధలోకకల్పతరువై తగుపద్మజురాణి వర్తనో
త్సవము వహించుఁగాత నిరతంబును మద్రసనాంచలంబునన్. 6

ఉ. అంబుజగర్భనిర్జరవరాదులచేత సపర్యలందు హే
రంబుఁ గృపావలంబు మునిరాణ్నికురుంబమనోంబుజాతరో
లంబు దరస్మితాననకళాజితశారదచంద్రబింబు భూ
షాంబరరుగ్విడంబు విజితారికదంబు భజింతు విద్యకై. 7

మ. దినరాట్తేజులఁ గాళిదాసు భవభూతిన్ దండి బాణున్ మయూ
రుని శ్రీహర్షుని సోము భారవిని జోరున్నన్నపన్ దిక్కశ
ర్మను శ్రీనాథుని సోము భీమకవి నెఱ్ఱాప్రెగ్గడన్ భాస్కరున్
వినుతింతున్ హరిభక్తినిష్ఠుల మహావిద్వత్కవిశ్రేష్ఠులన్. 8

చ. చతురకవిత్వతత్త్వపటుసంపద యొక్కరి సొమ్ముగాదు భా
రతిదయ సౌధవార్ధికవిరాజుల మానసముల్ ఘటంబు లా
యతము కొలంది లబ్ధమగు నయ్యమృతం బటు గాఁ దలంచి య
ద్యతన కవీంద్రులార కృప దప్పక మత్కృతి నాదరింపుఁడీ. 9

తే. కాళిదాసాదులకునైనఁ గలవుతప్పు
లనిరి పెద్దలు మాదృశులనఁగ నెంత
తప్పు గల్గిన దిద్దుఁడీ యొప్పుగాను
బాలునకు బుద్ధి నేర్పినభంగిఁ గవులు. 10

తే. భగవదర్పితకావ్యంబుపట్ల నెరసు, లున్న దూషింప వలదు మాయన్నలార
ఘనకిరీటంబు ధరియించుకొనిన తలకు, సుళ్లు లెక్కలు వెట్టుట చొప్పుగాదు. 11

చ. సుకవుల సూక్తులందు సరసుల్ నెరసుల్ వెదుకంగఁబోరు మ
క్షికవితతుల్ వ్రణంబు పరికించుగతిం గొదవల్ గణించుటల్
కుకవుల నైజబుద్ధి తెరలో కథచొప్పున బొమ్మలాడఁగా
నొకకడ హాస్యపుం బ్రతిమ లుండవె పెక్కులు వెక్కిరించుచున్. 12

వ. అని యిట్లు ప్రధానదేవతానమస్కరణంబును బురాతనాద్యతనసుకవిపురస్కరణం
బును గుకవి తిరస్కరణంబును గావించి యనంతరంబ. 13

సీ. శ్రీమంగళాద్రి లక్ష్మీనృసింహుల కటాక్షాంచలామృతవృష్టి నంకురించి
సంగీతసాహిత్యసరససౌష్ఠవయుక్తి శాఖోపశాఖలఁ జాలఁ బ్రబలి

రసికరాజన్యముఖ్యసమాజబహుమానసతతవసంతాభిరతిఁజిగిర్చి
దైవనామాంకితస్తవమనోహరభావపదవాక్యసుమములఁ బరిమళించి
యభినవస్థితిఁ బెంపొందు నస్మదీయ, భాగధేయసారస్వతపారిజాత
తరువునకుఁ దగు సత్ఫలోదయము గాఁగ, సముచితంబుగ నొక ప్రబంధము రచింతు.
క. చదువులకు మేర యెయ్యది, చదివినమాత్రంబె చాలు సరసవచస్సం
పదఁ దానేర్చిన కొలఁదిని, యదనఁగవితఁ జెప్పి హరికి నర్పింపఁ దగున్. 15
మ. అతి దాక్షిణ్యఁ దతండు పూర్వకవికావ్యప్రౌఢవాచారసో
న్నతులం దేలినఁ దేలుఁగాక యెపుడున్ నావంటికించిద్జ్ఞుఁచేఁ
గృతి విశ్వాస మెఱింగి చేకొనియెడున్ శృంగారవద్వల్లవీ
రతులం జొక్కియుఁ గుబ్జమేను వగమీఱన్ దీర్చి చేపట్టఁడే. 16
క. భగవంతుని సద్గుణములు, పొగడు వివేకంబె తమ కపూర్వైశ్వర్యం
బగుట నరస్తుతి సేయరు, జగతిన్ సత్కవులు తుచ్ఛసంపదకొఱకై. 17
మ. హరినామాంకితకావ్య మెట్టిదయిన న్నానందమై సజ్జనా
దరణీయం బగుఁబుష్పమాలికలలో దారంబు చందంబునన్
నరనామాంకిత మైనకావ్యము రసౌన్నత్యస్థ మయ్యు న్నిరా
కరణంబై చను హీనజాతిపురుషుం గైకొన్న వేశ్యంబలెన్. 18
చ. కృతులు నిజాంకితంబు లొనరించిన నిష్టధనంబు లిచ్చి స
మ్మతిఁ బ్రభువుల్ కవీశ్వరుల మన్ననసేయుట కీర్తిఁగోరి ని
శ్చితమతి దేవతాస్తుతియె సేయుకవీంద్రుల నాదరించి స
త్కృతి యొనరించు సత్ప్రభుని కీర్తికిఁ గీర్తి ఘటింపకుండునే. 19
వ. అని తలంచి యొక్కనాఁటి రాత్రియందు నాయిష్టదైవం బైన శ్రీమంగళాచలనృసింహ దేవు దేవాలయంబునకుం జని వివిధమణిగణవిరాజితంబును, ప్రదీప్తహాటకమయంబును నై నయనారవిందంబులకు నూతనం బైన యానందవికాసంబు సంపాదించుచున్న గోపురప్రాకారశిఖరగర్భగృహాంతరాళికాముఖమండపప్రభాసౌభాగ్యంబులవలోకించి యాశ్చర్యంబు నొందుచుఁ బ్రదక్షిణంబులుచేసి స్వామిదర్శనంబు సేయుచు నుత్సాహంబున నంతర్గృహంబున కరిగి యందు. 20
సీ. సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబమువంటి మోమునఁ జిఱునవ్వు మొలకలెత్త
నంకపీఠమున సుఖాసీనయైయున్న కమలావిలాసవిభ్రమ మెసంగ
శంఖచక్రగదాబ్జసంశోభితము లైన బాహాచతుష్టయప్రభలు నిగుడ
గ్రైవేయమకుటకంకణకుండలాంగదహారావళులు మేన నందగింప
బాలికాహస్తపంకజాలోలచారు, చామరానిలమోదితస్వాంతుఁ డగుచు
దివ్య సింహాసనంబునఁ దేజరిల్లు, మోహనాకారు నరసింహమూర్తిఁ గంటి. 21

క. కని సాష్టాంగముగా వం, దనములు గావించి లేచి తత్సామీప్యం
బున నిలిచి కొలిచి యుండఁగ, నను జల్లనిచూడ్కిఁ జూచి నయముగఁ బలికెన్. 22

క. బాలత్వమందె నీవు ద, యాళుఁడవై యొసఁగితివి మదర్పితకవితా
ఖేలనమును మద్భజనా, శీలంబును దృఢముగాఁగఁ జేసితి వత్సా. 23

క. అనిరుద్ధచరిత్రముఁ జ, క్కని ముచ్చట విస్తరించి కణఁగి ప్రబంధం
బొనరింపుము శ్రేయోవ, ర్ధనమగు మాపేర నంకితము సేయుఁ దగన్. 24

వ. అని పలికినఁ బరమానందభరితహృదయుండనై తద్వచనంబు మహాప్రసాదంబుగా నంగీ
కరించుకొని యిట్లంటి. 25

ఉ. ఓకమలామనోరమణ యో పరమేశ్వర యో జగత్పతీ
యో కరిరాజదైన్యహర యో శరణాగతవజ్రపంజరా
యో కరుణారసామృతపయోధి పునర్జననంబుమాన్పి సౌ
ఖ్యాకరమైనసత్పదము నందఁగఁ జేసి కృతార్థుఁ జేయుమీ.

వ. అని పునఃపునః ప్రణామంబులుచేసి తదనుజ్ఞవడసి యందుండి మరలి గృహంబునకు
వచ్చితి నని యాదృశంబైన స్వప్నంబుఁ గాంచి మేల్కాంచి యపరిమితప్రమోదరస
మగ్నాంతరంగుండనై కొంతదడవు తదీయ దివ్యమంగళవిగ్రహంబు భావించుచుండితి
నివ్విధంబునఁ దదనుగ్రహంబువడసినవాఁడనై యేతత్ప్రబంధరచనాక్రమంబునకు
నుపక్రమించి మద్వంశప్రకారంబు వర్ణించెద. 27

సీ. శుభకరాపస్తంభ సూత్రుండు కౌండిన్య గోత్రుఁడు నార్వేల కుల పవిత్రుఁ
డగు బసవన మంత్రి కమరప్పయుమ్మన పెద్దన యెల్లప్ప ప్రియతనూజా
లాకుమారచతుష్టయంబులో ముమ్మనామాత్యుండు సత్కీర్తిమఁడనుండు
తత్తనూజాతుఁ డుత్తమధర్మశీలుండు నిర్మలచరితుండు నిమ్మనాథుఁ
డతని నిజసాధ్వి యగుకొండమాంబ గర్భ, మందు జనియించె వినయవిద్యాచణుండు
హరిహరధ్యానసేవాపరాయణుండు, మహితరుచిహేలి యబ్బయామాత్యమౌళి. 28

ఉ. నిండుమనంబు సత్యమును నీతియు శాంతముగల్గి కీర్తివం
తుండయి భోగభాగ్యములతోఁ జెలువొందుచుఁ గొండవీటి భూ
మండల నాయకుల్ మిగుల మన్ననసేయఁగఁ బెంపుమీఱె స
త్పండితుఁ డబ్బమంత్రి కనుపర్తిపురాన్వయ వార్ధిపూర్ణచం
ద్రుం డని లోకులందఱు నెఱుంగుటకున్ నుతిసేయ నేటికిన్. 29

తే. అమ్మహాత్ముని గేహిని యైనపుణ్య, వతికి లక్ష్మాంబ కుదయించె సుతయుగంబు
మహితగుణశాలి రాయన మంత్రివరుఁడు, నిరుపమగుణోజ్జ్వలుం డగునిమ్మఘనుఁడు.

క. ధీనిధి రాయనమంత్రికి, మానవతీమణికి నరసబాంబకు జననం
బైనారమిరువురమె రెూ, గానందుఁడు నబ్బనార్యుఁ డనఁదగు నేనున్. 31

క. నరసింహపాదభక్తుఁడ, నరసింహకృపాప్రసాదనయలబ్ధమతిన్
నరసింహార్పితహృదయుఁడ, నరసింహునికరుణఁజాలనమ్మినవాఁడన్. 32

వ. ఇట్టి నాచేత విరచనీయంబగు నేతత్ప్రబంధసామ్రాజ్యంబునకు మూర్ధాభిషిక్తుండగు
మహానుభావుని ప్రభావంబు వర్ణించెద. 33

సీ. శ్రీవైష్ణవాలయశ్రేణులందుఁ జెలంగు ద్రావిడగంధనాదములవలన
వరమహీసురయజ్ఞవాటికాంతరములఁ గొమరారుహోమధూమములవలన
విపణివీథులయందువినిహితంబైనట్టి ధనధాన్యముఖపదార్థములవలన
నేలాలవంగతాంబూలవల్లీచందనముఖశోభితవనాంతములవలనఁ
గమలకైరవకల్హారకలితలలిత, విమలజలసాంద్రకాసారవితతివలన
భాసురంబగులక్ష్మీనివాసమగుచు, దివ్యతిరుపతిమంగళాద్రిస్థలంబు. 34

క. తిరుపతులునూటయెనిమిది, పురుషోత్తమశేషశైలములు మొదలుగ నా
తిరుపతులలోన మంగళ, గిరి విష్ణునిజస్థలంబు కేవల మరయన్. 35

మ. జగదానందకరంబు మోక్షపదవీసోపానమార్గంబు యో
గిగణాకీర్ణగుహాంతరంబుశిఖరక్రీడావిలోలాప్సరో
మృగనేత్రాసుకరాంగుళీచలితతంత్రీవాతవీణారవా
నుగుణాంచత్పికనాదమద్రిచెలువొందున్ మంగళాభిఖ్యతన్. 36

ఉ. ఆమహనీయశైలశిఖరాగ్రమునందునృసింహమూర్తి తే
జోమయదివ్యవక్త్రమునశోభిలుచున్ నిజభక్తకోటి శ్ర
ద్ధామతిఁ జేయుపానకముఁ దానెలమిన్ సగమారగించి త
త్కామితముల్ ఫలింపఁగసగంబుఁదగన్ దయసేయువారికిన్. 37

చ. గిరిదిగువన్ వినూత్నమణికీలితమండపమధ్యభాగభా
సురతరపీఠమందునతిసుందరమూర్తిధరించియిందిరా
తరుణియుఁదానునుండునిరతంబునృసింహుఁడుదివ్యహారనూ
పురకటకాంగుళీయకవిభూషణపుంజవిరాజమానుఁడై. 38

తే. ఇట్టిమంగళగిరియందు నెగువదిగువ, తిరుపతులరెంటిమధ్యప్రదేశమందు
శంకరుఁడుసర్వమంగళాసహితుఁడగుచు, నుండు నెప్పుడుసహవాసయోగ్యుఁడగుచు.

సీ. కళ్యాణసరసిలోఁగదిసిమజ్జనమాడి ధౌతవస్త్రంబులందముగఁదాల్చి
కుధరాగ్రమెక్కి మార్కొండలక్ష్మిభజించి నరసింహునకువందనములుచేసి
మిరియంబులేలకుల్ మెదిపిచక్కెరతోడఁ గలిపితియ్యనిపానకములుచేసి
స్వామికర్పించిశేషంబైనసగమును భక్తులకెల్లనుబంచిపెట్టి
నగముదిగివచ్చిశివదర్శనంబుచేసి, దిగువనరసింహునిందిరాదేవిఁగొలిచి
భోగమోక్షంబులనుభవింపుదురుజనులు, సత్యమిదిమంగళాచలస్థలమునందు. 40

సీ. వేంకటాచలమున వేసటనొందక వడలుభుజింపఁగాఁబోడముదప్పి
శ్రీరంగమున నాసదీఱంగఁబొంగల్లు భోజనంబొనరింపఁబోడముదప్పి
కాంచీపురంబులోఁగాంతుకొద్దినిఁజేరి యిడ్డెనల్ భక్షింపనెసఁగుదప్పి
యహిగిరిస్థలమున నాపోవగాదోసె లారగించినఁబుట్టినట్టిదప్పి
యర్చకస్తోమహస్తశంఖాగ్రముక్త, లలితగుడజలధారాఘుళంఘుళంఘు
ళాయమానపానీయమహిమ చేనఁణఁచికొనుచు, జలజనాభుండు మంగళాచలమునందు. 41

ఉ. ముంగిటికల్పభూరుహము మూలధనంబు నివేశనంబులో
బంగరువాన చేతికగపడ్డతలంపులమానికంబు ముం
గొంగుపసిండి భక్తులకుఁ గోర్కులపంట జగంబులందు మా
మంగళశైలవల్లభుసమం బగుదైవము లేదు చూడఁగన్. 42

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఈదృగ్విధకల్యాణగు, ణోదారప్రాభవునకు నుద్యల్లీలా
సాదరకటాక్షవీక్షా, పాదితవిబుధేంద్రకమలభవవిభవునకున్.

క. అతులితమతియుతసుతగుణ, యతికృతసుధ్యానగతనిరాకారునకున్
శ్రితకమలాసితకమలా, యతవిమలాంబకసుఖప్రదాకారునకున్. 44

క. భూపాలంకారునకును, దోపాటభటచ్ఛటామదోత్కటగజహృ
ద్భీషణకంఠీరవగళ, ఘోషితకృతపాంచజన్యఘూంకారునకున్. 45

క. మందారకుందచందన, మందస్మితసుందరైకమందిరనయనా
నందవదనారవిందున, కుందామరసోద్భవాస్యకుముదేందునకున్. 46

క. వరసుగుణభక్తజనకృత, సరసగుణాంభోధిపానసౌఖ్యునకు శుభా
కరమంగళాచలస్థల, నరసింహాఖ్యునకు సద్గుణశ్లాఘ్యునకున్. 47

కథాప్రారంభము.

వ. అంకితంబుగా నేరచియింపంబూనిన యనిరుద్ధచరిత్రంబునకుఁ గథాప్రకారం బెట్టిదనిన భగవత్కథాసుధానుభవకుతూహలసాంద్రులగు శౌనకప్రముఖమునీంద్రులు సకలపురాణేతిహాసప్రసంగవచనచాతురీవిఖ్యాతుండగు సూతునింగనుంగొని యిట్లనిరి. 48

చ. జలజభవాభవప్రముఖసంస్తవనీయవిశేషవిష్ణుని
ర్మలగుణకీర్తనామృతము మామకకర్ణరసాయనంబు గాఁ
బలుమఱు నీవు దెల్పుటకుఁ బాత్రుల మైతిమి పూర్వపుణ్యముల్
ఫలితము నొందె నీవలన భవ్యగుణాగ్రణి రోమహర్షణీ. 49

క. అనిరుద్ధుని చారిత్రము, వినుటకు మాహృదయములను వేడుకపొడమెన్
వినుపింపు సవిస్తరముగ, వినుతబుధవ్రాతసూతవినయోపేతా. 50

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుల కతం డిట్లనియె. 51

క. మీరడిగినసత్కథ వినఁ, గోరి పరీక్షిన్నృపాలకుంజరుఁ డడుగన్
ధీరుఁడు శుకయోగి సవి, స్తారంబుగఁ దెలుపఁదలఁచి తా నిట్లనియెన్. 52

సీ. ప్రాకారగోపురప్రాసాదపద్మరాగప్రభాచుంబితగగనతలము
సంతతఫలపుష్పసాంద్రనానావిధోర్వీరుహకలితశృంగారవనము
చంద్రకాంతోపలసోపానకలితశోభితజలపూర్ణవాపీవ్రజంబు
సరససౌందర్యలక్షణలక్షితాకారభామినీపురుషసౌభాగ్యకరము
గంధసింధురసైంధవబంధురంబు, సారసారససరసకాసారవిసర
మలఘుజలనిధిపరిఖాసమావృతంబు, పుణ్యనిలయంబు ద్వారకాపురవరంబు. 53

ఉ. లోకములన్నియుం దనకులోనుగనుండఁగఁదన్నులోనుగాఁ
బైకొనెఁజక్రవాళమనిపావకసన్నిధిఁదాఁడపంబు ర
త్నాకరమాననగ్గిరితదావరణావృతిఁజేసినిల్పెనో
కాకయజుండుచుట్టునఁగాఁదగునబ్ధియగడ్తరూపమై. 54

మ. అల్లసుధాపయోధివపురంతరమౌలవణాబ్ధియందు హృ
ద్వల్లభురాజధానియగుద్వారకలోసుఖియించుచుండు సం
పల్లలితాంగియెప్పుడును బాయకపుట్టినయిల్లు నత్తవా
రిల్లును నేకదేశమగునింతులవేడ్కలకుంగొఱంతయే. 55

మ. అలకౌన్నత్యపురీవరావరణరేఖాగ్రప్రదేశంబులం
గలయన్ గొమ్మలసందులేర్పఱిచిమార్గశ్రేణిఁగల్పించుటన్
నలినీకైరవిణీమనోహరులయానంబుల్ నిరోధంబుతే
కలఘుస్ఫూర్తిఁదదంతరంబులఁబోసంగన్ నిర్గమించుంగదా. 56

క. అగణితతారాగణచణ, గగనాంతము నిశలఁ దనరు ఘనలీలఁబురిన్
దగఁగోటకొనలఁగట్టిన, వగజిగిముత్యములచందువాచందమునన్. 57

సీ. సహచరీశంకాప్రసక్తామరీహూయమానకర్బురపుత్రికానుతములు
ఇనవాహహేషాప్రహేళితప్రతిబింబధారణతోరణదర్పణములు
సామంతభభ్రాంతిసల్లాపకృత్తారకామిళద్వప్రముక్తాఫలములు
దైవతపారావతప్రతిస్వనసంభ్రమప్రదవిటపిటీమణితరవము
లంబుజకదంబశాత్రవబింబమధ్య, హరిణకబళితమహానాతృణాంకురాయి
తస్ఫురద్గారుడోపలాతతవితర్ది, యూథముల సౌధములపురినొప్పుమీఱు. 58

చ. ఉదయనగేంద్రమెక్కియినుఁడున్నతమైగగనంబుఁదాఁకు ద
త్సదమలహర్మ్యముల్గనిరథంబున కడ్డమునిల్చునంచుఁ దా

మదిఁదలపోసితిన్ననగుమార్గమునం జనుడంతకంతకున్
జదలను నిక్కియవ్వలదెసందిగిపోవుచునుండునిచ్చలున్. 59

మ. పగలున్ రేయిసమప్రకాశతనుజీవంజీవబంధుండు సొం
పగుముత్తెంబులచేరుచుక్కగమియున్ వ్యాజంబునన్ జేరు చు
క్కగుమింగూడియనేకరూపములతోఁగన్పట్టెనా నొప్పగున్
నగరీహేమశిరోగృహాగ్రవిహరన్నారీముఖాంభోజముల్. 60

ఉ. నిర్మలధర్మరత్నమయనిర్మితవిస్ఫుటహర్మ్యసంచయాం
తర్మదనాహవశ్రమగతప్రమదారమణచ్ఛటాతనూ
ఘర్మనివారియైవినుతిఁ గాంచునుపాంతనిలింపనిమ్నగా
హర్మ్యఖపద్మగంధవిభవానుభవాంచితగంధవాహముల్. 61

తే. మీఁదనున్నట్టికుంభసింహాదికములు, తారకామండలంబునఁ దగిలియుండఁ
జంద్రబింబంబునంటెనా సౌధరుచులు, సురపురముమీఁదఁదనరుగోపురవిభాతి. 62

సీ. అతనిజన్మస్థానమగువిష్ణునాభికి నూర్ధ్వమౌముఖముననుదయమైరి
అతఁడు నల్గొమ్మగముల నభ్యసించినయట్టి చదువేకముఖమునఁ జదువుకొనిరి
అతనిరాజసగుణస్థితికంటె నుత్తమంబగు సాత్త్వికమున శుద్ధాత్ములైరి
అతఁడు మున్ జిరతపోగతిఁగన్నహరినిభావితభక్తివరదుఁగావించుకొనిరి
పెద్దపిన్నతనంబురూపించుకొనిన, యధికులనవచ్చుహంసవాహనునికంటె
సకలసౌజన్యగుణసుధాసారనిధులు, భూసురేంద్రులు గలరు తత్పురమునందు. 63

సీ. సముదీర్ణచంద్రహాసకళావినోదముల్ ముఖములందురణోన్ముఖములందు
ధర్మగుణానుసంధానతాచతురతల్ శయములందును హృదాశయములందు
బుధగురుచక్రావనధురీణచిహ్నంబు లాఖ్యలందునిజాన్వయాఖ్యలందుఁ
బ్రకటపంచాననప్రక్రియావిభవముల్ భటులందు విక్రమార్భటులయందు
వెలయవెలయుదురనివార్యవీర్యశౌర్య, ధైర్యగాంభీర్యసమధికౌదార్యతుర్య
ధుర్యులైనట్టిబాహుజవర్యులెపుడు, సిరులఁజెలువొందునప్పురవరమునందు. 64

సీ. తనలోనిరత్నసంతతులధోగతిపాలుపఱచుకోఁడేనిసాగరుఁడుసాటి
తనమూలధనముకుఁదగినలాభముఁగూర్చుకొనెనేనిధననాయకుండుసాటి
తనకున్నబంగారమునువక్కరలకియ్యఁజాలినఁగాంచనాచలముసాటి
తనమహత్త్వమునకునెనయైనభోగానుభవమందెనేనిఁగల్పకముసాటి
గానియితరులుతాదృశుల్ గారనంగ, నర్థసంపదతోడవిఖ్యాతసుకృత
సంపదలనంతములుగాఁగసంగ్రహించు, వైశ్యులుండుదురప్పురవరమునందు. 65

సీ. జన్మస్థలంబునిర్జరశిఖాకుసుమగంధావాసితంబైనహరిపదంబు
సైదోడుప్రకటధూర్జటిజటామకుటరంగదభంగనిజభంగగగనగంగ

ప్రారంభమఖిలవర్ణాశ్రమజనతిర్యగాదిజీవనమైనహాలికంబు
స్వాచారమిష్టకామ్యార్థసిద్ధిదమైనయనిరుద్ధమూర్తియభ్యర్చనంబు
బుద్ధబ్రాహ్మణభక్తియు భూతదయయు, శాంతమునుగల్గి చెలువొందుసత్పథంబు
గాఁగ సౌజన్యశీలురై కలిమిబలిమిఁ, గలిగిసుఖియింపుదురుశూద్రకులజులందు. 66

సీ. రంజితాధరసుధారససమేతంబులై ముఖచంద్రబింబముల్ ముద్దుగులుక
నవతంసకుసుమతారావళీయుతములై కచభారతమసముల్ గరిమఁజూపఁ
గమనీయమణిమాలికాఝురాంచితములై కుచకుంభశైలముల్ కొమరుమిగులఁ
గంకణేంద్రోపలాంకమిళిందచణములై పాణిపద్మంబులుపరిఢవిల్లఁ
గలితమోహనరూపరేఖావిలాస, విభ్రమంబులుజగమెల్లవినుతిసేయ
నతులగతివారశృంగారవతులువేన, వేలువిహరింతురెపుడునవ్వీటియందు. 67

సీ. పలువరుసలకుందములఁజూడఁబ్రియమయ్యె వెలయింపుసొంపునఁబలుకఁగదవె
వగఁజూపునల్లగల్వలవినోదముతానె వలపులముంచెనవ్వారిగాఁగ
మేలుచేఁదమ్మిక్రొమ్మిన్నలుగులెక్కుడుకూరిచిదయసేయుపేరుగాఁగఁ
బెంపొందెనాససంపెఁగనిగన్నిగలచే ముద్దియవేఁడెదమొగినొసంగు
మనుచునను చుముదంబుననంటిపల్కు, జాణలవచశ్చమత్కృతిసరణిఁదెలిసి
తెలివిఁజిలునవ్వుఁగొలయంగనలరియలరు, లమ్మదురుపుష్పలావికలప్పురమున. 68

మ. పటుదంతప్రచురప్రభాప్రకటశంపాజాలముల్ ఘీంకృతా
ర్భటగర్జారవముల్ సమగ్రమదధారాసారవర్షంబులు
త్కటధాటిన్ నటియింపభూవిహరణోద్యత్ప్రావృషేణ్యాంబుభృ
త్పటిమన్ దత్పుటభేదనద్విరదయూథంబొప్పుసక్రోధమై. 69

మ. పురసీమన్ బురుషోత్తమానువహనస్ఫూర్తిన్ విడంబించుచున్
సిరికిన్ మూలములై సుజీవనకళాస్నిగ్ధంబులై సుందర
స్ఫురితావర్తములై విలాఘువతనొప్పన్ వాహినీసంగతిన్
దిరమై సార్థకనామధేయగుణభాతిన్ సైంధవవ్రాతముల్. 70

చ. అలఘునిజధ్వజాంచితపటాంచలజాతసమీరవారితా
మలగగనస్థలీయుతవిమానవిహారనిలింపదంపతీ
సలలితపంచబాణరససంజలితోరుపరిశ్రమంబులై
యలరుఁబురిన్ శతాంగములుదగ్రవిరోధిచమూవిభంగముల్. 71

ఉ. బాహుబలోద్ధతుల్ సమరభాగనటద్రిపుచాతురంగిక
వ్యూహవిభేదనక్రమసముజ్జ్వలవిక్రమవిస్ఫురన్మహా
సాహసికుల్ ధనుఃప్రముఖసాధనధారణకౌశలుల్ సము
త్సాహరసాకృతుల్ సుభటసంఘములప్పురమందసంఖ్యముల్. 72

వ. మఱియు నన్నగరీలలామంబు వైకుంఠపురంబునుంబోలె నాగనగరంబువిధంబున ననంత కళ్యాణగుణాభిరామంబై, నభోమండలంబు తెఱంగున సుకవికల్పితప్రబంధంబుచాడ్పు నఁగలితకవిరాజవిరాజితంబై, చంద్రబింబంబుపోలికఁ గుసుమితద్రుమంబులీల విరాజమానసాగరంబై, యలకాపురంబుభాతి జలజాకరంబురీతిఁబద్మాలంకృతంబై, యధ్యయనవిద్యావిశేషంబుకైవడిసంగీతరత్నాకరంబు చెలువునవర్ణక్రమప్రశస్తంబై, రామాయణకావ్యంబుగతి భార్గవవంశంబుకరణి రామాభిరామంబై, మిత్రభావప్రకాశంబయ్యును గువలయానందంబై, రాజాభ్యుదయంబయ్యును గమలాంచితంబై, హరివిహారంబయ్యును బుణ్యజనరంజనంబై, విబుధవరవిరాజితంబయ్యును సమస్తగోత్రప్రచారంబై, గురుప్రదీప్తంబయ్యును గవిహితంబై, సంపదలకుం గోటారును, సౌభాగ్యంబులకుఁ బుట్టినిల్లును, సౌఖ్యంబులకు నాలవాలంబును, సారస్యంబులకుఁ గాణయాచియు, సంతోషంబునకు నాటపట్టును నై వసుంధరాసుందరీనిటలతటసంఘటితముక్తాలలామంబుపోలికఁ జతుర్ముఖనిర్మితప్రపంచాభరణంబై యొప్పుచుండు. 73

ఉ. ఆపురలక్ష్మికిన్ రమణుఁడై విలసిల్లుచునుండు బ్రహ్మలీ
లాపరిపూర్ణమానుషవిలాసుఁడు భక్తగృహాంతదృశ్యని
క్షేపము రూపమోహనవశీకృతగోపవధూకదంబుఁడు
ద్దీపితకీర్తిశాలి వసుదేవతనూజుఁడు కృష్ణుఁడున్నతిన్. 74

సీ. వరలీల దేవకీవసుదేవులకుఁ బుట్టి నందయశోదలున్నతిగఁ బెనుపఁ
బెరిగి దైతేయులఁ బెక్కండ్ర వధియించి యమునానదీతీరమందమంద
బృందావనక్రీడఁ బెంపొందగోవులఁ బాలించి మురళీవిలోలుఁడగుచు
వల్లవకాంతలవలపించుచు రమించి భక్తజనావనప్రౌఢి మెఱసి
రుక్మిణీసత్యలాది గారూపవతులఁ, జాలఁ బెండ్లాడి సంసారసౌఖ్యనిరతి
నెలమిఁ ద్రిభువనసామ్రాజ్య మేలుచుండెఁ, గృష్ణుఁడంచితకీర్తివర్ధిష్ణుఁడగుచు. 75

మ. హరికిన్ రుక్మిణికిన్ దనూభవుఁడు మీనాంకుండు లోకైకసుం
దరలీలాసుకుమారమూర్తి రతికాంతాపద్మరాగోపమా
ధరసారామృతపానకేళిరతుఁడుద్యద్విక్రమాటోపశం
బరసంహారుఁడు దాత్తకీర్తినమరున్ బ్రద్యుమ్ననామాంకుఁడై. 76

ఉ. ఆరతివల్లభుండును శుభాంగియనందగురుక్మి కూఁతు నం
భోరుహనేత్రఁ గూడి కులభూషణుఁడైన కుమారుఁ గాంచె శృం
గారరసంబు విగ్రహము గా నొనరించినమాడ్కి నొప్పు నొ
య్యారము వానిభాగ్యవిభవాదికలక్షణలక్షితాంగునిన్.. 77

క. అనిరుద్ధనామధేయుం, డనిరుద్ధవముఖ్యులతనినరివీరులు డా
యనిరుద్ధతులన్ జేసెడి, యనిరుద్ధస్ఫుటపరాక్రమాఢ్యుండగుటన్. 78

వ. మఱియు బ్రహ్మజ్ఞానసూచనాసమర్థుండు గాఁగలవాఁడని బ్రహ్మసూనామకుండును, ఋశ్యమృగచిహ్నితకేతుండు గాఁగలుగుటం జేసి ఋశ్యకేతుండుననని గురుజనంబులు నామనిర్దేశంబు చేసి రక్కుమారుండు శరత్సమయ శుక్లపక్షసుధాకరుచందంబున నహరహఃప్రవర్ధమానుండై క్రమంబున జననీజనకమనోరథసాఫల్యంబైన బాల్యంబును స్వబంధు జననయనానందశరీరసుకుమారంబైన కౌమారంబును నతిక్రమించినయనంతరంబ.

సీ. ముఖచంద్రమండలంబునకు నూనాఁగు మీసపుఁజాలు సహజలాంఛనము గాఁగ
నమరువక్షఃకవాటమునకు నేవళంబులు కుందనపుఁదీఁగె మోడి గాఁగ
జెక్కుటద్దములకుఁ జెలువంబు మీఱినచిఱునవ్వు తేఁటక్రొంజికిలి గాఁగ
సరసమౌళికచనీలజలదంబునకు నవతంసదీధితితటిద్వల్లి గాఁగ
నలజయంతుని చందంబు నలునిసొబగుఁ, జందురుని మేలుఁ గందర్పుచక్కఁదనముఁ
దనకు సరి సేయఁదగిన సౌందర్యమహిమ, నతఁడు చెలువారె నవయౌవనాగమమున. 80

సీ. కను మెఱుంగులు తళుక్కన నేమఱించుచూపులకు గుండియలు జల్ జలుమనంగ
నరుదుగా నాభిముఖ్యము నొందు మోముకు వాలుకన్గవలు దక్కోలు పడఁగ
జెలికాండ్రతో నాడు పలుకుల చేవీనులొఁగి వశ్యమంత్రప్రయోగ మందఁ
బ్రతిలేని రూపసంపదఁ జిక్కి తలఁపులు సుడివడ్డగతిఁ జుట్టి చుట్టి తిరుగ
నందుకొనరాని మ్రానిపండైన యతని, బ్రభుత చేనూర్పు లూష్మదీర్ఘత వహింపఁ
గొలువునకు వచ్చు వారకన్యలకు యోగ, విరహ మొదవించె దద్రూపవిభ్రమంబు. 81

తే. వాలుఁజూపుల చేత నివాళు లొసఁగి, ప్రమదజలముల నర్ఘ్యదానము లొనర్చి
యెలమి భావంబు లుపహారములుగఁ జేసి, వనితలు భజింతు రిష్టదైవముగ నతని. 82

మ. తరుణుల్ వానివిలాససంపదకు నాంతర్యంబునం జొక్కి త
త్పరిరంభానుభవంబుఁ గోరుచు విధాతా వీని మజ్జీవితే
శ్వరుగా నేటికిఁ జేయవైతి వనుచున్ సంతాపముం జెందు ను
స్సురుగాడ్పుల్ విధకంగ దాహ మొదవించున్ మండు వేసంగియై. 83

ఉ. బింబము మోవి సంకుప్రతిబింబము కంఠము తారకాధిరా
డ్బింబము మోము సన్ముకురబింబములా దరహాసపుంగపో
లంబులు యతునందనకళానిధిముఖ్యులఁ జూతు మేక దా
శంబరవైరినందనుని సామ్యము గావచియింపఁబోలునే. 84

ఉ. సాహసధైర్యబాహుబలసంపదచేఁ జెలువొందివాహనా
రోహణహేతిధారణనిరూఢిఁ దనర్చినచో విభూతి శే
షాహిగతిన్ జెలంగి జగదాదరణీయగుణాభిరాముఁడై
యాహరిపౌత్రుఁ డొప్పెఁ దనయభ్యుదయంబు సదాభివృద్ధి గాన్. 85

వ. అంత. 86

చ. అతనికి మేనమామసుతయైతగురుక్మిన్నృపాలపౌత్రియం
చితసుమకోమలాంగిసరసీరుహపత్రవిశాలనేత్రని
ర్జితకలహంసయానమదసింధురకుంభసమానవర్తులో
న్నతకుచరుక్మలోచనయనంగననంగశరోపమానయై. 87

గీ. బంధుజీవమయ్యెబంధుజీవంబని, యధరమునకుబింబమధరమయ్యెఁ
దమ్ములయ్యెననుచుఁదమ్ములఁగనికొమ్మ, యడుగులకునుజిగురులడుగులయ్యె. 88

సీ. కట్టెఁడివగనుజేకట్లకులోనయ్యె విరసభావంబులైవిద్రుమములు
ప్రత్యహంబునుగళాభంగమయ్యెనుదామసప్రకాశతనునక్షత్రగణము
పగలుమించుటవిదేశగతంబులయ్యె రాజావమానమునరథాంగకులము
కాఁకదెచ్చుకతుదిలోఁకువైపలుమాఱుఁబ్రహారణంబులఁజెందెఁబసిఁడికమ్మి
రమణియధరనఖస్తనాంగములతోడి, ప్రాతిపక్షికమునవిభంగపడియె
వట్టియాశ్వేరమునబలవంతుతోడి, సాటికిఁబెనంగుటెల్లనిష్ఫలముగాదె. 89

సీ. శాతకుంభమునకుఁజాంపేయమునకుఁదానగుణంబగుఁగాంచనాంగియనుట
కంజాతమునకునుగైరవంబునకుఁబ్రియంవదంబుమహోత్పలాక్షియనుట
శక్రోపలమునకుజలధరంబునకునువినయోక్తిఘననీలవేణియనుట
కలహంసమునకుశిఖావళంబునకుహితాలయమండజయానయనుట
యుభయభావంబులతివయందునికిసార్థ, కముగనిట్లంటుచతురత్రకల్పనాంశ
లందువలసినయట్లందురనఁగనిమ్ము, వారికేమినిరంకుశుల్ గారె కవులు. 90

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రభూతవయస్సమయయైయున్న రుక్మలోచనను వివాహంబు సేయ ను ద్యోగించి తత్ప్రపితామహుండైన భీష్మకనృపాలుండును దక్కినవారలును సుహృజ్జను లతో నాలోచించుచు.

ఉ. ఈయలినీలకుంతలకునీడునుజోడునునైనవల్లభుం
డేయెడఁగల్గునోయనుచునెంతయునక్కఱతోవిచారముల్
సేయుచునుండిబంధువులచేననిరుద్ధునిరూపసద్గుణ
శ్రీయుతుఁగానెఱింగితమచిత్తములంబ్రమదంబునిండఁగన్. 92

క. సెనరంటినచుట్టఱికం, బునుగులమునుగుణమురూపమునువిద్యధనం
బునుబ్రాయముగలిగినవరుఁ, డొనఁగూడుటకన్యభాగ్యయోగమునఁగదా. 93

వ. అని విచారించి ద్వారవతీపురంబునకుఁ దగువారలం బంపుచు. 94

క. శ్రీమత్సమస్తసద్గుణ, ధామాంచితకీర్తినెన్నఁదగువసుదేవ
స్వామికిభీష్మకభూప, గ్రామణితాఁమ్రొక్కిసేయఁగలవిన్నపముల్. 95

క. క్షేమంబిక్కడమీపరి, ణామముఁవ్రాయంగవలయునాపౌత్రుని పు
త్రీమణినిరుక్మనయనా, కోమలినిరుద్ధునకునుగూర్పఁగవలయున్. 96

చ. అనిశుభలేఖలంపవినిహర్షముమాకునవశ్యమంచుఁగ్ర
క్కునఁబ్రతిలేఖలంపియనుకూలపులగ్నము నిశ్చయించిచ
య్యనబలకృష్ణముఖ్యులురయంబసుహృచ్చతురంగయుక్తులై
యనుపమవాద్యఘోషముదిగంతములందుఁ బ్రపూరితంబుగాన్. 97

సీ. కుండినపురికేఁగుటయువైదర్భులెదుర్కొనివారలఁదోడితెచ్చి
విడుదులవిడియించివివిధవస్తువ్రాతసామగ్రినడపించిసంభ్రమమున
లగ్నవేళకుమంగళస్నానయుతులైనపెండ్లికొమార్తకుఁబెండ్లికొడుకు
కెలమితోఁ బాసికంబులుగట్టికంకణబంధముల్ గావించిప్రాజ్ఞులైన
విప్రముఖ్యులఖండోక్తవేదరవము, చెలఁగనుచితప్రయోగముల్ సేయుచుండి
రపుడుతెరవట్టిచాటునకతివఁదోఁడి, తెచ్చిరిపదాంగదధ్వనులచ్చుపడఁగ. 98

చ. విచికిలగంధియున్ విభుఁడువేడుకతోఁదెరరెండువైపులన్
రుచిరకటాక్షపంక్తులమెఱుంగులునిండఁగనిల్చిరయ్యెడన్
బ్రచురతరానురాగరసబంధురతందెరచీరదూఁటిపా
ఱుచుహృదయాబ్జముల్ మొగమెఱుంగనిచుట్టటికంబుసేయఁగాన్. 99

క. గ్రక్కునఁదెరవాపుటయుఁద, ళుక్కునవెలుఁగొందెమృగవిలోచనముఖస
మ్యక్కాంతిమెయిలుదొలఁగినఁ, జక్కఁగఁజెలువొందుపూర్ణచంద్రుండనఁగన్. 100

ఉ బంగరుపళ్లెరంబులనుబ్రౌఢిగనించినముత్తియంబులు
ప్పొంగుచుహస్తయుగ్మములఁబూర్ణముగాఁబలుమాఱుముంచుచున్
రంగుగనొక్కరొక్కరిశిరంబుపయిందలఁబ్రాలువోసిర
య్యంగమరీచినవ్యమణులైదిగుపాఱఁగనవ్వధూవరుల్.

క. ఈవిధమునసుముహూర్తము, గావించివివాహవేదికాస్థలమునకున్
రావించిరపుడుపంచమ, హావాద్యధ్వనులుబహుళమైమొరయంగన్. 102

క. చెలిపాదముచెలువుఁడుకర, జలజంబునఁబట్టినడపెసప్తపదంబుల్
పొలయలుకదీర్చునాఁటికి, యలవడునని వావియైనయతివలునవ్వన్. 108

వ. తదనంతరంబ ప్రధానహోమాదికంబులైన వైదికలౌకికప్రయోజనంబులునడపి వివిధ
విధభక్ష్యభోజ్యాదిపదార్థంబులసకలజనసంతోషంబుగాభోజనోత్సవంబుగావించిరందు.

మ. పరమాన్నంబులుఁబిండివంటలునుసూపంబుల్ గమాయించు పం
డ్లరసంబుల్ మధురామ్లశాకములుబెల్లంబాజ్యమున్ దేనె క
ప్పురపుందోయముమీఁగడల్ పెరుగులుప్పుంగాయలున్ మున్నుగాఁ
బరిపూర్ణంబుగనారగించిరనువొప్పంబెండ్లివారందఱున్. 105

సీ. చెలిపయోధరకుంభములుదాఁచుకొనసేల ఘనమయ్యెఁదృష్ణచేకొనఁగనిమ్మ
లతకూనమధురలీలాధరఫలరసంబులుచాల నభిలాషఁబొడమఁజేసె

సలివేణినీచేతియతిరసరుచిరస జ్ఞానందమయ్యె నేమనఁగవచ్చు
రాకేందుముఖివినుమాకారమంతచక్కనిదెన్నఁడేఱుఁగముకన్నులాన
యనుచుభోజనసమయంబులందుభావ, గర్భితములాడుసరసులకాంతుకొల్ది
ననుభవింపుఁడుకొదవలేదనిసమర్మ, వక్తృలైబోనకత్తెలుభుక్తులిడిరి. 106

శా. తాంబూలంబులునారికేళకదళీద్రాక్షాదినానాఫలా
ఘుంబుల్ చంపకమల్లికాదిసుమనఃకస్తూరికాగంధసా
రంబుల్ శర్కరలిక్షుఖండములువస్త్రంబుల్ సువర్ణంబునె
య్యంబేపారఁగఁబంచిపెట్టిరిజనంబానందమున్ బొందఁగాన్. 107

వ. ఇవ్విధంబున. 108

భుజంగప్రయాతము.

వివాహప్రయత్నంబువిధ్యుక్తరీతిన్, నివర్తించిప్రౌఢాబ్జనేత్రల్ నిషేకో
త్సవారంభమున్ ప్రేమసంధిల్లఁజేయన్, నవోఢారతుల్ మోహనంబైచెలంగన్. 109

తే. గంధమాల్యాదివాసనల్ గ్రమ్ముకొనఁగఁ, దోఁడుకొనివచ్చిరప్పుడాతోయజాక్షి
సరసుఁడున్నట్టికేళికాసదనమునకు, బలిమిచేనేర్పుచేతనుబద్మముఖులు. 110

ఉ. ఎవ్వరికోసమీవగలకేమియిఁకన్ బదమంచునెచ్చెలుల్
నవ్వుచుఁద్రోచిపోవుటయునాథునిచెంగటనిల్చియుండెఁ దా
నివ్వలనవ్వలన్ దొలఁగనియ్యకమన్మథుఁడానవెట్టి న
ట్లవ్వనజాక్షిసిగ్గుబరువానినరీతిశిరంబువాంచుచున్. 111

ఉ. శయ్యకుఁజేరఁదీసిపతిసారెకువేఁడఁగనించుకైనమో
మియ్యకగుబ్బలంటుకొననియ్యకనిష్ఠరతిన్ రమింపఁగా
నియ్యకయెంతసేసెనలయించినపిమ్మటసౌఖ్యదాయకం
బయ్యెనునారికేళఫలపాకములాఁగదకన్యకారతుల్. 112

తే. విభునితమకంబుతో నిట్లువెలఁదిసిగ్గు, పోరుబెల్లనువట్టియార్వేగమయ్యెఁ
దుదినిలువలేకగొందులుదూఱియుండెఁ, గాననబలాశ్రయమునభంగముఘటించు. 113

వ. తదనంతరంబ. 114

సీ. అధికప్రయత్నసంశిథిలనీవీబంధమభిముఖకుంచితాస్యాంబుజాత
మాలస్యకరగృహీతాంచితకుచకుంభమనురాగరసనిగూఢాంతరంగ
మాయాసలబ్ధబాహలతాపరిరంభమాకుంచితభ్రూయుగాభిరామ
మామోదబాష్పధారాపూరితాంబకమలఘుసీత్కారమోహననినాద
మచిరసంభూతమదనతోయప్రవాహ, మవగతోష్ణాంగజాతఘర్మాంబుకళిక
మాత్మపరవశజనితనిద్రాభిలాప, మగుచునయ్యెంతిప్రథమసమాగమంబు. 115

క. ఆమోదంబొనరింపఁగ, నామోదమువిరియుఁబోలెనైక్యస్థితితో
దామోదరపౌత్రుఁడును, ప్రేమోదయహృదయుఁడగుచుఁబెనఁగెన్ రతులన్. 116

వ. తదనంతరంబ యాదవసమూహంబవ్వధూవరులం దోడ్కొని కతిపయప్రయాణంబుల ద్వారవతీపురంబునకుంజని యథోచితసుఖంబు లనుభవించుచుండి రయ్యనిరుద్ధుండును.

చ. విలసితలగ్నవేళఁగడువేడుకతోడఁగృహప్రవేశ మిం
పలరఁగఁజేసియవ్వనరుహాననఁగూడియతండుప్రేమచే
సలలితకేళికావనులసారససారసరోవరంబులం
జెలువగురత్నగేహములఁజిత్తమురంజిలఁగారమించుచున్. 118

సీ. కేలనంటఁగరానిగిలిగింతచేమాఱు పెనఁగుటలొకకొన్నిదినములందు
నేమిచేసినఁగానిహితముచేసుకసమ్మతించుటలొకకొన్నిదినములందుఁ
జవుసీతిబంధవిశ్రాంతిమార్గములన్ని దెలిసికూడుటకొన్నిదినములందుఁ
దానపైకొనిసురతప్రౌఢిఁదమిదీరనెనయుటలొకకొన్నిదినములందు
నగుచునారుక్మనయనాసమాగమంబు, తనమనంబునకంతకంతకుఁబ్రమోద
రసముకొలుపంగగాఢానురక్తినుండె, రసికశేఖరుఁడారతిరాజసుతుఁడు. 119

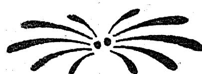
క. అని శుకుండు పలికె ననినం బ్రమోదహృదయులై శౌనకాదులు సూతుం గనుంగొని యయ్యనిరుద్ధుని విహారం బెవ్విధంబుననుండె నటమీఁదటివృత్తాంతంబుఁ దేటపఱుపు మనుటయు. 120

చ. వరవరదానశీలమదవారణవారణకృజ్జలాటభీ
కరకరచక్రజన్మలయకారణకారణనైజలీలసా
దరదరహాసదుష్టరిపుదారుణదారుణకోటితేజభూ
ధరధరదుగ్ధసాగరసుతానవతానవభోగసంగమా. 121

క. నిలయీకృతవైకుంఠా, బలవద్రిపుభయదశౌర్యపటుతాకుంఠా
కలితరుచికంబుకంఠా, సలలితలక్ష్మీప్రసంగజనితోత్కంఠా. 122

మాలిని. మునిహృదయనివేశా మోక్షదానప్రకాశా
వినుతగగనకేశా వీతసంసారపాశా
సనయనిజనిదేశా చారువక్షఃప్రదేశా
మనుజచరవినాశామంగళాద్రిస్థలేశా. 123

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరాయాన మంత్రితనూభవసుజనహితకృత్యనిత్య యబ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధచరిత్రం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

వ. మఱియు నన్నగరీలలామంబు వైకుంఠపురంబునుంబోలె నాగనగరంబువిధంబున న
తకళ్యాణగుణాభిరామంబై, నభోమండలంబుతెఱంగున సుకవికల్పితప్రబంధంబు
ట్లనఁగలితక... జవిరాజితంబై, చంద్రబింబంబుపోలికఁ గుసుమితద్రుమంబులీల
రాజమానస... బై ... ముక్తాపురంబుభాతి జలజాకరంబురీతిఁ బద్మాలంకృతంబై,
ధ్యయనవిద్యావిశేష... కీర్ణంబై సంగీతరత్నాకరంబుచెలువున వర్ణక్రమప్రశస్తంబై
రామాయణకావ్యంబుగతి భార్గవవంశంబుకరణి రామాభిరామంబై, మిత్రభావప్రక
శంబయ్యును కువలయానందంబై, రాజాభ్యుదయంబయ్యును కమలాంచితంబై
హరివిహారంబయ్యును బుణ్యజనరంజనంబై, విబుధవరవిరాజితంబయ్యును సమస్తగ
త్రప్రచారంబై, గురుప్రదీప్తంబయ్యును కవిహితంబై, సంపదలకుం గొటారును
సౌభాగ్యంబులకుఁ బుట్టినిల్లును, సౌఖ్యంబులకు నాలవాలంబును, సారస్యంబులకు
గాణయాచియు, సంతోషంబునకు నాటపట్టును నై వసుంధరాసుందరీనిటలతటసంఘ
టితముక్తాలలామంబుపోలికఁ జతుర్ముఖనిర్మితప్రపంచాభరణంబై యొప్పుచుండు. 7

ఉ. ఆపురలక్ష్మికిన్ రమణుఁడై విలసిల్లుచునుండు బ్రహ్మలీ
లాపరిపూర్ణమానుషవిలాసుఁడు భక్తగృహాంతదృశ్య ని
క్షేపము రూపమోహనవశీకృతగోపవధూకదంబుఁడు
దీపితకీర్తిశాలి వసుదేవతనూజుడు కృష్ణుఁ డున్నతిన్. 7

సీ. వరలీల దేవకీవసుదేవులకుఁ బుట్టి నందయశోదలున్నతిగఁ బెనుపఁ
బెరిగి దైతేయులఁ బెక్కండ్ర వధియించి యమునానదీతీరమందు నంద
బృందావనక్రీడఁ బెంపొందగోవులఁ బాలించి మురళీవిలోలుఁ డగుచు
వల్లవకాంతల వలపించు చురమించి భక్తజనావనప్రౌఢి మెఱసి
రుక్మిణీసత్యలాదిగా రూపవతులఁ, జాలఁ బెండ్లాడి సంసారసౌఖ్యనిరతి
నెలమిఁ ద్రిభువనసామ్రాజ్య మేలుచుండెఁ, గృష్ణుఁ డంచితకీర్తివర్ధిష్ణుఁ డగుచు. 75

మ. హరికిన్ రుక్మిణికిన్ దనూభవుఁడు మీనాంకుండు లోకైకసుం
దరలీలాసుకుమారమూర్తి రతికాంతాపద్మరాగోపమా
ధరసారామృతపానకేళిరతుఁ డుద్యద్విక్రమాటోపశం
బరసంహారుఁ డుదాత్తకీర్తి నమరున్ బ్రద్యుమ్ననామాంకుఁడై. 76

ఉ. ఆరతివల్లభుండు శుభాంగియనందగు రుక్మికూఁతు నం
భోరుహనేత్రఁ గూడి సుభూషణుఁడై సుకుమారుఁ గాంచె శృం
గారరసంబు విగ్రహముగా నొనరించినమాడ్కి నొప్పనా
య్యారము వానిభాగ్యవిభవాదికలక్షణలక్షితాంగునిన్. 77

క. అనిరుద్ధనామధేయుం, డనిరుద్ధప్రముఖ్యులతని నరివీరులు డా
యనిరుద్ధతులన్ జేసెడి, యనిరుద్ధస్ఫుటపరాక్రమాఢ్యుండగుటన్. 78

న కానందసంపాదకంబై నెఱయ మొరయించిన నప్పరమేశ్వరు నాట్యంబు జగన్మో
హనంబై ప్రవర్తిల్లెనప్పుడు.

ఉ. బాణునివాద్యవిద్యకు నపారముదంబునఁ బొందిశాంకరీ
ప్రాణవిభుండు మెచ్చితిదయన్ వరమిచ్చెద వేఁడుమన్న గీ
ర్వాణవిరోధి నానగరివాకిటఁ బారిషదాళితోడ శ
ర్వాణియు నీవు భక్తజనవత్సలకావలియుండవే కృపన్. 7

తే. అనుచు మ్రొక్కినఁ గరుణించి సాంబశివుఁడు, దానవేంద్రుని పట్టణద్వారమునను
గాపురంబుండె నిది లఘుకార్యమనక, యెంతసులభుండు పార్వతీకాంతుఁడహహ. 8

తే. ఏమహాత్ముని మహిమ బ్రహ్మేంద్రముఖ్యు, లెఱుఁగఁగాఁజాలరట్టి సర్వేశ్వరుండు
నిజపురద్వారపాలుఁడై నిలువ మెలఁగె, నౌర వానిది గాక భాగ్యాతిశయము. 9

లఘుస్రగ్ధర. ఆలీలం బూర్వదేవుండతులదశశతోదగ్రదోర్దండహేతి
జ్వాలాదందహ్యమానస్వరధిపశిఖివైవస్వతక్రవ్యభుక్కీ
లాలాధ్యక్షాదిదిక్పాలకగణహృదయశ్లాఘ్యబైక్రమ్యలబ్ధ
త్రైలోక్యప్రాభవుండై తనరె భువనసాధారణస్ఫూర్తితోడన్. 10

క. సురవైరిమఱియుఁగొన్నా, ళ్లరుగఁగనొకనాఁడు మదనహరుఁబొడఁగనిత
చ్చరణమునకునతిభక్తిం, బరిణతులొనరించి వినయభాషాపరుఁడై. 11

మ. గిరిజామానసహంసహంసవరయోగిధ్యేయచిద్రూపరూ
పరుచిశ్రీజితముక్తముక్తభుజదర్పవ్యాఘ్రదైత్యేంద్రయిం
ద్రరమావల్లభమిత్రమిత్రరజనీరాట్చక్రచక్రాబ్జసుం
దరరేఖాకరపద్మపద్మశరభాసాశంకరాశంకరా. 12

వ. అని బహుప్రకారంబుల స్తోత్రంబు గావించి యిట్లనియె. 13

క. లోకములెల్ల జయించితి, సౌకర్యము గాఁగ సకలసౌభాగ్యంబుల్
చేకొంటిఁ గీర్తి నొందితి, నీకారుణ్యమునఁ జేసి నీలగ్రీవా. 14

ఉ. ఆహవభూమి మామకసహస్రభుజాబలతీవ్రధాటికిన్
సాహసలీలతో నెదిరి శౌర్యముఁ జూపఁగఁజాలినట్టియ
వ్యాహతవిక్రమాఢ్యుఁడొకఁడైనను లేఁడొక నీవు దక్క హా
లాహలలాంఛనాంచితగళా పరిరంభితసర్వమంగళా. 15

ఉ. ఆతతవైరివీరసముదగ్రకరోద్ధృతహేతిభూతసం
ఘాతవిముక్తరక్తజలకాంతులు కంకణపద్మరాగసం
జాతమరీచులంగయసంగరకేళిఘటింపఁ జేసినా
చేతులతీఁట కౌషధము నేయఁగ దేరజతాద్రిమందిరా. 16

వ. అని ప్రార్థించుచున్న యద్దోషాచరుభాషణంబులకు రోషించి శేషభూషణుండిట్లనియె.

క. నాయంతవానితో నని, సేయంగలిగెడును నీదు చేతులబరువుల్
బాయు భవదీయకేతన, మే యెడఁ ధరఁగూలు నపుడు హీనవివేకా. 18

వ. నిర్విచారుండవై యుండు పొమ్మని యానతిచ్చిన బలినందనుండు డెందంబున నానందంబు నొందుచు నందివాహనునకుఁ దండవందనంబు లాచరించి మరలి నిజమందిరంబున కేతెంచి యాత్మీయశ్రేయోహానిహేతుభూతంబైన కేతుపాతంబున కెదురుచూచుచు నీచాః కలహమిచ్ఛంతి యనువచనంబునకు నగ్రసాక్షియై యుండె, నంత. 19

ఆ. అతనికూర్మికూఁతు రందంపుబిత్తరి, ముద్దుగుమ్మ భువనమోహనాంగి
కుందనంపుబొమ్మ కుసుమకోమలి యుషా, కన్యయనఁగ నొప్పు కమలనయన. 20

ఉ. ముద్దులమాటలున్ జిఱుతమోమున నున్న నిలేఁత చెక్కులున్
గొద్దిగ నున్న నెన్నడుము కూఁకటి కందక ఫాలపట్టికన్
విద్దెము సేయు ముంగురులు విప్పగు ఱెప్పల గొప్పకన్నులున్
బ్రొద్దొక వింతయై యమరెఁ బుప్పసుగంధికి బాల్యవేళలన్. 21

సీ. అరవిందములు మన్మథాస్త్రంబులైనట్లు వాలుఁగన్దోనల గ్రొవ్వాఁడి వొడమె
హరినీలములు పేరులైన చందమున నించుకలైన కురులు పెన్సోగలయ్యె
వీణాశ్రుతులు మేళవింపైనవగ ముద్దుపలుకులు ప్రౌఢసంపద వహించెఁ
గనకంపుఁగణిక కుందనమైన రీతిఁ జాయల మేను నిండు తేపల వహించె
నిమ్మపూపలు ముదిరిఫలమ్ములైన, గతిఁ జనుకుదుళ్లు నిగిడి పొంకము వహించె
బంధుజీవాధర యతీతబాల్యయగుచు, నిండుజవ్వనమున నొప్పుచుండునపుడు. 22

మ. కలవాక్కీరహయంబు గల్ల మకరీకస్తూరికాపత్రస
ల్లలితాంకంబు నితంబబింబపటులీలాచక్రమాలోకనాం
చలబాణౌఘము భ్రూలతాయుగ మహాచాపంబునై శోభిలెన్
జలజాతాననవిగ్రహంబు రతిరాజస్యందనప్రక్రియన్. 23

ఉ. తేనియలొల్కు మోవియును దియ్యనిమాటలుఁ బువ్వువంటి నె
మ్మేనును ముద్దుఁజెక్కులును మెచ్చులుఁ గుల్కెడు గుబ్బచన్నులున్
మీనులవంటి కన్నులును మిక్కిలియైన పిఱుందు సన్నపుఁ
గౌను నొయారపున్నడపుఁ గల్గి వెలుంగు మనోహరాంగియై. 24

తే. ఒఱపుగల చందురుని చందమోము మోము, నలరు శైవాలలీలఁ జెన్నారు నారు
పరిమళము గుల్కు కపురంపుఁ బలుకు పలుకు, కలికి రాజమరాళసంగతులు గతులు. 25

సీ. ఘనసారమును సారఘనము నాక్షేపించుఁ గలికిపల్కులయింపు కచముసొంపు
పద్మరాగము రాగపద్మమున దలించు రమణంపుమోవి పాదములతీవి
మృగమదంబును మదమృగమును హసియించుఁ గాయంపువలపు కన్దోయి మెలఁపు
వరనాగమును నాగవరముఁ జుల్కఁగఁ జేయు నవకంపునూఁగారు నడలతీరు

చక్రసామ్యత వెలయుకుచంబులందు, సామ్యచక్రతఁదగుపుక్కసపుఁబిఱుందు
రూఢి నారోహిణియు నవరోహిణియుఁగ, నెలఁత చెలువంబు సారెవర్ణింపఁదగును. 26

చ. మలయజగంధిబిత్తరపుమాటలు వీనులు సోఁకినంత నే
చిలుకలుపల్కినట్లు విలసిల్లు వసంతపువేళఁ గోవెలల్
చెలఁగినయట్లు కిన్నరలు చిత్రవిధంబున మీటినట్లు వీ
ణొలుమొరయించినట్లు మదినిండుఁ బ్రమోదరసప్రవాహముల్. 27

ఆ. ఇరులు సిరులు దొరలు కురులు తియ్యఁదనంపుఁ దీవి క్రొవ్వి తావి కావి మోవి
కులుకులొలుకు పలుకు మెలఁకువ సుమచాపు, తూపు రూపు మాపు చూపు కోపు. 28

చ. కొలుకుల కెంపుసొంపు రహిఁగుల్కెడు తారల నీలిమంబు క
న్నెళుకు మెఱుంగులుంగలసి సొంపమరెన్ హరిణాక్షి చూపుల
వ్వలదొరముజ్జగంబు గెలువన్ నవచూతదళంబు మేచకో
త్పలమరవిందమొక్క మొగిఁబట్టి ప్రయోగము సేయుకైవడిన్. 29

సీ. మునుకారుననుకారుకొని మీరుసునచారుతనుమారుకొని కేరుఁదరుణికురులు
నలకుందములయందములచందములు మందములఁ నొందఁగాఁ జేయుఁ జెలిరదాళి
తెగరానివగమేనితొగరేనిజిగిఁబూనితగుదానిసొగసైననగుమొగంబు
వెలపెంపువెలయింపుకళగుంపుఁదులకింపుబలుకెంపుఁదలపింపుఁబణఁతిమోవి
సింగములభంగములనొందఁ జేయునడుము, కీరములదూరములదొలఁగించుబలుకు
జక్కవలఁదక్కువలఁ జేయుఁజన్నుదోయి, ముదితరూపంబు త్రిభువనమోహనంబు. 30

సీ. ఇంపుసొంపులఁగ్రుమ్మరింపుమాటలువీణపలుకులకతురాభ్యాసమొసఁగు
మందంపునడపులుమాయూరగతులకుఁబలుమాఱుతిన్ననిఫణితిఁజూపు
సరసంపునాసికసంపెంగమొగ్గలకెక్కువతక్కువల్ చక్కదిద్దుఁ
జొక్కంపుగుబ్బలుజక్కవకవలకు దిట్టతనంబుపదేశమిచ్చు
హొంతబాడుటవనవిహారోత్సవంబు, సలుపుటయుఁబుష్పవితతివాసనలుగొనుట
నెఱిసరసిఁగ్రీడలాడుట నెపములుగను, నతివసౌందర్యమింక నేమనివచింతు. 31

క. ఇటువంటియవయవంబుల, నెటువంటివిలాసరతుల నెనసేయఁగరా
నటువంటివగనురజనీ, విటువంటిమొగంబుగలిగి వెలఁదుకయొప్పెన్. 32

ఉ. మేరుధనుష్కదేవిస్వరమేళకళానిధిదత్తిలంబుభాం
డీరముకోహళీయ్యకము విగఁ గావ్యము నాటకంబలం
కారముశాస్త్రముల్ మొదలుగామతియభ్యసనంబొనర్చెశ్శృం
గారపువిద్యలద్దనుజకన్యకకున్ బగమానురక్తయై. 33

ఆ. ఆడఁబాడనేర్చి యభినయింపఁగనేర్చి, సరసకవిత చెప్పఁ జదువనేర్చి
బాణదనుజపుత్త్రి బాలికయయ్యును, సకలకళలయందు జాణయయ్యె. 34

వ. అంత నితాంతకాంతి కాంతవనాంత లతాంత పరిమళాక్రాంత దిశాంతంబైన వసంతంబు ప్రవేశించె. 35

సీ. శ్రీయుతారామరామాయాతావనప్రాప్తి సంభోగరతమనస్సౌఖ్యరాశి
యువనవోద్ధాత్రపాప్రవణకుట్టాకంబు సద్విజానీకవాంఛాఫలంబు
ప్రోషితభర్తృకాయోషిద్వ్యథామూల మనుపమయోగిధైర్యచ్ఛిదంబు
భాసురతరశరద్వ్యాసరసారంబు జాతికళాసముచ్చాటనంబు
నగుచువర్ణింపయోగ్యమైయతిశయిల్లె, వివిధసుమబృందనిష్యందనవమరంద
బిందుసందోహపానమిళిందసుంద, రాగమంబైనయవ్వసంతాగమంబు. 36

తే. దండిమీఱంగఁదరువులనుండిమిగులఁ, బండిరాలివనస్థలినిండిదళము
లమరెవనలక్ష్మిమాధవాగమనవేళ, నడుగులకుఁబఱపించినమడుఁగులనఁగ. 37

చ. వలపులవేల్పుకైదువులుపాంథజనంబులపాలియగ్నికీ
లలుచెలువొందుకోకిలకులంబునకాఁకటిపంటకొల్చురా
సులువనలక్ష్మిమేనఁబొడసూపెడురాగరసాంకురంబులిం
పలరెడుకాంతులంగిసలయంబులుతోఁచెననోకహంబులన్. 38

క. సుమనోవిరాజితంబై, యమరనగస్ఫూర్తిఁదనరియారామంబుల్
సుమనోవిరాజితంబగు, నమరనగస్ఫూర్తిఁదనరెనభిరామంబై. 39

తే. సద్విజాళిప్రసంగంబుసరసతరము, ప్రణవవిస్ఫూర్జితముబీజబంధురంబు
పల్లవాలంకృతముఫలప్రదమునైన, యాగమస్థితినెప్పెసర్వాగములు. 40

సీ. అనిలోపదేశనాట్యక్రీడఁదగులతాబింబోష్ఠులకుసరిపెనలాసంగ
నింపుసొంపులఁబాడునెలతేఁటిబయకాఱులకువన్నెమీఱునీలములొసంగఁ
గైవారములుసేయుకలకంఠపులవందిబలగంబునకునుమావులనొసంగ
ఫలరత్నములనారతులొసంగుభూజపురంధ్రిజనులకంబరములొసంగఁ
దనవదాన్యచమత్కృతిజనులుపొగడఁ, దనవిలాసంబుభువనమోహనముగాఁగ
విభవసంపన్నుఁడైవనవిఖ్యాతిసలిపె, మాధవుండువనీరమణీధవుండు. 41

తే. శుకభరద్వాజముఖసద్విజకులరక్షఁ, దనరిసుమనస్సమూహవర్ధనమొనర్చి
ఘనతరాగమవేద్యుఁడైవినుతిఁగాంచె, మహితవనవాసలీలలమాధవుండు. 42

వ. అట్టివసంతకాలంబునందు. 43

క. నాళీకముఖియుషాంగన, యాళీజనసహితయగుచునలికోకిలకీ
రాళీనినాదశోభిత, కేళీవనవాటియందుఁగ్రీడయొనర్చెన్. 44

సీ. చెలువంపుఁజిగురుటాకులుపాదములుగాఁగ ననకంపురంభలూరువులుగాఁగ
సూనవాసనలునెమ్మనితావులుగాఁగ నొఱపైనలతలుబాహువులుగాఁగ
గజనిమ్మపండ్లుచొకృపుఁగుచంబులుగాఁగఁ గలకంఠరుతులువాక్యములుగాఁగ

తులలేనిమల్లెమొగ్గలుదంతములు గాఁగఁ సుమిళిందమాలికల్ చూపు గాఁగఁ
బల్లవితతమాలపాదపచ్ఛాయలు, సరసమైనవేణిభరము గాఁగ
నెన్నఁదగియెనప్పుడిందుబింబానన, యౌవనంబుఁబోలి యవ్వనంబు. 45

సీ. భూరుహావళులశృంగారభావములులోచనపఙ్క్తులకువికాసంబు నెఱపఁ
గలకంఠశుకశారికాకలరావంబురహిమించికర్ణపర్వంబు సేయ
లలితచాంపేయపాటలకుందవాసనల్ నాసికంబునకు నానంద మొసఁగఁ
నమృతోపమానంబులగుఫలరసములు వెలయజిహ్వాలకునువిందుఁ గొసఁగ
గమ్మతావులుపయిపయిఁగ్రమ్మవిసరు, చలువ తెమ్మెర మేనులయలఁతఁదీర్ప
సౌరిదిపంచేంద్రియములకునుసుఖము గాఁగ, వనవిహారంబుసలిపిరవ్వనజముఖులు. 46

సీ. అధరబింబాపేక్షనరుదెంచుచిలుకలద్దపుఁ జెక్కులజవాదితావులకును
వదనాంబుజములకై కదియుభృంగంబులుత్తంసచంపకసుగంధంబులకును
భుజమృణాళాసక్తిఁబొదువు రథాంగముల్ సరసమందస్మేరచంద్రికలకు
హస్తపల్లవములకై డాయుకోయిలల్ ముద్రికాంకితరామమూర్తులకును
జకితగతిఁ జెంది చెదరఁగఁ జంద్రముఖులు, చతురతఁ జరించి రప్పుడు చారుచరణ
చలితచామీకరాంగదఝుణఝుణంఝు, ణంఝుణధ్వని చెవులకానంద మొసఁగ. 47

వ. మఱియు నమ్మదవతీతిలకంబు కదంబకాంచన కదళీక్రముక కరవీర ఖర్జూర నారికేళ తమాలతిలక కురంటక మాధవీప్రముఖతరుషండంబులవలనం దిరుగుచు, వనమయూరంబుల వెంబడి నరుగుచు, మహీరుహంబుల నామూలాగ్రంబు గాఁ బెనఁచి యల్లికొనియు నేలాలవంగద్రాక్షాదిలతావితానడోలాజాలంబులఁ నుయ్యాలలూఁగుచు, బొదరిండ్లఁ డాఁగుచు, నసమంబులగుకుసుమరసవిసరంబులు వెసంగ్రోలి ఝుంకారంబు సేయు మధుకరనికరంబులం జోపుచుఁ, బ్రసూనఫలభరితలైయున్న కొమ్మలకు జేతులం జాఁపుచు, స్వచ్ఛంబులైన కుసుమగుచ్ఛంబులును మార్దవనిలయంబులైన కిసలయంబులును మనోరథఫలంబులైన ఫలంబులును గోయుచు, దోహదవిశేషంబులు సేయుచు, శారికాకీరకలకంఠకపోతకలరవప్రముఖ విహంగనాదంబులకుం బ్రమోదించుచుఁ, గ్రీడావిశేషంబుల వినోదించుచుఁ, గరకమలకలిత కాంచనకంకణకాంచీకలాప ఘంటికానికరనూపురసంజనితఝుణఝుణరవంబు వనదేవతామనోహరంబై చెలంగం జరియించుచుఁ దమలోన. 48

క. చూతము చూతము సుదతీ, వ్రాతము రారమ్మ మధుకరవ్రజగీతో
పేతమ్ముసుమసౌరభవి, ఖ్యాతము విరహిహృదయాభిఘాతముఁ దలఁపన్. 49

క. కాంచనవర్జ్యముకువలయ, సంచారము మాధవప్రసన్నతయును బా
లించుచువానప్రస్థతఁ, గాంచుమ మధువ్రతకులంబుఁగంటి వె చెలియా. 50

తే. పేరుగలజాతులకు నెల్లఁ బెంపుదలుగ, సౌఖ్యమొదవెఁగుజాతివిజాతులకును
గాలకుటిలంబుఁ జూడుమా కంబుకంఠి, మాన్పనెవ్వరి వశమమ్మ మాధవాజ్ఞ. 51

చ. పలుమఱునీవుపంటఁబగఁబట్టిన కైవడినిట్లు మొల్ల మొ
గ్గలుచిదుమంగ నేలకసుగందనియీచిగురాకు లెల్లఁజే
తులకసిదీఱఁ గాఁగణఁగి త్రుంపఁగ నేటికిమానవమ్మ మొ
క్కలమువహించియిందుకొడిగట్టినదానవుమాన నేర్తువే. 52

వ. అనియివ్విధంబున సరససల్లాపంబులు సేయుచుఁ జంద్రకాంతోపలప్రకల్పితసోపానస
ముదయకూలంకషమధుర జలతరంగచ్ఛటాసంచలితపద్మకైరవకల్హార వనవిహరమాణము
రాళచక్రవాకబకసారసద్విరేఫమిథునసంసారంబైన కాసారంబుఁ జేరి జలక్రీడాసక్త
చిత్తంబులనమ్మత్తకాశినులు దత్తఱంబున విహరించుచు. 53

చ. జలములఁజల్లులాడుచును సారసపఙ్క్తులఁ వ్రేటులాడుచున్
బలుమఱునీఁదులాడుచునుబక్షికదంబముఁదోలియాడుచున్
జలదలిమాలికామధురఝుంకరణధ్వనితోడలియ్యమై
కలసిలయప్రమాణములఁగంకణనిక్వణముల్ చెలంగఁగన్. 54

వ. విహరించిరప్పుడు. 55

సీ. శంపాలతాంగులచరణకాంతులుకుశేశయకదంబముతోడ సరసమాడఁ
దారుణ్యవతులముత్తఱులయందముతరంగావళితోడ సయ్యాటలాడ
విచికిలగంధులకుచపాటవముచక్రసంఘంబుతో నెకసక్కెమాడఁ
గలహంసగమనలకన్నులబెళుకులుమీనపఙ్క్తులతోడ మేలమాడ
రాజవదనలవేణీభరములసొబగు, ప్రబలశైవాలలతలతోఁ బందెమాడ
బాలికాజాలజలకేళిలీలఁజాల, శ్రీకరంబయ్యెనప్పయోజాకరంబు. 56

మ. కుచకుంభస్థలపాటవంబుదనరన్ క్రొమ్మించుదంతచ్ఛటా
రుచులొప్పన్ గరపుష్కరాంతరసమారూఢాంబువుల్ మీఁదఁజ
ల్లుచుఁగ్రీడించిరితత్సరోవరమునన్ లోలేక్షణల్ మందమం
దచలద్యానములన్ మదద్విరదయూథస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగన్. 57

వ. అంత. 58

చ. పొదివెడలించుమన్మథునిపుష్పశరంబులలీలనీలతో
యదమునతిక్రమించిపొలుపారెడుశంపలగుంపుసొంపుసం
పదఁదెరవాసివచ్చుజిగిబంగరుజంత్రపుబొమ్మలట్లుస
మ్మదమునచెచ్చెలుల్ సరసిమధ్యమువెల్వడిరుజ్జ్వలాంగులై. 59

క. కేళీవిహారచేష్టలు, చాలించియుసాలతాంగిసరసాంబరభూ
షాలంకరణోజ్జ్వలమై, యాళీజనసహితముగగృహంబునకరిగెన్. 60

వ. ఇట్లుచనుదెంచి సరసాన్నపానగంధమాల్యాదిభోగంబులం బరితుష్టయై నాఁటిరాత్రిత
పనబింబోపమానతపనీయవిరచితకుడ్యంబును, మహేంద్రనీలోపలఖచితవృత్తస్తంభ

జృంభితంబును, వివిధవిచిత్రవాతాయనరేఖామనోహరంను, గనకపంజరాంతరనివాసశు
కశారికానికరసరససంగీతసాహిత్యవిద్యాప్రసంగసంగతంబును, దాంబూలచందనప్రసూ
నదానాద్యుపచారప్రయోజనప్రవీణచైతన్యసూత్రవిచిత్ర కాంచనపాంచాలికాలంకృతం
బును, గంధకర్పూరకస్తూరికాప్రముఖపరిమళవస్తుసంతానవాసనా ఘుమఘుమాయమా
నంబును, నిబిడతమఃపటలపరిహరణచణమణిగణ దీపికావిరాజితంబును, నగునిజమంది
రంబునందుఁ దరవణులదివిచిన వజ్రంబుకోళ్లును, గోళ్లయందమరించినహరినీలంబులపట్టి
యలును, బట్టియలనలవరించి యల్లినపట్టుపట్టెడయును, బట్టెడపయింబఱచిన హంస
తూలికాతల్పంబును, దల్పంబుపైశిరశ్చరణపార్శ్వదేశంబులకు నుపధానంబులుగానుం
చిన సూర్యపుటంబుదిండులును, నుపరిభాగంబుననలంకరించిన చిత్రచిత్రాభిరామంబగు
చందువాపటంబునుంగలిగి మనోహరంబై వెలయు శయ్యాతలంబున శయనించి. 61

చ. అలకలొకింతజాఱినిటలాంతముఁగ్రమ్మఁగఁదావియూరుపుల్
జలువలుచల్లఁగామెయినలందినగంధముసన్నవల్పెదు
వ్వలువముసుంగుపైనిగిడివాసనలీనగలోచనాంబుజం
బులుముకుళించియమ్మగువముద్దువగన్ నిదురించుచుండఁగన్. 62

మ. కలలోనొక్క త్రిలోకసుందరశుభాకారుండుమాణిక్యకుం
డలశోభాంచితమందహాసరసవత్సుస్నిగ్ధగల్లద్వయీ
లలితాస్యుండుసుగంధబంధురసుమాలంకారనీలోపలో
జ్జ్వలధమ్మిల్లుఁడుకామినీహృదయపాంచాలుండులీలాగతిన్. 63

సీ. తాంబూలరసరంజితంబైనకెమ్మోవియానుచో మొనపంటనూనియూని
కుంకుమాంకితకుచకుంభముల్ గ్రహణంబుసేయుచోనఖపఙ్క్తిఁజెనకిచెనకి
మకరికాకలితకోమలగల్లములుముఖంబునుచుచోఁజుంబనంబొసఁగియొసఁగి
లలితభూషణచయాలంకృతాంగమునెదనలముచోమర్మంబులంటియంటి
కుసుమసాయకశాస్త్రానుగుణవిచిత్ర, బంధనైపుణిసురతప్రపంచసౌఖ్య
లీలఁదనుఁజొక్కఁజేసిలాలించెననుచుఁ, గలికికలఁగాంచెనాశ్చర్యకరముగాఁగ. 64

క. ఈలీలంగలలోపల, నాలోకింపంగఁబడినయతఁడనిరుద్ధుం
డాలావణ్యనిధిన్మను, హేలావతివినియుఁగనియుఁనెఱుఁగదుమదిలోన్. 65

వ. ఇత్తెఱంగున నక్కురంగనయన స్వాప్నికసంభోగసంజనితానందపారవశ్యంబును, నిద్రా
పరవశత్వంబును నేకీభవింప సుఖశయనంబుగావించి కించిదవశిష్టయామినీచతుర్థయా
మసమయంబున శతపత్రంబులతోన నేత్రంబులువికసింపనమ్మనోహరాంగుండుతనకాఁ
గిటనున్నవాఁడకాఁదలంచుచు మేలుకాంచి పొడగానక గుండియజల్లుమన దిగ్గనలేచి
శయ్యాతలంబునంగూర్చుండి నిద్రాముద్రాయమానంబులగు విలోచనప్రభాజాలంబులు
లోలంబులై కొలుకులనలంకరింప నలువంకలంగలయఁ బునఃపునరవలోకనంబు సేయుచు

విభ్రాంతియు విస్మయంబును విచారంబును విషాదంబును విరహంబును నంతరంగంబునం బెనంగొన నంతకంతకు నతిశయంబు మోహావేశంబునఁ దదీయ సౌందర్య సౌకుమార్యవిలాసహావభావంబులు పలుమాఱుఁ దలంచుచు నాజగదేకసుందరుండు తన ముందఱం బొడగట్టిన ట్లైనం బట్టరాని తమకంబున బట్టబయలు కౌఁగిటం బట్టఁబోయి భుజలతాయుగంబునకు నప్రాప్తంబైన డెందంబు చిందఱవందఱయై నయనారవిందంబులం దొరంగు నశ్రుజల బిందుసందోహంబమందంబై ప్రవహింప సహింపనలవిగానిపరితాపంబున వేఁడి నిట్టూర్పు లూదవించుచు నిట్లని తలంచు. 66

ఉ. నిద్దురవోవుచున్న యెడ నిశ్చయమైన విధంబు దోఁపన
న్నొద్దికఁ జేరి కూడి సుఖ మొందఁగఁ జేసి భ్రమించినట్టి యా
ముద్దులుగుల్కు జవ్వనపు ముమ్మరపుం నెఱజాణ యెవ్వఁడో
పెద్దయు నాటె వానిపయిఁ బ్రేమ మనంబున నేమి సేయుదున్. 67

శా. ఆచక్కందనమా వచోమధురిమం బా మందహాసామృతం
బా చాతుర్యము నా వయోవిభవమా హా మోహముం జేయదే
యే చంద్రాస్యలకైనఁ బొందఁగలదా యీ మేనితో వానితో
నే చందంబున నా మనోరథఫలం బీడేఱునో దైవమా. 68

వ. అని చింతించుచు. 69

క. లలనామణి కూటమి లీ, లలనామణిభూషణాంగు లలిఁ గలసిన యా
కలమాటలు నిక్కంబుగఁ, గలమాటలు గాఁ దలంచుఁ గడు భ్రమ చేతన్. 70

సీ. మొనపంటికొలఁది నొక్కిన నొక్కుచేఁ గెంపు టధరంబు చిమచిమ యనినయట్లు
చెలువారు గోళ్ల నాటుల తేఁట చెక్కిళ్లపై నెలవంక లేర్పడినయట్లు
చెలరేఁగి యలమిన చేపట్టు బిగువు చే గబ్బిగుబ్బలు కసుగందినట్లు
కళలసోక్కఁదవించు గాటంపు రతులఁ బూవంటి దేహము కసివాడినట్లు
భావమునఁ దోఁచు స్వప్నలబ్ధంబులైన, సౌఖ్యములు మిథ్యలయ్యె నిశ్చయము గాఁగఁ
బురుషసంగతి చేసిన కరణి నపుడు, పద్మదళనేత్ర కరుణానుబంధమునను. 71

క. అంతసఖీప్రేరితమై, సొంతత్వం బైన యట్టి సమయోచితముల్
స్వాంతమున నిచ్చ లేకయు, దంతావళయాన యొక విధంబున నడపెన్. 72

సీ. బింబోష్ఠి దర్పణబింబంబుఁ జూపుచోఁ జెలువుని ముద్దు చెక్కులు దలంచి
కలకంఠి మృగమద తిలకంబు దిద్దుచో సరసుని మేనివాసనఁ దలంచి
కలికి ముక్తామాలికల లంకరించుచో రమణుని మందహాసముఁ దలంచి
పొలఁతి నీలోత్పలంబుల దండ లొసఁగుచో రాముని చికుర భారముఁ దలంచి
గంధగజయాన హృదయంబు కరిగి కరిగి, యసురసురమంచుఁ బారవశ్యంబు నొందు
నిగిడి పుంఖానుపుంఖంబులగుచుఁ దాఁకు, దర్పకుని పువ్వుటమ్ములఁ దాళలేక.

వ. మఱియును. 74

సీ. విన్నఁదనంబుఁ గైకొన్న నెమ్మోమునఁ బోఁడిమి నిచ్చు నవ్వుఁ బొందుకొలుపు
దీనభావంబు నొందినవాలుఁగన్నుల లేనివికాసంబుఁ బూనఁ జేయు
గద్గదస్వరము సంగతమైన మాటల నొదవని చాతుర్యయుక్తిఁ జూపు
నుల్లాసభంగమై యున్న చిత్తంబునఁ గొలుపని యుత్సాహగుణము నెఱపు
ఘనవియోగవహ్నిఁ గ్రాఁగుచు నుండియు, మఱుఁగు సేయు నితరు లెఱుఁగకుండ
సఖులు తెలిసి రేని సంశయింపుదురను, భయమువలనఁ గుముదబంధువదన. 75

సీ. ఎలనాగ వీణె వాయించుచో నాహిరిఘంటారవంబునఁ గలసి చెలఁగు
జలజాక్షి కావ్యంబుఁ జదువుచోఁ బాంచాలగతిచోట బాహాటక్రమము దోఁకు
సెలఁతచిల్కకు మాట నేర్పుచో గీర్వాణభాషలోఁ దెనుంగుఁ బల్కు గలయుఁ
జెలియ పద్యంబు రచించుచో శృంగారరసముపై బీభత్సరసము నిల్పు
విరహవిభ్రాంతికతమున విద్రుమోష్ఠి, యొకటి సేయంగఁ బోవ వేఱొకటి దోఁచు
నగ్గలపుఁ జింత హృదయంబునం టియున్న, నిట్టులొటకు మది సంశయింప నేల. 76

తే. దర్పకుని బాణతీవ్రతఁ దాళ లేక, యంగనామణి శివశివా యని వచించుఁ
గలికి కోవెల రొదల చే నలసి సొలసి, రామ పలుమాఱు శ్రీరామ రామ యనును. 77

క. సెగలయ్యెఁ జలువవెన్నెల, పొగలయ్యెను గప్పురంపుఁ బొడి కన్నులకుం
బగలయ్యెఁ జిలుకమాటలు, వగలయ్యెను సుఖము లెల్ల వనితామణికిన్. 78

చ. కలకలగాక నిశ్చయము గా మది దోఁచిననాఁటనుండి తా
గలకలకంఠకీరకులకంఠములం జనియించు దట్టపుం
గలకలము ల్చెవిం బడఁగఁ గాయజునమ్ముల గాయముల్ మదిం
గలకల నొంప యామములు కల్పములై చెలి యుండె ఖిన్నతన్. 79

వ ఆసమయంబున.

మ. అమరారీశ్వరుఁ డైన బాణునకమాత్యశ్రేష్ఠుఁడై బాహువి
క్రమకేళీవిజితాహితప్రకరుఁడై ప్రౌఢిం జతుష్షష్టితం
త్రమహామంత్రకలాపలక్ష్యపరుఁడై రాజిల్లు గుంభాండనా
ముమునం దైత్యవరేణ్యుఁ డొక్కరుఁ డసామాన్యప్రభావంబునన్. 81

ఆ. వె. వానియనుఁగుఁ బట్టి వరసుందరాకార, రేఖ నొప్పుఁ జిత్రరేఖ యనఁగఁ
దండ్రివలన మంత్రతంత్రయోగక్రియ లభ్యసించియుండు సాంగముగను. 82

శా. ఆనీలాలక బాణకన్యకకు బాహ్యప్రాణమై నాఁగ నెం
తే నేస్తంబొనరించియున్న దగుటం దీనాననాంభోజమై
గ్లానిం బొందుచు నున్న యారమణి యాకారంబు వీక్షించి చిం
తానిర్మగ్నమనోంబుజాత యగుచుం దత్కార్యమూహించుచున్. 83

తే. ఇంగితజ్ఞానియగుట నాయిందువదన, వలపుమర్మంబు గా మదిఁ దెలిసి యపుడు
పలికె నేకాంతమునఁ జేరి పడఁతితోడ, బడలికలు దీఱఁ జల్లని భాషణముల. 84

ఉ. ఎన్నఁడు లేని విన్నఁదన మేల మొగంబున దోఁచె నమ్మ నీ
కెన్నఁడు లేని చింత మది నెక్కడనుండి ఘటించె నమ్మ ముం
దెన్నఁడు లేని యీ కృశత నేటికి దేహము చిక్కె నమ్మ నీ
యున్న విధంబుఁ జూచి వగ నొందెడు నా హృదయంబు కోమలీ. 85

సీ. కమ్మని చిగురాకు కెమ్మోవి కసుగందె నుసురసురని వెచ్చనూర్చకమ్మ
కనకంపు నెమ్మేను కాఁకచేఁ గరఁగె విహానలంబుచే వేఁగకమ్మ
తళుకునిద్దంపుటద్దపు మోము కళదప్పె వలవల కన్నీరు వడువకమ్మ
వెలిదమ్మి కన్నుల తెలివి మందము నొందెఁ దురుము మేఘము గ్రమ్మఁ బొరలకమ్మ
పలుకఁగదమ్మ వేసట పడకవమ్మ, సొలయ నేలమ్మ మోమెత్తి చూడవమ్మ
యేలి చేసెదవమ్మ మమ్మేటికింత, జాలి పెట్టెదవమ్మ యో చంద్రవదన. 86

క. పరిరంభణమృదుచుంబన, సరసాలాపాదిసురతసౌఖ్యంబులచేఁ
గరఁగించు విభునిఁ బాసిన, విరహిణి చందంబు దోఁచె వెలఁదీ నీకున్. 87

శా. బాలా నిన్ను మదీయజీవముగ నే భావింతు నెల్లప్పుడున్
జాలా నేఁ గలుగంగ నెంతపనికిన్ సంతాపముం బొందఁగా
నేలా సిగ్గునఁ గుట్టుఁ జేసి హృదయం బింకిట్లు చింతించుటల్
మేలా దాఁపక తెల్పు నీ తలఁపు నెమ్మిం బూని కావించెదన్. 88

వ. అని యివ్విధంబునం జిత్రరేఖావధూటి పలికినఁ దద్వచనౌషధంబు ప్రియానుపానసహితంబై యాత్మీయహృదయసంజనితమదనజ్వరంబు శాంతిం బొందించుటయు సేదదేఱి నిజాభిప్రాయమార్గనిరోధకంబైన లజ్జాప్రవాహంబు ధైర్యప్లవంబువలన నుత్తరించి కించిద్గళితశ్రుతి విపంచీపంచమస్వరోపమానంబగు గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె. 89

తే. పాన్పుపై నొక్కనాఁడు నేఁ బవ్వళించి, నిదురపోవంగ లావణ్యనిధి యొకండు
చేరి నాయౌవనం బెల్లఁ జూఱఁగొనియెఁ, గలయనుచుఁ దోఁచు నిక్కంబు గాఁగఁ దోఁచు. 90

సీ. సొగసైన చెక్కుళ్లు చుంబించి చుంబించి చేరి మోమున మోముఁ జేర్చి చేర్చి
కరమునఁ బాలిండ్లు గదియించి కదియించి యధరపల్లవగసం బాని యాని
కేలి మైఁ గౌఁగిటఁ గీలించి కీలించి గళమున నఖపఙ్క్తి నిలిపి నిలిపి
చెలఁగి గళధ్వనుల్ చెలఁగించి చెలఁగించి నిద్దంపుఁ బొక్కిలి నివిరి నివిరి
పోఁకముడి విచ్చి దేహంబు పులకలొదవ, నవయంబులు గదియంగ నదిమి యదిమి
యవల నేమేమొ చేసెనయ్యా గడంబు, నెట్లు చెప్పుదు సిగ్గు నోరెత్తనియదు. 91

చ. అటువలెవాని కౌఁగిటసుఖానుభవంబునఁ జొక్కి యుండి యం
తటఁ గనువిచ్చి మేలుకొని తన్మహనీయవిలాసమూర్తి నా

దటఁబోడగాననైతిఁబరితాపభరంబుననాఁటనుండినే
నిటువలెనున్నదానఁగృశియించుచుజీవమువానిసొమ్ముగన్. 92

చ. మదగజవైరివంటినడుమాకమలంబులవంటికన్నులా
యదనశశాంకువంటిమొగమాముకురంబులవంటిచెక్కులా
మదనునివంటిచక్కఁదనమామధురాధరవానిరూపునా
హృదయపటంబునందులిఖియించినకైవడిఁగాననయ్యెడున్. 93

తే. ప్రాణసఖివైననీకుదాపంగనేల, విన్నవించితినామదినున్నవిధము
వానిఁగన్నులఁజూపిజీవంబునిలుపు, మనుచుఁగన్నీరుదొరఁగదైన్యంబునొందె. 94

ఉ. అయ్యలివేణిదైన్యమునకాత్మఁగలంగుచుబాష్పబిందువుల్
పయ్యెదకొంగునందుడిచిభక్తిమెయిన్శిశిరోపచారముల్
సయ్యనఁజేసినెమ్మదివిషాదముదీఱఁగనూఱడించితా
నయ్యెడఁగొంతసేపుహృదయాబ్జమునందలపోసినేర్పునన్. 95

శా. రంగుల్మీఱుపటంబునన్వివిధవర్ణద్రవ్యముల్గూర్చిసా
రంగాంకాననవ్రాసెముజ్జగములన్రాజిల్లురాజన్యులం
బంగారంపుమెఱుంగువ్రాఁతజిలుగుల్పైపైఁగళల్దేఱఁగా
శృంగారంపురసంబువెల్లివిరియంజిత్రక్రియావైఖరిన్. 96

చ. కళలువెలుంగుమోములువికాసవిలాసముఁజూపుకన్నులుం
జెలువముగుల్కుమేనులునుజెక్కులపైఁబ్రసరించునవ్వులున్
దళుకులుచల్లుభూషణవితానముఁగల్గిసజీవచిత్రముల్
నిలిపినయట్లువ్రాసెగమణీమణినేర్పువచింపశక్యమే. 97

ఆ. వ్రాఁతకజూఁడుగత్తసేఁతకుఁదాఁగర్త, యనుటకిదివిరోధమైననేమి
సేఁతకజూఁడుగర్తవ్రాఁతకుఁదాఁగర్త, యనుచుఁజిత్రరేఖననఁగవచ్చు. 98

వ. ఇవ్విధంబున ద్రిభువనంబులంగల్గు పురుషశ్రేష్ఠుల లిఖియించిన యప్పటంబు నుషా
సుందరిముందటనుంచి యిట్లనియె. 99

చ. త్రిభువనవాసులైవెలయుదేవమనుష్యభుజంగకోటిలోఁ
బ్రభుతయురూపసంపదయుఁబ్రాజ్ఞతయుంగలవారినెల్లనే
ర్పుభగవతీమహామహిమచేలిఖియించితినిప్పటంబునం
దభినవమూర్తియైతగినయాఘనుఁడెవ్వఁడువీరిలోపలన్. 100

వ. అని మఱియునిట్లని వివరింపందొడంగె. 101

ఉ. దివ్యవిమానయానములదివ్యసుగంధవిలేపనంబులన్
దివ్యలతాంతవాసనలదివ్యధునీజలకేళిలీలలన్

దివ్యవిలాసినీరతులదివ్యశరీరములన్ సుఖాత్ములై
దివ్యపథంబునన్మెలఁగు దేవతలన్వివరించిపల్కెఁదన్. 102

శా. ఆనందాకరవైభవానుభవరంభాద్యప్సరోనాట్యలీ
లానిత్యోత్సవుఁబారిజాతకుసుమాలంకారహారున్స్వర
స్థానావాససుఖోన్నతుండ్రిభువనీసామ్రాజ్యసింహాసనా
సీనున్నిర్జరభర్తఁజూడుమితనిన్శీతాంశుబింబాననా. 103

ఉ. ఆహవనీయదక్షిణసమాఖ్యలచేఁజెలువందిమంత్రపూ
తాహుతులన్సరోరుహభవాదులఁదృప్తివహింపఁజేసియ
వ్యాహతలీలసాధకజనాళికిసౌఖ్యములిచ్చుపుణ్యుఁడు
త్స్వాహగుణాసమానుఁడుకృశానుఁడితండిటుచూడుకోమలీ. 104

వ. అని తెలిపి వారియంత నాదరంబైన తదీయహృదయంబుఁదెలిసి శేషించిన దిక్పాలక
దేవతాగణంబుల వేర్వేర వివరించెదననుచు నిట్లనియె. 105

చ. అతులితధర్మవంతుఁడుకృతాంతుఁడనూనుఁడుయాతుధానుఁడా
యతశుభుఁడంబురాశివిభుఁడంచితదేహుఁడుగంధవాహుఁడు
న్నతమతిగుహ్యకాధిపతినాగధరుండుహరుండుమంజువా
యితఁడునితండితండితఁడునీతఁడునీతఁడుసుందరీమణీ. 106

ఉ. కామునిమించుసుందరముకంజవనాప్తునిగెల్చుతేజమున్
సోమునిఁగేరునెమ్మొగముశోభిలువాఁడలకల్పవృక్షచిం
తామణికామధేనుసహితంబగుసంపదలింటఁగల్గుసు
త్రామునికూర్మినందనుఁడితండుజయంతుఁడునీరజాననా. 107

శా. భారాంతస్స్పృహులైననిర్జరులపైపైసోఁకియెవ్వానినిం
డారంబైకొనునర్తనాభినయభావారంభసంరంభరం
భారంభోరుముహుర్ముహుస్తరళితాపాంగచ్ఛటామాలికా
సారంబానలకూబరుండితఁడుతత్సౌందర్యమీక్షించితే. 108

సీ. కంబుకంధరవీరుకమనీయనిరతయౌవనమదోద్ధతులుగీర్వాణతతులు
సరసిజేక్షణవీరుసంగీతనృత్యవిద్యాధురంధరులుగంధర్వవరులు
కుటిలకుంతలవీరుఘుటికాంజనాదిక్రియాసుసాధకులువిద్యాధరేంద్రు
లమృతాంశుముఖివీరుసుమహితాష్టవిశేషసిద్ధిప్రసిద్ధులుసిద్ధవిభులు
గరుడకిన్నరరుద్రకింపురుషసాధ్య, యక్షరక్షోభుజంగగుహ్యకులువీరు
నీకటాక్షాంచలంబులునిగుడఁజేసి కెలనవీక్షింపుమోరాజకీరవాణి.

వ. అనిపలికి యనంతరంబ పాతాళలోకనివాసులఁబ్రవాసినపంటంబుఁజూపి యిట్లనియె.

మ. భవనాలంకృతనూత్నరత్నరుచిసంపన్నంబు రాజీవకై
రవకల్హారమరందపానమధుపవ్రాతస్వనోదారభో
గవతీతీరమనోహరం బఖిలభాగ్యశ్రీనివాసంబునై
ప్రవణం బొందినయట్టిలోకము గదా పాతాళ మబ్జాననా. 111

వ. తద్భువననివాసు లైన నాగపుంగవుల వివరించెదం గనుంగొనుము. 112

శా. పారావారవిహారి యైనహరికిం బర్యంకమై ద్వీపశై
లారణ్యాంబునిధిప్రయుక్తమహనీయక్షోణికిన్నిల్వనా
ధారంబై యురగేంద్రలోకమునకుం దా సార్వభౌమాంకుఁడై
శ్రీరంజిల్లుఫణాసహస్రకలితు న్శేషున్విలోకింపుమా. 113

చ. అతులసుధాపయోధిమథనావసరంబున మందరాద్రిక
ప్రతిహతలీల నావరణపాశలతాకృతిఁ దాల్చి దానవా
హితులకు వాంఛితంబు ఫలియింపఁగఁ జేసినకీర్తిశాలి భా
సితసితదీర్ఘదేహు ఫణిశేఖరు వాసుకిఁ జూడుమీతనిన్. 114

వ. అని మఱియుం దక్షక కర్కోటకప్రముఖు లైన చక్షుశ్శ్రవశ్శ్రేష్ఠుల రూపనామంబులు చక్షుశ్శ్రవంబులకు గోచరంబులుగా దృష్టంబును శ్రుతంబును గావించిన దదీయ రూపనామంబులు వేదాంతసిద్ధవచనప్రకారంబున నాత్మకు వేఱై యస్థిరంబగుటయుఁ దదీయముఖచిహ్నంబులవలనం దెలిసినదై తదనంతరంబ మధ్యమలోకపురుషపరివృఢులం దెలుపం దలంచి యిట్లనియె. 115

చ. శుకపికశారికానినదశోభితకేళివనాంతరంబులన్
వికసితపద్మకైరవనవీనసుగంధసరోవరంబులం
బ్రకటసువర్ణగేహములభద్రగజేంద్రతురంగమాదులన్
సకలసువస్తుసంపదలసౌఖ్యద మైతగు మర్త్యమంగనా. 116

వ. ఏతద్భువనంబునం గలుగు రాజశేఖరుల నాలోకింపుము. 117

చ. నిజగజనాథయూథపదనిర్దళితోన్మదవైరిపార్థివ
వ్రజచతురంగసైన్యుఁడు విరాజితరత్నవిభూషణప్రభా
విజితవిభాకరుండు పరవీరభయంకరఖడ్గవిస్ఫుర
ద్భుజుఁడు కళింగభూభుజుఁడు తోయరుహాననవీఁడె చూడుమా. 118

చ. లలితలవంగకోమలవిలాసలతాపరిణద్ధచందనా
నిలమలయక్షమాభృదసమానసుగంధవిశేషశీతలా
నిలవిలసద్గవాక్షచయనిర్మితహర్మ్యవిహారి పాండ్యుఁడీ
యలఘునిఁ జూడవమ్మ దరహాససుధారసరంజితాననా. 119

శా. గంధేభేంద్రసమానయాన తెలియంగాఁ జూడు వీనిం జతు
ష్కంధిప్రావృతమేదినీవలయవిశ్రాంతప్రతాపాబ్జినీ
బంధుం యుద్ధకృశప్రసిద్ధబలవత్ప్రత్యర్థిరాజన్యని
ర్బంధుం సాంబశివార్చనానుగుణసంబంధుం జరాసంధునిన్. 120

శా. చోదంతిన్యగదంతి గాఁగొని సహస్రాక్షుండు యుగ్మాక్షుఁడై
మోదంబొప్ప ధరన్జరించుగతిఁ బెంపున్సొంపు సంధిల్లగా
వేదండోత్తమవాహుఁడై వెలయు నీవీరుం బ్రభాభాసమా
నాదిత్యుం భగదత్తుఁ జూడుము నితంబాభోగహేమాంశుకా. 121

శా. పూజ్యం బైతగు కౌరవాన్వయమునం బాల్పొంద జన్మించి సా
మ్రాజ్యం బేలు సుయోధనుం దెలివిమీఱం జూడు మొక్కంతది
వ్యజ్యోతిర్మయ సాధనున్విహితబాహాదండకోదండదం
డజ్యానిర్యదఖండచండతరకాండప్రోద్భటాయోధనున్. 122

ఉ. తోయజగంధి చూడుము విధూతతమోగుణ దివ్యతేజుఁడై
ధీయుతమూర్తియై వసుమతిన్విహరించు పయోజబాంధవుం
డేయితఁడంచు నెంచఁదగు ఠీవి వెలుంగుచునున్నవాని రా
ధేయుని దానవైభవవిధేయు నివర్ణితభాగధేయునిన్. 123

సీ. జయముచే ధర్మనిశ్చయముచే వైభవోదయముచేఁ దగువాఁడు ధర్మజుండు
దిటముచే భుజబలోత్కటముచే రణజయోద్భటముచేఁ బెంపొందు పవనజుండు
యుక్తిచే విబుధానురక్తిచే వరబాణశక్తిచే నధికుండు సవ్యసాచి
బుద్ధిచే నతులప్రసిద్ధిచే భాగ్యాభివృద్ధిచేఁ బొగడొంది వెలయు నకులుఁ
డసమశరసమసుకుమారరసమనోహ, ఁవతారుండు సహదేవుఁ డంబుజాక్షి
వీరలేవురు పాండవవీరవరులు, పెంపుసొంపార నిటు విలోకింపవమ్మ. 124

చ. సుమహితధాళధళ్యరుచిసుందరకోమలవిగ్రహంబుపై
నమలతరేంద్రనీలనికరాసితవర్ణఘనాంశుకంబుతో
నమరిననీలమేఘరజతాచలరాజముఁ బోలు రేవతీ
రమణునిఁ జూడవమ్మ బలరామునిఁ గోమలపాటలాధరా. 125

సీ. లలితరేఖాత్రయీకలితకంఠము వాఁడు ధవళవిస్తారనేత్రములవాఁడు
ఆజానులంబిబాహావిలాసము వాఁడు కమనీయనీలాలకములవాఁడు
హారశోభితవిశాలోరస్థలము వాఁడు తరుణారుణాంఘ్రిపద్మములవాఁడు
మహనీయనీలకోమలశరీరము వాఁడు నవదరస్మితసుధాననము వాఁడు
సరసకల్యాణగుణవిశేషములవాఁడు, మదనశతకోటిసౌందర్యమహిమవాఁడు
దేవకీనందనుఁడు కృష్ణదేవుఁ డితఁడు, వనితగనుఁగొమ్మ నేత్రోత్సవంబుగాఁగ. 126

మ. త్రిజగన్మోహనరూపవైభవునిసాంద్రీభూతకీర్తింబ్రతా
పజయార్కు౯రతికామినీకుచతటీపాటీరముద్రాకరాం
బుజునింగంఠవిలంబమానవిలసన్ముక్తామణీమాలికా
వ్రజునిన్మారటకృష్ణమూర్తియగునీప్రద్యుమ్ను నీక్షింపుమా. 127

ఉ. చక్కనివారిలోమొదలిచక్కనివాఁడగుతండ్రికన్నసం
జక్కనివాఁడుభవ్యగుణసంపదఁదాతనుబోలువాఁడుపెం
పెక్కినకీర్తివాఁడుకమలేక్షణపౌత్త్రుఁడుశంబరారికి౯
మక్కువనందనుండితఁడుమానవతీయనిరుద్ధుఁజూడుమా. 128

వ. అని యివ్విధంబున నవ్వనిత యవ్విలాసినీతిలకంబునకు భూలోక పురుషపుంగవుల
వేర్వేఱ వివరించుచు ననిరుద్ధకుమారపర్యంతంబునుం జూపునప్పుడు. 129

సీ. అంగవంగకళింగబంగాళనృపులపైసారంగగతులచేఁజొకళింప
గౌళనేపాళపాంచాలభూభుజులపైనవతటిల్లతరేఖనవఘళించి
మగధమత్స్యమరాటమద్రనాయకులపైమత్స్యపుటంబులమహిమనిగిడి
యాదవవృష్ణిభోజాంధకశ్రేణిపైయలతేఁటిదాఁటులనెళవుచూపి
మఱియుగోపాలదేవమన్మథులమీఁద, బొట్టికోలలగతిదాఁకిమిట్టితిరిగి
వ్రాలియనిరుద్ధునందుఁగ్రొవ్వాఁడిచిలుకు, ములికియైనాయెకలకంటిబెళుకుఁజూపు. 130

చ. కనుఁగొనఁగానెజల్లుమనెఁగైరవలోచనగుండెదేహమె
ల్లనుబులకించెఁగన్నులజలంబులుజాలయిపాఱెమోమునం
బెనఁగొనిదైన్యరేఖనవనీతగతింగరఁగెన్మనంబుము
న్పనుపడియున్నతాపశిఖిప్రజ్వలభావమునొందెవింతయై. 131

ఉ. కన్నులఱెప్పలాఁగనివికాసపుఁజూపునుమౌనముద్రతో
నున్నమొగంబునిశ్చలతనొప్పుశరీరముగాఁబటంబుపై
నున్నతలీలవ్రాసినప్రియుంగనిసొక్కఁదానునట్లయై
చిన్నెలుదక్కియుండెసఖిచేసినజంత్రపుబొమ్మకైవడిన్. 132

తే. అతనిలావణ్యసరసియందతివచూపు, నిండుకొనిబారులయ్యెనుగండుమీలు
నుప్పతిలిగుంపులయ్యెనీలోత్పలములు, పాదుకొనిమూఁకలయ్యెఁబుష్పంధయములు.

ఉ. చూచుఁజలించిపైఁబడఁగఁజూచుఁగుచంబులనొత్తిపట్టఁగాఁ
జూచునఖాలిమైఁజెనకఁజూచుసుధాధరబింబమానఁగాఁ
జూచుఁగవుంగిటంబెనఁగఁజూచుఁగపోలముముద్దుపెట్టఁగాఁ
జూచులతాంగియమ్మదనసుందరరూపముఁజూచిభ్రాంతితోన్. 134

వ. ఇత్తెఱంగున నక్కోకకుచ తనరుచిరావలోకనంబులు పరమకాంతుని హృదయంబునం
బోలె దత్సౌందర్యలహరీమగ్నంబై యానందలహరిం దేలుచున్న నెట్టకేలకు మరలించి
కుంభాండక తనూభవ ముఖాంబుజంబుననిలిపి యిట్లనియె. 135

ఉ. వీఁడుగదమ్మ నానిదుర వేళ ఘటించినవాఁడు కోమలీ
వీఁడుగదమ్మ పంచశరవిద్యలు చూపినవాఁడు తొయ్యలీ
వీఁడుగదమ్మ నాహృదయవిత్తము నాచినవాఁడు యుగ్మలీ
వీఁడుగదమ్మ యీవిరహవేదనఁ గొల్పినవాఁడు నెచ్చెలీ. 136

క. నిన్నుండి వీనిరూపముఁ, గన్నులఁ జూడంగఁగలిగెఁ గానేటికి నో
క్రొన్ననఁబోఁడిరో నీఋణ, మెన్నిభవంబులకునైన నీఁగంగలనే. 137

వ. మేఘాగమనంబునకు నెదురుచూచుచున్న మయూరంబువిధంబున, సంపూర్ణపూర్ణి
మా చంద్రబింబోదయంబుఁ గోరుచున్న చకోరంబుకైవడి, స్వాతివర్షంబు నపేక్షించు
చున్న మౌక్తికశుక్తిచందంబున, హృదయంగమాకారుండైన యీరాజకుమారుతోడి
సంభోగంబునకు నాహృదయంబు నిరంతరవ్యాపారంబై యభిలషించుచున్నయది.
దురంతంబైన విరహపారావారంబు నీఁదవశంబుగాక మునుంగుచున్న నాకుం దెప్ప
విధంబున నాభాగ్యవశంబున నీవు సంఘటించితివి. ఏయుపాయంబుననైన నీతనిం
దెచ్చి మామకమనోరథంబీడేర్చి ప్రాణదానంబు సేయవలయు నిదియనుచితంబని విచా
రించెదవేని నాకర్ణింపుము. 138

సీ. కలలోనఁ గన్నవార్తలకింత వలవంత కేమికారణమని యెంచుకొంటి
నాయునికిఁ గనుఁగొన్న నాసాటివారిలో నిదిలాఘవంబని యెంచుకొంటి
మదిలోన నీమాట మఱచియుండెదఁ గాక యెంతలేదని బుద్ధి నెంచుకొంటి
గుఱుతెఱుఁగని వానికూర్మి కాశించిన నేమిఫలంబని యెంచుకొంటి
నేమి సేయుదు వానికళామనోజ్ఞ, వదనపూర్ణేందుచంద్రికావ్యాప్తిఁ జంద్ర
కాంతరత్నంబుకైవడిఁ గరఁగియున్న, భావమున ధైర్యమింతైనఁ బాదుకొనదు. 139

ఉ. కావునఁ బక్వబింబఫలకాంతులతోఁ దులఁదూఁగు వానికె
మ్మోవిసుధారసంబు మదిమోహముదీఱఁగ నానకుండినన్
భావభవజ్వరజ్వలనబంధురతీవ్రశిఖాకలాపతా
పావహమైన నాదుహృదయవ్యథదీఱు నె యెన్నిభంగులన్. 140

మ. కలికీమాటలు వేయు నేమిటికి నీకాయంబుతో వానితోఁ
గలయ న్భాగ్యముగల్గకున్న విభునిం గాఁజేయుమీ వీని రాఁ
గలజన్మంబుననంచు బ్రహ్మకునమస్కారంబుఁ గావించియా
వ్వాలదేహాంతరతీవ్రలబ్ధికుచితవ్యాపారముం జేసెదన్. 141

తే. అనుచుఁ జెలిపల్కు ఖేదవాక్యములతోన, వేఁడినిట్టూర్పు గాడ్పులావిర్భవించె
నూరుపులతోనకన్నీరుతేఱులయ్యె, నశ్రువులతోనపరవశంబయ్యె మేను. 142

తే. అతివదుగవస్థ గనుఁగొని యాత్మఁగలఁగి, యువతివివశతదీఱంగనుపచరించి
యనుగుణంబైనమధురవాక్యములమనసుఁ, జల్లఁజేయుచునుండె నాసమయమునను. 143

వ. అని శుకుండు పలికెననినఁ దదనంతరవృత్తాంతంబెట్లయ్యె నెఱింగింపుమనుటయు. 144

చ. చతురవిహారహారమణిసాంద్రలసద్భుజమధ్యమధ్యని
ర్జితమృగరాజరాజసగసీరుహమిత్రసునేత్రనేత్రశో
భితవసుభద్రభద్రగజభీతిహరాదగభావభావజా
హితమతివాసవాసవమణీద్ధరుచిస్ఫుటకేశకేశవా. 145

క. దురితపరితాపపరిహర, చరితాభరితాదరాత్మశంకరహృదయ
స్మరితహరిదశ్వకోటి, స్ఫురితాస్ఫురితారినినదసంశ్రుతివినుతా. 146

భుజంగప్రయాతము. మహామంగళాకారమాస్నేహమోహా
వహాభూధరోత్సాహవారాహదేహా
గుహాత్మజ్ఞసాంచిత్యఘోరాఘదాహా
మహామంగళాద్రిప్రమావత్సుగేహా. 147

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరా
యనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరుద్ధ
చరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

తృతీయాశ్వాసము.

వత్స వైజయంతీ
శ్రీవనితాకౌస్తుభాదిశృంగారవిలా
సావహవక్షస్థలభువ
నావనసంభ్రమణమంగళాచలరమణా. 1

తే. అవధరింపుము శౌనకుం డాదియైన, మునివరేణ్యులతోఁ డనిట్లనియె సూతుఁ
డాపరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

వ. అంత. 3

సీ. వినతాతనూజకేతనకళాసంప్రాప్తజనితానురాగవిస్తారమనఁగ
నపరదిగ్జలధినాయకసమర్పితఫుల్లహల్లకమాల్యప్రభాంకమనఁగ
సమరసన్నాహరక్షశ్ఛటావిదళన కోపాగ్నికీలాకలాపమనఁగ
దత్కాలతాండవోద్ధతమహాబిలకేశ వరమణిమకుటరుగ్వ్యాప్తియనఁగ
భాపరిగ్రహణార్థసమీపవర్తి, గంధవహబంధుతేజఃప్రకాశమనఁగ
నస్తశైలాగ్రమునభాస్వదరుణదీప్తి, మండలంబయ్యెమార్తాండమండలంబు. 4

చ. ఇనుఁడు కరంబులం బొదివి యింపుగ సంగమమాచరింపఁబ
ద్మినివదనంబునన్నగవుమీఱవికాసవిలాసమూనిలోఁ
నసద్రవముబ్బిసాక్కి నయనంబులుమూయుచు నిద్రఁ జెందె నో
యనముకుళీభవించెదివసాంతమునందుఁ బయోజషండముల్. 5

చ. ఇనునకుఁ బద్మినీకువలయేక్షణపైమది నెంత మోహమో
తను నెడఁ బాసియెంతపరితాపము నొందు నొ నాల్గుయామముల్
చనిన పునస్సమాగమము సంఘటనంబని తెల్పుమంచుఁ దాఁ
బనిచె సరస్యుపాంతతరుపఙ్క్తులనీడల పేరిదూతలన్. 6

క. కమలినిపయిఁ గూరిమిచే, రమియించెం గాన నశుచిరాహిత్యముగా
నమరందాన మొనర్చిన, క్రమమునఁ గమలాప్తుఁ డపరకంధిం గ్రుంకెన్.
తే. అంబురుహసంభవాండగేహాంతరమున, దీపకంబైన భాస్కరదీపకళిక
యవలిదిక్కునఁ జేరిన యంధకార, బంధురంబయ్యె దశదిశాభాగమునను. 8
చ. అనయము జీవకోటికి భయంబుగ దారులు గట్టి కొల్లఁగై
కొన సెలవిచ్చెఁ జోరులకుఁ గూర్మి పరాంగనలన్ రమింపఁగాఁ
బని చెవిటూవలి న్భువనబంధుఁడు లేనియరాజకంబుచేఁ
దనరపమై చరించె వసుధాస్థలి చీఁకటి పాలెగాఁ డొగిన్. 9
సీ. ఆదట దీరంగ నంభోజగంధుల బటువు గుబ్బలమీఁదఁ బ్రాఁకి ప్రాఁకి
కోరిక ఫలియింపఁ గుంభీంద్రయానల యధరపల్లవముల నాని యాని
ముచ్చట దీఱంగ ముకురబింబాస్యల నిద్దంపుఁ జెక్కిళ్లు నివిరి నివిరి
యభిలాష దనియంగ హరినీలవేణుల మవ్వంపుఁ గొప్పులు దువ్వి దువ్వి
యంధకారాఖ్య కామాంధుఁ డన్యసతుల, నలముకొనుచుండెఁ గాని దోషానుభవము
తపనకరఘాత నెపమునఁ దాఁకుననుచు, నెఱుఁగ లేఁడయ్యెఁ దామసుం డేమి యెఱుఁగు. 10
క. జీవనమె జీవనంబై, యీవిధము ననున్న మమ్ము నెడ చేసెన యో
దైవమని ఖేద మొందెడు, కైవడి నమరెన్ రథాంగకరుణారవంబుల్. 11
సీ. వరుని రాకకు నిశావాససజ్జిక మింటఁ బఱిచిన వెన్నెల పానుపనఁగ
గగనకేశుని మస్తకమున దిక్పాలురు పూజ చేసిన యట్టి పువ్వులనఁగ
దట్టమై తిరుగుచున్నట్టి ఖేచరకోటి ముత్యాల గొడుగుల మొత్తమనఁగ
దమము గర్వమడంప దండెత్తి రేరాజు ముందర నడపించు మూఁక యనఁగఁ
గెరలి మరుఁ డూర్ధ్వలోకము గెలువ పింజ, పింజఁ గొన నేయు పుష్పాస్త్రవితతి యనఁగఁ
గన్నులకుఁ బండువై తోఁచె గగనభాగ, మండనంబైన తారకామండలంబు. 12
సీ. అధిపలాలితలైన స్వాధీనపతికలు నలుక దీఱిన కలహాంతరితలు
వరుని రాకలు గోరు వాసకసజ్జికల్ ప్రతివంచకలు విప్రలబ్ధసతులు
పొరుగూర విభులున్న ప్రోషితభర్తృకల్ కలహించి విడనాడు ఖండితలును
ధవులు వేగంబ రాని విరహోత్కంఠితల్ సంకేతగతలభిసారికలును
రమణసంభోగవిప్రలంభముల నొంది, రష్టవిధనాయికలు నిట్టు లతిశయముగఁ
గువలయానంద భావానుగుణ్యకళల, విలసితంబైన యన్నిశావేళయందు. 13
శా. మందాక్షాంచలముల్ద్రిమించి కులధర్మస్రోతసుల్ దాఁటి త
న్నిద్రాభీతి మహాటవుల్ గడచి పొందె న్పుంశ్చలీకోటి ని
స్సందేహస్ఫురణన్ భుజంగనివసత్సాంకేతికస్థానముల్
కందర్పుం డనుమంత్రదేవత సమాకర్షింపఁగా నయ్యెడన్. 14

ఉ. చీఁకటివేళ సంచరణ సేయుచు నిక్కువమైన చోట్లన
ట్టాఁకల నిల్చుచుం జనులయల్కుడు కొయ్యనలోఁగి యుండుచుం
గాఁకలయూర్పులుస్సురనఁగా విటకోటిభుజంగభావముల్
గైకొనియుండె నిందుననె కావలె వారిభుజంగనామముల్. 15

సీ. గళరవంబులురద్దిగాఁ జెలంగింపక పలుమాఱు మెల్లనె పలుకుమనుచుఁ
దమికొద్ది నధరబింబము గంటువడనీక మొనపంట నొక్కింత మోపుమనుచు
గుబ్బచన్నులమీఁద గోరులేర్పడనీక నేర్పుతో నెయ్యాన నివురుమనుచు
రతిసుమాళమున నార్భటము గావింపక నిలుకడ చల్లఁగాఁ గలయుమనుచుఁ
గాముకులయందుఁ గూర్ములు గలిగియుండి, యనురహస్యంబు బయలగు ననెడిభీతిఁ
గలసిరిబ్బంగి సాంకేతికములయందు, జారకాంతలు మోహితస్వాంతలగుచు. 16

ఉ. ఆసమయంబునం గువలయప్రియమైన ప్రభుత్వరేఖను
ల్లాసరసంబు మోమునఁ దొలంకఁగఁ జల్లని రాజటంచు ని
శ్వాసముతోడ లోకులు ప్రశంసలు సేయఁగఁ బూర్వశైలసిం
హాసన మెక్కెఁ జంద్రుఁడు నిజాభ్యుదయంబు జగత్ప్రసిద్ధిగన్. 17

సీ. భూనభోంతరములఁ బూర్ణీభవించు తమంబుల నుచ్చాటనంబు చేసెఁ
వసతుల మెలఁగు జీవంజీవవిహగ కదంబంబు నాకర్షణంబు చేసెఁ
గవగూడి చెలఁగు జక్కవల క్రీడావిలాసంబులు సంస్తంభనంబు చేసెఁ
సలిలమధ్యంబులఁ జెలువొందు కైరవారామంబుల వశీకరంబు చేసెఁ
నలినపఙ్క్తికి విద్వేషణంబు చేసెఁ, దమ్మిచేరాశకల మారణమ్ము చేసెఁ
బొసఁగ వెన్నెలమంత్రవిభూతిఁ జల్లి, మహిమఁ జూపి సుధాకరమాంత్రికుండు. 18

సీ. జతనంబుతోఁ దేఁటిసంచిణీహాసము భిన్ని దుము దారుగా నిగుడి నడువఁ
గలువలదొర చల్లగాలివజీరులు పూని రాస్తానుచపాను గొలువఁ
బెంపుమీఱు వసంతఫేషువా హుజురుననుండి చెలావణిహొనరు దెలుప
నెమ్మిఁ గోవెలనిశానీదారుగములుక ర్నాచీడమారముల్ నాదుసేయ
సరణి కావాలు రంగుఝుల్చొపుటములు, రహిఁగ నటియించు చిలుకహిరాకి నెక్కి
కెంజిగురుసైపు కేలనంకించుకొనుచు, మదనుపాదుసహా దండుగదలె నపుడు. 19

వ. అంత. 20

మ. చణబాహాబలశాలి మన్మథుఁడు చంచచ్చంచరీకచ్ఛటా
గుణటంకారరవప్రచండసుమనఃకోదండనిర్ముక్తదా
రుణచూతాంకురబాణముల్ బఱపె సక్రోధాత్ముఁడై మానినీ
మణిధైర్యంబను జోడు చించుచు మనోమర్మంబులం దూఱఁగన్. 21

మత్తకోకిల. మత్తకోకిలశారికాశుకమంజుమోహననాదసం
పత్తికిన్మలయాచలానిలపద్మశాత్రవచంద్రికో
ద్వృత్తికిన్సుమవాసనాపదవీభ్రమద్భ్రమరస్వనో
పత్తికిన్మదినోర్వఁజాలకతల్లడిల్లుచునుండఁగాన్. 22

క. సెగ నొందుచుఁ జెలికత్తెలు, మృగమదఘనసారగంధమృదుకుసుమాదుల్.
తగఁదెచ్చి శిశిరవిధులా, మగువకుఁ గావించి రపుడుమఱియున్మఱియున్. 23

సీ. విభునికౌఁగిటికినై వెతఁజెందు మేనికిఁజందనపంకంబలంద నేల
చందనంబునఁగసుఁగందెఁగదాయని గ్రక్కునబన్నీటఁగడుగ నేల
పన్నీటివలనఁ దాపంబుమించుటఁజూచి చంద్రరజంబుపైఁజల్ల నేల
చంద్రరజంబుచేజనియించెసెకలంచు వెసఁదాళవృంతముల్వీసగ నేల
తాళవృంతములనువడదాఁకెననుచు, వగవఁగా నేల నేరని వైద్యకరణిఁ
దనుగుణమెఱుంగఁజాలక తమరు సేయు, మందులకెమందులోనరించిరిందుముఖులు. 24

తే. ఎన్నియుపచారములఁ జేసిరిందువదన, లన్నియునుజాడమునుపటికన్న మిగుల
బాధకములయ్యెదయ లేనిప్రభువుతోడ, మందలించినమనవులచందమునను. 25

వ. ఇక్కరణి నక్కువలయాక్షి విరహాతిశయంబున నోర్వంజాలక పరితపించుటకు సఖీ
జనంబులు విచారమగ్నాంతరంగలై కుసుమసాయకునుద్దేశించి యిట్లనిరి. 26

ఉ. తల్లిసమస్తభాగ్యనిధితండ్రిదయాపరమూర్తినీచెలుల్
చల్లనివారునీవుకడుఁజక్కనివాఁడవుపొంకమైననీ
విల్లుసమాధురింబరిఢవిల్లుమృదుత్వమునీదువర్తనం
బెల్లనయోవధూవధకు నేటికిరోయవుమీనకేతనా. 27

చ. పురహరదేవునింజెనకఁబోయితదుగ్రలలాటనేత్రభీ
కరదహనార్చులంగలసికాలితిచంతటనుండిమైననుం
బరులనుబీడపెట్టనికృపాగుణమేటికిలేదునీకుఁగా
పురుషులురాజదండనముఁబొందియునైజముమానరేకదా. 28

వ. అనిపలికి సుధాకరు నుద్దేశించి. 29

సీ. కువలయంబులనుగన్గొన్న చల్లనిచూపుకమలబృందములందుఁగలుగదయ్యె
నలచకోరములపైఁగలుగుదాక్షిణ్యంబుజక్కవగములందుఁదక్కవయ్యె
సప్రాణవిభులైనసతులపైకూర్మియనాథకాంతలయందునాస్తియయ్యె
నిందూపలములపైనెనయుసౌహార్దంబురవికాంతములయందురహితమయ్యె
బక్షపాతంబుమానవేపక్షమునను, రాజదోషాకరుఁడవుగా రామరామ
దానఁజేసిసుమీనీదుమేనియందు, నంకమైనిల్చియున్నదయ్యపయశంబు. 30

క. పగలొప్పనిసౌమ్యతనై, జగుణంబగునీకునింత చలమేటికయో
తగుపూర్ణకళానిధితో, మొగమెఱుఁగనివాఁడవాకుముదినీరమణా. 31

వ. అని మలయపవను నుద్దేశించి. 32

శా. ఎంచంజల్లనివాఁడవైసరసులందిష్టంబువాటించుచుం
బంచప్రాణములైమెలంగుదువుమాపద్మాక్షియందిట్లుబా
ధించంజొచ్చితివియ్యెడన్మరునిబుద్ధిన్నీస్వభావంబువ
ర్జింపంజెల్లునెనీగుణంబుగదదాక్షిణ్యంబుమందానిలా. 33

వ. అని పికశుకనికరంబుల నుద్దేశించి. 34

క. ఒకకుత్తికైయుండెడుమీ, రకటాచెలియెడలనింతయతికూహకమా
పికమాశుకమాయికమా, నకమాసుకుమారగాత్రినాయమెయేచన్. 35

వ. అని పలుకుచున్న సమయంబునం జిత్రరేఖం గనుంగొని యుషాంగన తన మనోహరుండైన యనిరుద్ధుని సరససౌందర్య సౌకుమార్యంబులు పలుమారుఁ బ్రస్తుతించుచు నిట్లనియె.

ఉ. ఔనటవమ్మవానిసరసాధరసారరసామృతంబునే
నానకయింకతాళఁగలనాలలనాకలనాదకీరసం
తానముసేయురంతుముదితామదితానదితాపమయ్యెస
స్నానవిధంబునీదెగదనాయెదనామదనాభుఁజేర్చినన్. 37

వ. అనిపలికిన. 38

చ. విరహమునొందకమ్మవిభువేగమెతోడ్కొనివత్తునంచునా
సరసిజగంధియోగబలసంపదచేగగనప్రచారయై
యరిగెననేకపట్టణవనాచలశైవలినీచయంబుస
త్వరవిభవంబునంగడచితానటయేఁగుచుఁగొంతదవ్వునన్. 39

శా. కాంచెంగాంచనగాత్రిసౌధశిఖరాగ్రస్వర్ణపాంచాలికా
చంచన్నీలమణిప్రకల్పితకచస్రక్ఛ్రీభవత్తారకం
బంచోదంచితహృద్యవాద్యరవశుంభద్యామపూజాలస
త్క్రౌంచామిత్రగురుస్తమంటపసహస్రస్ఫారకద్వారకన్. 40

వ. కనుంగొని మనంబునఁ బెనంగొను ప్రమోదంబునఁ బ్రమాదంబగు విద్యావిశేషంబున నన్నగరంబుఁ బ్రవేశించి సముంచితప్రాసాదరేఖా పురోభాగ మహోన్నత స్తంభాగ్రవిరచిత దేదీప్యమానదీపికాకదంబక ప్రతిబింబవిడంబితసాంద్ర చంద్రశాలాస్థగిత పద్మరాగ మణిగణ చరణారుణకిరణస్ఫురణవలన నిశాసమయంబయ్యును దివాభాగంబునంబోలె దృగ్గోచరంబగు తదీయ సౌభాగ్యంబునకు నాశ్చర్యంబునొందుచుం గలితకాంచనకనత్కవాట కమనీయ చతుర్ద్వార చారుతరప్రాకారంబును, మహోగ్ర

సాధనసమగ్రజాగ్రద్వీరభటసమూహ సమావృత్తంబును, రుక్మిణీసత్యభామాప్రముఖాష్టమహిషీషోడశసహస్రసుందరీసందోహమందిరామంద సుందరంబును, బద్మరాగవజ్రవైడూర్యగోమేధికపుష్యరాగ మరకతనీలముక్తాప్రవాళ ఖచితస్తంభకుడ్య వాతాయనవితర్దిప్రదేశంబును, బ్రద్యుమ్నసాంబసంకర్షణసుధేష్ణాది కుమారవిహారసౌధయూథాభిరామంబును, సకలసౌభాగ్య లక్ష్మీనివాసంబును నగు గోపికావల్లభుమందిరంబునందు శృంగారంబునకు సారంబును, విలాసంబునకు వాసంబును, భోగంబునకు యోగంబును, భాగ్యంబునకు యోగ్యంబును, స్తోత్రంబునకుఁ బాత్రంబును నై, సహస్రభానుప్రభాభాసమానంబగు ననిరుద్ధకేళీసౌధంబులోపలం బ్రవేశించియుండు. 41

క. అలరుకమ్రలోచనాకుచ, కలశయుగాన్వితనిరూఢగాఢాశ్లేషో
జ్జ్వలపులకాంకితదానవ, సలలితసురతప్రసంగజనితశ్రముఁడై. 42

సీ. బంగారుదివియకంబములపైనిరువంక దీపికాకాంతులు తేజరిల్ల
నమలమాణిక్యపర్యంకభాగంబునఁ బరువంపుజాజిపూఁబాన్పుమీఁద
నొకకేలుతలక్రిందనునిచి రెండవకరంబూరువుపైఁ జాచియొత్తగిల్లి
పరుపుపైముత్యాలసరులుకుప్పవడంగఁ దెలిదమ్మితళుకుకన్నులు మొగిడ్చి
పూఁతనెత్తావిగమ్మనఁ బొలయుచుండ, నూర్పులొక్కింతముమురులైయుప్పతిల్ల
నిదురపరవశమున నున్న యదుకుమారుఁ, గాంచెఁ దనగొప్పకన్నులకఱవుదీఱ. 43

ఉ. మీసముతీరుఁ జూచి జిగిమేనిపటుత్వముఁ జూచి మోములో
హాసముఁ జూచి చేతులయొయారముఁ జూచి మనోజ్ఞరూపరే
ఖాసమలీలఁ జూచి యహహాయనుచుం దలయూచి ముందు దా
వ్రాసినభావ మెంచి తలవంచుకొనెన్ జలజాక్షి సిగ్గునన్. 44

వ. తదనంతరంబ. 45

మ. తనసమ్మోహనవిద్యచే జనులనిద్రామగ్నులం జేసియ
య్యనిరుద్ధుం గొని ఖేచరత్వమున నుద్యద్వేగయై యేగి బా
ణనిలింపాహిత రాజధానియగు శోణాఖ్యం బ్రవేశించియ
వ్వనజాతాక్షియుషాలతాంగి సుషమావత్సౌధముం జేరఁగన్. 46

వ. వచ్చుచున్న సమయంబున. 47

ఉ. ఎప్పుడువచ్చునో కువలయేక్షణ యాతనిఁ దోడుకొంచు నే
నెప్పుడు చూతునో సదమలేందునిభంబగు వానిమోము నా
కెప్పుడుగల్గునో యతని నింపుగఁ గూడెడుభాగ్యమంచు నా
కప్పురగంధి తాపమునఁ గంటికి నిద్దురలేక వేఁగుచున్. 48

ఉ. నావెత చూడలేక కరుణాపరురాలగు చిత్రరేఖ దా
నావిభుఁ దెత్తునంచు నకటా పరభూమికి సాహసంబునం

బోవుచునుండెనాకొ యకటఁబోయినకార్యమునిర్వహింపరో
దేవతలారనాదిగులుదీఱఁగమీకునమస్కరించెదన్. 49

వ. అనితలంచుచు. 50

తే. తరుణియిబ్భంగిఁగుసుమకోదండచండ, కాండనిర్భిన్నహృదయయైకరుగుచున్న
యవసరంబునరతిమనోహరకుమారుఁ, దెచ్చిపానుపుపైనుంచెమచ్చెకంటి. 51

వ. అప్పుడు. 52

చ. హృదయముఝల్లుఝల్లుమననెంతయువిస్మయమందిచూచివెం
పొదవినభ్రాంతిచేతనిదియుంగలగాదుగదాయటంచునె
మ్మదిఁదలపోయుఁగ్రూరుఁడగుమారుఁడుచేసినయింద్రజాలమో
యిదియనియెంచుఁబర్వరజనీందుకళాననమోహితాత్మయై. 53

వ. అంత. 54

క. తెలివొందిచిత్రరేఖా, కలవాణింగౌఁగిలించికన్నులహర్షా
శ్రులుజడిగురియఁగఁదనువునఁ, బులకాంకురముల్జనింపఁబొంగుచుఁబలికెన్. 55

ఉ. ఈసుకుమారమూర్తినిపుడీడకుఁదెచ్చితిప్రాణదానముం
జేసితినీకుమేల్మరలఁజేయఁగనేరనమస్కరించెదన్
నీసుగుణంబునీనెనరునీయుపకారముముజ్జగంబులన్
వాసికినెక్కనీకథలువర్ణితమయ్యెడుఁగాకకోమలీ. 56

క. అనిపలుకుచున్నబాలిక, వినయోక్తులగారవించివేడుకతోడం
జనియెనిజమందిరమునకు, వనజాననయుండెనిచటవాంఛలుమీఱన్. 57

ఉ. లేచుటయెప్పుడోనిదురలేచినపిమ్మటనన్నుఁగన్నులం
జూచిమనోనురాగమునసొక్కకవుంగిటగారవింపఁగాఁ
జూచునొలేకనామమతసుద్దియెఱుంగమిఁజేసివింతయై
తోఁచుచునుండునోయితనితోనపుడేమనిపల్కుదాననో. 58

మ. అనిచింతింపఁగనిద్రమేల్కనియతండాకర్ణవిశ్రాంతమో
హననేత్రాంబుజముల్కనీనికలుచాయద్దేరఁగావిచ్చిచూ
చినయాచూపుమనంబునన్దగిలెఁగించిన్మధ్యకున్నాభవభూ
ధనురుద్యత్కటకాముఖాంకకరసంధానప్రయోగాప్తిమై. 59

ఉ. నాథుసుదర్శనంబువలనన్మదనగ్రహమోక్షమయ్యెబిం
బాధరకున్సుదర్శనమహామహిమంబిటువంటిదేకదా
యీధరఁదత్ప్రయోగముననెట్లుగ్రహంబులునిల్వనేర్చుఁద
త్సాధకులైనమాంత్రికులుసారమెఱుంగుదురప్పుడిప్పుడున్. 60

గీ. ఇవ్విధంబున మేల్కాంచి యవ్విభుండు, ద్వారకాపురకనకసౌధప్రదేశ
చారుతరరత్నపర్యంకశాయి గాఁగ, దనుదలంచుచు లేచి కన్గొనెడునపుడు. 61

సీ. కాఁకలు దేరు బంగరుసలాక యనంగఁ గసటువాసిన చంద్రకళ యనంగ
నదనుబుల్కడిగిన యట్టిముత్యమనంగ సానఁబట్టిన కాముశర మనంగ
మెలపుతో నిల్చిన మెఱుపుతీఁగె యనంగ నవకంబు వోనిక్రొన్నన యనంగ
జీవకళగ్గలచిత్రరూపమనంగఁ బరువంబు దప్పని విరి యనంగఁ
గరగునను బోసి మోహనాకారరేఖ, యొసఁగ దీర్చిన శృంగారరసమనంగఁ
దనసమీపంబునందున్న తరుణిఁ జూచి, మన్మథకుమారుఁ డాశ్చర్యమగ్నుఁ డగుచు. 62

క. మొదలను నే వసియించిన, యది ద్వారకలోనివజ్రహర్మ్యము గాదా
యిది యేమి యింత యిపుడిది, సదమలమాణిక్యఖచితసౌధంబయ్యెన్. 63

వ. అని విచారించుచు నవ్వరారోహ నాలోకించి. 64

సీ. పోలఁతి మోమున కసంపూర్ణేందుబింబంబు వెలయని వాళిగా వింపవచ్చు
శంపాంగి మేనికిఁ జాంపేయపుష్పముల్వ్రుసతోఁ బడిసివైవంగవచ్చు
జలజాక్షి కురులకు జాతినీలంబుల నొగిదృష్టి పేరు గానునుపవచ్చుఁ
గలకంఠకంఠి వీనులకు శ్రీకారముల్ రతుయంత్రములు గా వ్రాయవచ్చు
నారయీరూపవతికి రంభాదివేల్పు, చెలులను డిగంపుబుడుతలఁ జేయవచ్చు
ననినదోషంబు గలుగదీయర్థమందుఁ, జూడ మెన్నఁడు నిటువంటి సుందరంబు. 65

గీ. అని విచారించు నెడఁ గించిదవనతాస్య, పద్మయై తనకై ప్రేమ బయలుపఱుచు
కలికి నిడువాలుతళుకుఁ గన్నులను బెళుకు, చూపులను జూచుచున్న యాసుదతి కనియె. 66

ఉ. ఎవ్వరిదాన వే కువలయేక్షణ యెయ్యది నీదు పేరు నీ
వెవ్వని మేలుదానవిపు డేమికతంబున నన్నుఁ దెచ్చితీ
వివ్వరసౌధదేశమున కింత యు దాఁచక తెల్పు నావుడున్
నవ్వును సిగ్గుఁ గూడి వదనంబున దాఁగిలిమూఁతలాడఁ గాన్. 67

గీ. తళుకువజ్రంపుటవలయందంబు గులుకు, పలుకుదురుతేటముకురబింబములవంటి
చెక్కుఁ గవ నిండి కెంపులచెక్కడంపుఁ, గమ్మలను గ్రమ్మఁ బలికె నాకలికి యపుడు. 68

మ. ఇది బాణాసురువీడు శోణపుర మాయింద్రారిమాతండ్రి పెం
పొదవెన్ నాకు నుషాభిధాన మొగి నీ యొయ్యారపున్ రూపు స్వ
ప్నదశం గాంచిన దాననై విరహసంతాపంబునం జెందస
మ్మదలీలన్ నినుఁ దెచ్చెఁ బ్రాణసఖి శుంభద్యోగవిద్యోన్నతిన్. 69

ఉ. కన్నియఁ గాని యన్యసతిఁ గాను శరీరము నీదుసొమ్ముగా
మన్ననచేసి యేలుకొనుమా వినుమా యనుమానబుద్ధివై

నన్నలయించె దేనిరమణా యిక నేమను దాననిన్ను నా
కన్నులఁ జూడఁగల్గఁగదకాఁగలయట్లగు దైవయోగముల్. 70

వ. అనిపలికి యక్కాంత చింతాసముద్రాంతర్మగ్నాంతరంగయై తలవంచుకొని యూరకుండె నప్పుడు. 71

సీ. తొలుత నాతనిరూపుఁ గలఁగన్న యాదిగా మగువకు దినములే యుగములయ్యెఁ
బటముపైనతనిరూపముఁ జూచినది మొదల్ మగువకు జాములే యుగములయ్యె
సఖి వానితోడి తేఁజనినయంతటనుండి యువిదకు గడియలే యుగములయ్యెఁ
దరువాత నతఁడు నిద్దుర లేచునంతకు యువతికి నిమిషముల్ యుగములయ్యె
నతఁడు గౌఁగిటఁ గదియించునంతలోన, నుత్పలదళాయతాక్షికి క్షణమె
యుగసహస్రంబులై తోఁచుచుండె నపుడు, వనితతమకంబుఁ దెలుప నెవ్వరివశంబు. 72

చ. పలుకులలోని ప్రార్థనయు భావములోఁ గల తెంపు మోములో
వెలవెలచూపులోఁ బొడము విన్ననయూర్పులలో వణంకును
మ్మొలఁ బొడఁగాంచి యమ్మదనమోహనుఁ డెంతయు సంతసించెఁ దా
వలపులమర్మము ల్దెలియవచ్చుఁగదా ఘనులైనవారికిన్. 73

వ. అప్పుడు. 74

సీ. అకలంకచంద్రబింబాననయూరుదేశంబుల వెంట సంచరణచేసి
కోమలాంగి నితంబభూమండలమున సుక్రమముతోడఁ బ్రదక్షిణములొనర్చి
మృగనేత్రగంభీరమగు నాభిసరసిలోన వగాహనక్రీడ లాచరించి
గంధసింధురయానకఠినకుచోత్తుంగశైలాగ్రమునఁ బునశ్చరణసలిపి
పడఁతిమందస్మితసుధానుభవతననిమి, షత్వమును గాంచెఁగాని పాంచశరిచూపు
లపునరావృత్తిమోక్షంబునందవయ్యెఁ, గాముకులపుణ్యములు భోగకారణములు. 75

సీ. తనువులదిగుపాటు కనుదోయి బెళకుముత్యాలరాసులు తలఁబ్రాలుచేసి
తూరుదుండెములాడుతొడవులరుచిదీపకళికలు మంగళార్తులుగఁ జేసి
యలఁతఁ జిప్పిలుఫాలములఘర్మజలము మొగ్గలగుంపుతగు బాసికములుచేసి
పొదివి మేనులఁదోఁచు పులకాంకురంబులతుకము జాజాలపాలికలుచేసి
సంప్రకాశించు విరహాగ్ని సాక్షిగాఁగ, బాణకన్యానిరుద్ధుల పరిణయంబు
నర్థిగావించె మకరమీనాధిపతుల, యదను దెలిసిన ననవింటి యాజ్ఞికుండు. 76

క. లలనామణికప్పుడు గు, బ్బలపొంగునబిగిసిఱవిక పక్కునఁ బగిలెన్
జిలుకరహదారు రాహుతు, తలిరాకుపిరంగి విసరుదాఁకిననంగన్. 77

మ. రమణిం గొబ్బునఁ గౌఁగిలించి పయికిన్ రాఁదీయుచోఁ గల్లనం
గమనీయాంగదహేమకాచరశనా ఘంటారవంబుల్నిషే

కముహూర్తంబిదియంచుఁదెల్పుచుమహాకందర్పమౌహూర్తికా
సమహస్తాయసదండభిద్భవఘణాంచల్లోహయంత్రాకృతిన్. 78

ఉ. కాంచనగాత్రిముద్దువగఁ గాంచికవుంగిటగుబ్బలంటఁగీ
లించిసుధాధరంబుఁగబళించిహసించికపోలపాళిఁజుం
బించిచమత్కరించివలపించికళల్గరఁగించిమించిసా
క్కించికడున్సుఖించికిలికించితకేళిరమించెవేడుకన్. 79

సీ. సురుచిరాంబరబంధవరణంబుభేదించివ్రీడాబలంబులవిఱుగఁదోలి
ఘనకుచశైలదుర్గములలగ్గలుపట్టిజఘనవసుంధరాచక్రమూఁగి
యూరురూపసంయుక్తతోరణంబులుగట్టిచతురుఁడైమధ్యదేశంబుఁబొదివి
యంగాంగములుభుజాహంకృతిలోఁగొనియౌవనభండారమాక్రమించి
సురతసంగతిజయలక్ష్మిసారిదిగాంచి, తరుణికౌఁగిలినిజరాజధానిగాఁగ
నెలమిమన్మథసామ్రాజ్యమేలుచుండె, సిద్ధసంకల్పుఁడయ్యనిరుద్ధవిభుఁడు. 80

ఉ. చంచలలోచనన్సురతసౌఖ్యమునన్గరఁగించెనంచువ
ర్ణించఁగనేటికిన్వలపుఁబేరురులొడ్డిజగంబువారిమొ
గ్గించెడివానిపెద్దకొడుకేయఁటరూపవిలాసవైఖరి
న్మించినయింతికిన్వలవనేరఁడొతావలపింపనేరఁడో. 81

సీ. జలచరనేత్రకన్నులవెరపింపుకేమొత్తినబిరుదాంకమేటఁగలిపి
కార్ముకభ్రూయుగకనుబొమ్మవంపుకేపట్టినవిల్లునిష్ఫలముచేసి
లలితశుకాలాపపలుకుజంకెనలకేమావులనందందపోవఁదోలి
చెలఁగుపల్లవపాణిచేగద్దికలకెక్కృపాణంబులడవులపాలుచేసి
ప్రియునిసాహాయ్యమునవిజృంభించుచున్న, వెలఁదితోవిగ్రహింపనవేళయనుచు
సమరరంగప్రచారంబుసన్న్యసించి, యంగజుఁడుకార్యమెఱిఁగిసమాశ్రయించె. 82

చ. వలచినపొందులైమనసువచ్చినచక్కఁదనంబులైభ్రమల్
కొలిపెడియౌవనంబులయికూరుములన్నినక్రొత్తలైకళల్
దెలిసిననేర్పులైకొదవలేకరమింపఁగఁగల్గినట్టియా
చెలువుఁడునింతియుందొలుతఁజేసినపుణ్యఫలంబులెట్టివో. 83

గీ. అంతనానవోఢయానందమునఁదను, సురతమునజయింపఁబరిభవంబు
నొందియున్నయట్టికందర్పవదనంబు, తెల్లవారినట్లుతెల్లవాఱె. 84

ఉ. చిందఱవందఱైయసురసేనలుడెందమునన్భయాకులం
బందిపతంగపుంగవశతాంగరథాంగమహోగ్రధాటినం
దందయడంగినట్లులుదయార్కునిరాకనడంగెఁజీఁకటుల్
గొందులసందులన్గుహలగుట్టలఁబుట్టలచాటుమాటులన్. 85

శా. ప్రాతఃకాలమహాబలాఢ్యుఁడునిశాప్రత్యర్థివీరుంబరా
ఘాతుంజేసిసమస్తదిగ్విజయుఁడైపూర్ణీభవత్ప్రాభవ
ఖ్యాతింగైకొనియున్నవేళజయతూర్యంబుల్చెలంగించిన
ట్లాతర్వాతఁజెలంగెఁగుక్కుటసముద్యత్కంఠనాదార్భటుల్. 86

వ. మఱియు నాసమయంబునం బ్రణయకలహవ్యాపారంబులం బరాఙ్ముఖులై మౌనము ద్రలువహించి పరస్పర తనుస్పర్శనంబులు గాకయుండ నేకశయ్యం బవళించియుండి యు మకరధ్వజుండు మండలీకృత కోదండుండై ప్రయోగించు కుసుమకాండంబు లం బొడము హృదయవ్యథలం బొరలుచుండియు నాభిమానికంబులం దెచ్చుకోలు ధైర్యంబులనుండియు సూచితాహఙ్ముఖంబులైన తామ్రచూడకంఠనినాదంబులు కర్ణ కఠోరంబులై వినంబడిన నులికిపడి దిగులొందుచుఁ జలంబులువిడిచి మనంబులుగరంగి కుహనానిద్రావసాన పరివర్తితాభిముఖశరీరులై యొండొరులం గౌఁగిలించుకొని తమ కపుఁ గూటములం దనుకుపునారతులకు నవకాశంబులేని ప్రొద్దువిచారించి యొకరి నొకరి దూఱిపలుకుచు నిట్టూర్పునిగుడించి దంపతులవలనను నరవిందబృందంబులతోడ వికసితంబులగు హృదయారవిందంబులం దమకునామనియైన యవ్వేళ చుంబనపరిరం భణ నఖదంతక్షతాదివినోదంబులం బంకజాసనార్థ పంకజాసన రతిబంధసౌఖ్యంబు లంజొక్కు పద్మినీ పాంచాలురవలనను శారికాకీరమయూర కలకంఠ కలరవకపోత కలహంసప్రముఖంబులైన విహంగమనివహంబుల కలకలంబుల మనోహరంబులై వెల యు లవంగక్రముక చాంపేయపున్నాగ నారికేళ చందనమందార కదంబ ఖర్జూరాది మహీరుహంబులం బ్రశస్తంబులగు నుద్యానవనంబులవలనను దేవభూపాలమందిరంబు లయందు భగవత్కీర్తనంబులుసేయు వైణవికమార్దంగికాది గాయకనికరంబుల జంత్ర గాత్రంబుల నుద్గీర్ణంబులగు భూపాల దేవగాంధారి మలహరి దేశాక్షి వసంత మంగ ళకౌశికప్రముఖస్త్రీపురుషరాగస్వగ్రామంబుల నభిరామంబులై ధ్రువరూపకాది తాళంబుల మేళంబులగు సంగీతనాదంబులవలనను స్నానసంధ్యావందనాద్యను ష్ఠానంబుల నిష్ఠాగరిష్ఠులగు బ్రాహ్మణసమూహ సంకీర్ణంబులైన జలాశయస్థానంబులవ లనను గోపాలకులు నిజనామాంకంబులంకించి పిలుచుచుం గ్రేపులవిడుచు సన్నా హంబుల నంభానినాదంబులు సేయుచు హుంకారంబులతోడ వదనంబులెత్తి కర్ణంబు లునిక్కించి తమతమవత్సంబుల కెదురుసూచు ధేనువితానంబులవలనను దీర్ఘికాతరం గడోలాజాలంబుల నీదులాడుచు నినాదంబులొనరించు మరాళ బలాక చక్రవాక జలకుక్కుటాది పక్షికదంబంబులవలనను వర్ణనీయవైభవసమేతంబై ప్రభాతంబు వర్తించెనంత. 87

గీ. గగనవీథినివాహ్యాళిఁగదలుపద్మ, బాంధవప్రభుముందరఁబట్టుసూర్య
పుటముగొడుగులపడగలప్రోవనంగ, నమరెఁగెంజాయప్రథమదిగంతరమున. 88

మ. తమముంబాయఁగఁజేసిరాగగుణముందప్పించిసన్మార్గవ
ర్తిమతంబొప్పఁదపంబుపెంపుననువర్ధిష్ణుత్వముంగాంచిలో
కములెల్లంగనుగొంచుసజ్జననమస్కారార్ఘ్యదానంబులం
బ్రమదంబొందివెలింగెయోగికరణింబ్రద్యోతనుండయ్యెడన్. 89

వ. అప్పుడు. 90

శా. గోరుల్నాటినగుబ్బచన్నులనుజిక్కుల్వడ్డహారావళుల్
జారంజెమ్మటముద్దుఁజెక్కులనుస్రస్తంబైనధమ్మిల్లముం
దీరైనిద్దురదేరుకన్నులనునాతింజూడనవ్వేళనో
య్యారంబుల్విభునాత్మఁగైకొనియెమోహభ్రాంతిరెట్టింపగాన్. 91

సీ. అకలంకరాజబింబాననంబులయందునిదురతమంబులుముదురుకొనఁగఁ
దాంబూలరాగసుందరమైనమోవులుమొనపంటినాటులముద్దుగులుక
వీడిచిక్కులువడ్డవేణీభరంబులుజాతినీలంబులచాయలీన
ఘర్మబిందువులచేఁగరఁగినమైపూఁతమృగనాభివాసనల్బొగలుకొనఁగ
నొకరొకరిఁజూచునగసిగ్గుటోరచూపు, దగిలియున్నట్టిప్రేమబంధములముళ్లు
బిగువుగొలుపంగఁబ్రేయసీప్రియులుకేళి, శయ్యపైడిగ్గిసమ్మదస్వాంతులగుచు. 92

క. కాలోచితకృత్యంబులు, లీలంగావించిసరసలేపనసుమనో
మాలాంబరభూషణజా, లాలంకృతగాత్రులగుచునతిమోదమునన్. 93

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూవరులు ప్రాణంబులకంటె నతిశయంబగు విశ్వాసంబుగలుగు చిత్రరేఖాముఖకతిపయపరిచారికాసహాయులై యితరజనంబులకెవ్వరికిం జేరరాని రహస్యమందిరంబున నిగూఢప్రవర్తనంబుల నిచ్ఛానుగుణంబులైన సరససల్లాపంబులం జెలంగుచు, శృంగారవనవాటికల మెలంగుచు, సరసాహారదుకూలచందనకుసుమాది భోగంబులం బ్రమోదించుచుఁ, గంజకైరవ కల్హారకమనీయకమలాకరంబులఁ జలక్రీడావిహారంబుల వినోదించుచు, గ్రామ్యవేణుదారితఖల్లరీముఖేంద్రాణిజృంభితాదికరణంబుల స్త్రీపురుషరూపంబులఁజిత్రించినకేళిచిత్రపటంబు లవలోకించుటవలనఁ గూటములకుఁ బ్రోత్తేజకంబుసంపాదించుచు ముచ్చటలంగలయుచు, సురతజనితశ్రమంబులసొలయుచు, నిదిరాత్రి యిదిదినంబని తెలియనియ్యని మోహాతిశయంబుల దేహంబులు జీవంబులు నొక్కటిగాఁదలంచుచు, దినంబులు క్షణంబులగతిం గ్రమించుచుఁ, నవాఙ్మనోగోచరంబైన యానందపారావారంబునం దేలుచుండి మఱియొక్కనాఁడు.

సీ. అలఁతిఁబాపెడునవ్వుటమృతంపుఁదేటలచిలుకరింపులప్రేమతొలకరింప
వీనుల్లనరసోఁకువీద్యంపుఁదావులపలుకరింపులమేనుపులకరింప
సురతంపుటిరువులసొంపునింపుపిఱుందుచెంగలింపులమేనుదొంగలింప
విడిచియువిడఁజాలకెడతాఁకుసిగ్గుమోమోరసింపులయింపుదారసింపఁ

గలికి తేలింపుఁజూపులఁగరఁగికరఁగి, సొలపునెయ్యంపుఁజిన్నెలఁజొక్కిచొక్కి
యివ్విధంబుననాయకుఁడిందువదన, యుపరిసురతసుఖాంబుధినోలలాడె. 95

సీ. కెమ్మోవిరుచులాననిమ్మనివిభు వేఁడుకొనినఁగొమ్మనియాసకొలిపియూన
వచ్చిననియ్యకవదనమిట్టటుఁద్రిప్పియలయింపఁగాఁగోపమగ్గలించి
కరములఁజెక్కిలిగవయొత్తిపట్టిపంటనుమోవిఁగొనిచుఱుక్కనఁగనొక్కి
యిటువలెఁజేయకుమెన్నటికిఁకననిదట్టించిచెక్కిలిగొట్టునపుడు
కంకణంబులరావంబుగల్లుమనియెఁ, జేతియురవడితాఁకునఁజెళ్లుమనియె
వల్లభునిమేనఁబులకలుజల్లుమనియెఁ, గుసుమశరుమూఁకనవ్వులుగొల్లుమనియె. 96

మ. సిచయాభావనటన్నితంబతటగోపిద్రత్నకించిచ్ఛల
త్కుచపాటీరరసాత్తఘర్మజలబిందుస్వచ్ఛముక్తామణి
ప్రచయాంచత్పతనాభిరామసుమహాబాహాంతరుండైసుఖిం
పుచుమెచ్చెన్ రతిరాజనందనుడుతత్పుంభావసంభోగముల్. 97

సీ. విల్లెక్కుడించకవేసినమదనుండుపలుమాఱుకుంటెనపనులునడప
సెగలచేస్రుక్కఁజేసినమందపవనుండుచెలిమితోనెమ్మనిచెమటలార్ప
నుదుటువెన్నెలకాఁకనుడుకఁజేసినచంద్రుఁడమరిశైత్యోపచారములుసేయఁ
జెవులుగాసిలరొదల్చేసినచిలుకలుముద్దుమాటలుపల్కిప్రొద్దుఁగడప
శుకకలాలాపప్రాణనాయకునిఁగూడి, నిందువేడుకవిహరించుచుండెనపుడు
మేలుగలిగిసుఖించెడివేళయందు, భువినిబగవారలైనబంధువులుగారె. 98

క. ఎక్కువలగుమక్కువలను, జక్కవలనుబోలియిట్లుసరసతనెలవా
ళ్లిక్కువలఁగలిసియుండఁగ, నక్కువలయనేత్రగర్భమయ్యెడఁదాల్చెన్. 99

గీ. చక్రభావనచేఁగాంచిశక్తిదనుఁ, బ్రాపుగలుగుటనోలేమిఁబాపుకొనియె
వెలఁదినడుమంత్రమాత్రనేవిట్టువీఁగె, నహహానడుమంతరపుఁగల్మికదనిజంబు. 100

మ. అసమాస్త్రుండనుగారడీఁడతివగర్భాయాసనిశ్వాసమం
త్రసముచ్చారణసేయనాభివివరాంతస్సీమయందుండిసా
హసభావంబుననిర్గమించిసఫణంబైయాడునీలాహిరీ
తిసరోజాననరోమరాజిచెలువొందెంజూడువిస్తీర్ణమై. 101

ఉ. మెల్లనికౌఁగిలింపులునుమెత్తనిమాటలులేఁతముద్దులుం
జల్లనిచూపులుంగులుకుఁజల్లెడునవ్వులునేర్పుగల్మియుం
జెల్లనిహామికత్తరువుసేయనికూటములయ్యెభావముల్
వల్లభునందువేఁకటియలంతనెలంతకునాఁటినాఁటికిన్. 102

సీ. ఉరువులైకొనలనల్లొప్పుచన్నులుకరగ్రహణతకొకవింతకాంతుఁజేయఁ
తెలిదమ్మిచాయలుదేరుచెక్కులుముద్దుఁగొనుటకునొకవింతకోర్కెవొడమ

నలపుసొల్పులఁబల్కు పలుకులువీనులవినుటకు నొకవింత వేడ్కయొదవఁ
గమ్మనివాసనల్ గ్రమ్ము మోవాతెరతేనెలానుటకొకవింతయాసఁగొలుప
మెత్తనై మెఱుఁగెక్కిన మేనుకాఁగి, లింతకొకవింతముచ్చటసంతరింప
గర్భిణీరతజనితసౌఖ్యమునఁజొక్కు, చుండెనవ్వేళయదువంశమండనుండు. 102

వ. అంత. 103

ఉ. మందిరపాలికాజనులుమానినిఁగన్గొనిగర్భభారమే
చందమునన్ఘటించెననిసంశయమున్భయమున్విచారమున్
డెందమునన్జనింపఁగవడింబఱతెంచిరహస్యరీతిసం
క్రందనవైరితోడవివరంబుననిట్లనిపల్కిరత్తఱిన్. 104

చ. చెలఁగిభవత్తనూభవవసించుగృహాంతముపోతుటీఁగెయున్
బొలయకయుండఁగాఁచుకొనిపూనికనుండఁగనేమిమాయయో
తెలియఁగఁజాలమమ్మదవతీమణిగర్భభరంబుఁదాల్చెని
న్నెళవుగృహంబులోపలనునిక్కముగావివరింపఁగాఁదగున్. 105

వ. అని విన్నవించిన. 106

ఉ. ఖేదముక్రోధమున్మదినిఁగీల్కొనబాహుబలాఢ్యులైనక్ర
వ్యాదులఁగొందఱన్గనియుపాంగనకేళిశిరోగృహాంతరం
బాదిగనంతటంగలయనారసియిక్కొఱగామిదుర్మదో
న్మాదతఁజేసినట్టిఖలునాకడకుంగొనిరండుతీవ్రతన్. 107

క. అనిపలికినరోషానల, జనితస్ఫుటవిస్ఫులింగచయభాతినిలో
చనరక్తదీప్తులడరఁగ, దనుజాలువడినేగుదెంచితత్సౌధమునన్. 108

మ. అమలేందూపలవేదికాస్థలమునందాసీనుఁడైయయ్యుషా
రమణీరత్నముతోడనతినిపుణారంభంబునంద్యూతసం
భ్రమకేళీరతినున్నపంచశరసామ్రాజ్యాధిపత్యప్రసి
ద్ధమనోజ్ఞప్రతిభాసమృద్ధుననిరుద్ధుంగాంచిక్రోధాత్ముఁడై. 109

మ. భయదాహంకృతిఁజక్రముద్గరగదాప్రాసాదిహేతిచ్ఛటో
దయదుర్జాలదగద్ధగల్నిగుడనాదైత్యుల్విజృంభింపని
ర్భయుఁడైయుగ్రహవృత్తినుగ్రపరిఘప్రాంచద్భుజాదండుఁడై
లయకాలాంతకుభంగివారలపయిన్లంఘించిఘట్టించుచున్. 110

చ. తలలుపగిల్చికంఠములుదగ్రతఁద్రుంచిభుజప్రదేశముల్
నలినలిగాఁగమోదినిటలంబులుప్రక్కలుసేసిదంతముల్
డులిచియురస్థలుల్చదిపిడొక్కలుచించిభయంకరాకృతిన్
సలిపెరణంబురక్కసులుచచ్చియునొచ్చియువిచ్చిపాఱఁగన్. 111

క. హతశేషులుభయవిహ్వల, మతులైరయే తెంచికదనమార్గముఁ దెలుపన్
వితతంబుగ నాజ్యాహుతి, నతిశయజాజ్వల్యమానమగువహ్నిక్రియన్. 112

వ. బాణుండక్షుద్రరౌద్రముద్రాసమున్నిద్రనేత్రకోణుండును, సాహసాటోప ధురీణుండును నైకదిసె నయ్యనిరుద్ధుండును, సమరసన్నద్ధుండును, భుజావష్టంభసమృద్ధుండును నై యతనితోడం దలపడియె నట్లయ్యిరువురును గంఠీరవంబుల చందంబున, బెబ్బులులతెఱంగున, మత్తమాతంగంబులకైవడి, శరభంబులవిధంబున, గండభేరుండంబుల చాట్పున, రోషావేశంబులురెట్టింప, జయకాంక్షలు ముప్పిరిగొన, తర్జనభర్జనంబుల గర్జిల్లుచు, నన్యోన్యముష్టిఘాతంబులను, బరస్పరపాదపార్ష్ణిప్రహారంబులను, నితరేతరమర్మభేదంబులను, బాహాబాహియుఁ గేశాకేశియుంగాఁ బెనంగ, నయ్యిరువురకున్ రణంబు దారుణంబై చెల్లుచుండె నప్పుడా ఋశ్యకేతు నుద్దేశించి యశరీరవాణి యిట్లనియె. 113

క. యదువంశతిలకవీనికి, నిదిజయకాలంబు పెనఁగ నేటికిహరిచే
నొదవునపజయమువీనికిఁ, గదియుఁశుభమునీకునచిరకాలమునందున్. 114

గీ. అనియె నమ్మాటవీనులయందుఁదగిలి, రిపుమహీరుహవిదళనోద్వృత్తిఁ గెరలు
యదుకులాగ్రణియాగ్రహోదగ్రకరిని, నిష్ఠురాంకుశభూతమై నిలువరించె. 115

వ. అప్పుడు. 116

ఉ. బాహుబలోద్ధతిం బ్రళయభైరవుభంగిఁ బరాక్రమించియ
వ్యాహతలీలవాని బెడఁదండఁగఁ జేసియుఁ గార్య మెంచి దే
వాహితుచేతఁ బట్టువడె సాహనుమంతుఁడు శక్రజిత్తుచే
నాహవభూమిఁ బట్టువడినట్లు ప్రశాంతనిజోగ్రకోపుఁడై. 117

క. వనితాసంపర్కంబున, ననిరుద్ధునిరుద్ధుఁ జేసెనరివర్గంబున్
వనితాసంపర్కంబున, ననిరుద్ధునిరుద్ధుఁ జేయునరివర్గంబున్. 118

వ. ఇవ్విధంబున. 119

గీ. పట్టుకొనియాఁపు సేయించె బాణుఁడతని, నపుడుతద్భంగజనితఖేదాంధకార
భిన్నహృదయారవిందయై కేవలంబు, నయ్యుషాంగనసంతాపమందుచుండె. 120

సీ. వేకువఁ గాంతిదప్పినచంద్రబింబంబువిధమున నెమ్మోము వెల్లఁబోయెఁ
బగలింటి సెగలచేసొగటొందుపూఁదీఁగెవడువున నెమ్మేను వాడుదెంచె
మునిమాపుజిగిఁదొలంగినతమ్మిరేకులరీతిఁ గన్నులదైన్యరేఖఁదోఁచెఁ
దగురేయిహిమమంటుతాంబూలదళములచెలువున చెక్కిళ్లు చెమటదోఁగెఁ
జిన్నఁబోవుచుఁ జెక్కిటఁ జేయిఁ జేర్చి, యాటపాటలపై వేడ్కలన్ని మఱచి
విరహసంతాపవేదన వేఁగుచుండె, నేమిచెప్పుదునయ్యుషాకోమలాంగి. 121

గీ. వీడుముఖకాంతివసివాళ్లువాడుమేను, నెండుకెమ్మోవిబాష్పముల్నిండుకన్ను
లామనోవ్యథఁగనుఁగొన్నరామరామ, జగతిఁబగవారికైననుజాలిగాదె. 122

వ. ఇట్లమ్మనోహరాంగి విరహానలసంతప్తమానహృదయయైయుండె నంతనిక్కడ. 123

మ. అనిరుద్ధుండుపురంబులోపలనులేఁడాశ్చర్యమేమోకదా
యనుకొంచున్నను దేవముఖ్యులువిచారాక్రాంతచేతస్కులై
యనుమానించుచుభృత్యకోటులనుశోధ్యస్థానముల్వాడఁబం
చినవారెందునుగానమంచుమరలంజేరంగనిర్వ్యత్నులై. 124

ఉ. తల్లియుఁదండ్రియున్ బహువిధంబులఖేదమునొందుచుండఁగాఁ
బల్లవకోమలాంగియగుభార్యవియోగముచేఁగృశింపఁగా
నెల్లప్రజల్తదీయవ్యథలెంచివిచారమునొందుగోపికా
వల్లభుఁడంతయున్హృదయవారిజమందునెఱింగియుండియున్. 125

క. కానున్నకార్యమయ్యెడు, నేనిప్పుడువీరితోడనిజముగఁదెలుపం
గానేలయనుచుమాయా, మానుషవేషుండుకార్యమతిచేనుండెన్. 126

వ. అని శుకుండు పలికెనని నటమీఁదటికథావృత్తాంతంబెఱింగింపు మనుటయు. 127

ఉ. అండభవప్రకాండగమనాదరపండితపుండరీకమా
ర్తండదిశేభతుండభుజదండధృతాంబుజజాండభాండరు
జ్మండలమూర్తికుండలిపమండనచండతరైకకాండమా
ర్కాండరమేశరత్నమయకుండలమండితగండమండలా. 128

క. శ్రితరాజహంసయోగా, యతిదివ్యవిలోకనాక్షుయాగమహితగా
శ్రితరాజహంసయోగా, యతదివ్యవిలోకసాక్షుయాగమహితగా. 129

స్రగ్ధర. ప్రతాపవద్రిపుద్రుమప్రభంజనప్రభంజనా
క్రతుక్రియాచరిష్టమానిరంజనానిరంజనా
యతిస్థిరత్రిలోకభోగదాకరాగదాకరా
ప్రతిష్ఠితాంబుధిభ్రమద్ధరాధరాధరాధరా. 130

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరాయనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరుద్ధచరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

చతుర్థాశ్వాసము.

మత్పాదాంబుజజని
తామరకల్లోలినీపయఃపూతనభో
భూమండలపాతాళమ
హామహిమోదారమంగళాద్రివిహారా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకుం డాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లని సూతుఁ
డా పరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

వ. ఇవ్విధంబున మాసచతుష్టయంబు గడచె నంత నొక్కనాఁడు. 3

సీ. యాదవవృష్ణిభోజాంధకాన్వయవీరకోటులిర్వంకలఁ గొలువు సేయ
శంబరాహితసాంబచారుధేష్ణాదికుమారవర్గంబు నెమ్మది వసింపఁ
గవివందిమాగధగాయకవ్రాతముల్ వితతవాక్ప్రౌఢిసన్నుతులు నెఱప
హితబంధుజనపురోహితమంత్రినికరంబు కాలోచితప్రసంగములు నడప
స్వామి సాహా పరాకు హెచ్చరిక యనుచు, వేత్రహస్తులు పలుమాఱు విన్నవింప
మహితరత్నవిభాసభామంటపమున, నెలమిఁ గొలువుండె నపుడు లక్ష్మీశ్వరుండు. 4

సీ. చిఱునవ్వుటమృతంబు చిలుకు చెక్కిళ్లపై నక్రకుండలకాంతి యాక్రమింప
ధవళారవిందసుందరమైన కన్నుల నుల్లాసరసము రంజిల్లుచుండఁ
గౌస్తుభమాణిక్యకలితవక్షంబున వైజయంతీవైభవంబు మెఱయ
జిగిబిగి సొగసుచేఁ జెలువొందు నెమ్మేనఁ జర్చితచందనచ్ఛాయ దనరఁ
జిత్రసింహాసనమున నాసీనుఁడైయు, పాంతపీఠిక నుంచినయడుగుఁదమ్మి
నతనృపాలశిఖామణిద్యుతుల మెలఁగ, భువనమోహనశృంగారపూర్ణుఁ డగుచు. 5

వ. ఉన్న సమయంబున. 6

సీ. హంసపీఠికయందు ననువొందు వల్లకీతంత్రులు వల్లికాతతులు గాఁగ
సుందరముఖపద్మమందస్మితచ్ఛవి సొంపారు పువ్వులగుంపు గాఁగ

రాజిల్లుతులసీపయోజాక్షమాలికల్ఫలశలాటులతోడి గెలలు గాఁగ
హరినామసంకీర్తనాలాపనినదంబు శుకశారికాపికస్ఫూర్తి గాఁగ
భసితలిప్తాంగరుచి సితప్రభలు నిగుడ, గహ్వరీభాగవిహరణగతివిలాస
జంగమాకారకల్పభూజంబుభాతి, నాకముననుండి విచ్చేసె నారదుండు. 7

చ. నయనయుగంబునందుఁ గరుణారసవృష్టి చెలంగ భూషణో
దయరుచి చంచలాలతవిధంబునఁ బెంపు రహింప సాధుసం
చయముఖచాతకంబులకు సౌఖ్యమొసంగ సభానభస్థలిన్
నయగుణశోభియై వెలయు నందతనూభవనీలమేఘమున్. 8

గీ. కాంచి యానందహృదయుఁడై కదియవచ్చి, సంయమీంద్రునిఁ గని లేచి సపరివారుఁ
డగుచుఁ బ్రణమిల్లి కనకసింహాసనస్థుఁ, జేసి యర్ఘ్యాదివిధులఁ బూజించునపుడు. 9

క. శ్రీరస్తు కుశలమస్తు మ, నోరథసంసిద్ధిరస్తు నిత్యశ్రీమ
న్నారాయణభవతే యని, సారెకు దీవించి పలికె జలజాక్షునితోన్. 10

క. తలిదండ్రులన్నదమ్ములుఁ, గులసతులును బుత్రపౌత్రకోటియు నాప్తుల్
చెలులుం జుట్టములును భృ, త్యులుఁ బౌరులు సుఖులరగుచునున్నారుగదా. 11

వ. అనిన నమ్ముకుందుండు మందస్మితముఖారవిందుండగుచు శతానందనందనున కిట్లనియె.

గీ. కమలజాత్మజ మీయనుగ్రహమువలన, వర్తమానమునందు సర్వము శుభంబు
భావికాలంబునకును శుభంబు నిజము, తావకాగమనంబు నిదానమగుట. 13

చ. పరమమునీంద్ర మీచరణపద్మపవిత్రపరాగలేశ మె
వ్వరిగృహసీమనుం బొరయు వారి పురాకృతపుణ్యమెట్టిదో
దురితములన్నియుం దొలఁగుఁ దోడనె భాగ్యములెల్లఁ జేకుఱున్
నిరుపమమోక్షలక్ష్మియును నిక్కము గా లభియించు వారికిన్. 14

వ. అని మఱియుఁ దదీయమహిమానురూపంబు లగుమధురాలాపంబులు పలుకుచుండి
తదనంతరంబ, ప్రసంగవశంబున నిట్లనియె. 15

శా. అయ్యా మాయనిరుద్ధుఁ డెందరిగెనో యాకస్మికంబాటచే
నయ్యెచోటులఁ జూడఁబంచితిమి గోరంతైన నవ్వార్తలే
దయ్యెన్ వానిఁ దలంచి మామకజనం బత్యంతచింతామయం
బయ్యెట్లున్నది సేయఁగావలయు కార్యంబానతీయన్దగున్. 16

మ. అనినం గృష్ణుని మోముఁ జూచి దరహాసాంచన్ముఖాంభోజుఁడై
మునినాథాగ్రణి పల్కె సర్వమునకున్ మూలంబవై సాక్షివై
పెనుపన్మన్పఁగఁ గర్తవై పభుఁడవై పెంపొందియున్నీ వెఱుం
గని చందంబున నన్నుఁ గార్యమడుగంగా నెంతధన్యుండనో. 17

వ. నే నెఱింగిన యర్థంబు విన్నవించెద నవధరింపుము. 18

సీ. శోణపురీశుండుబాణాసురుండనాహతశౌర్యశాలిసహస్రబాహుఁ
డతనికూఁతురురూపయౌవనభాగ్యలక్షణకళావతియుషాకన్యయొసఁగు
నాయింతికలలోననిరుద్ధుఁబొడగాంచిమోహించిసంతాపమునఁగృశింపఁ
జెలికత్తెయైతగుచిత్రరేఖాంగనయాత్మీయయోగవిద్యానిరూఢి
నింగినేతెంచిశయ్యపైనిదురవోవు, వానిఁగొనిపోయియాచంద్రవదనఁగూర్చె
నతఁడుఁదత్కేళికించితగతిసుఖాబ్ధి, మగ్నుఁడైయుండెనిరతంబుమఱచియందు. 19

ఉ. అంతటగర్భమయ్యెజలజాక్షికినవ్విధమెల్లబాణుఁడా
చెంతమెలంగునంగనలచేవినిదైత్యులఁబంపువెట్టినం
బంతముతోడవారువనుఁబట్టఁగవచ్చినసింహశాబకం
బెంతయుఁదీవ్రతన్మదగజేంద్రములన్విదలించుకైవడిన్. 20

వ. హతశేషులుపోయి విన్నవించిన నతండు. 21

ఉ. చంపిననాగ్రహంబుననిశాచరుఁడార్చియెదిర్చిపేర్చినం
దెంపునుబెంపునుంగలిగిధీకొనియుద్ధముఁజేసిచేసిని
ర్జింపఁగలేకదైవగతిచేననిరుద్ధుఁడువానిచేతబం
ధింపఁబడెన్దశాస్యజఫణిప్రదరావృతరాఘవాకృతిన్. 22

వ. జంబూద్వీపంబునం గల్గువిశేషంబులం జూచుటకై విశ్వంభరాభాగంబున సంచరించి శోణనగరప్రాంతమార్గంబున స్వర్గంబునకుం బోవుచుండియీయోగక్షేమంబు వినుటం జేసి తెలియఁబలుకన్వలసె నిటమీఁదటికార్యంబు చతుర్థోపాయసాధ్యంబగుట మీచిత్తంబునఁ దోఁచియున్నదేకదా యథోచితప్రయత్నంబు సేయునది మీకు నభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధి యయ్యెడుఁ బోయివచ్చెదనని గోవిందునిచేత నామంత్రితుండై నారదుండు యథేచ్ఛావిహారంబుననరిగె. అప్పుడు ప్రద్యుమ్నతనూభవక్షేమవార్తాకర్ణనంబునం బొడముమోదంబును దదీయపరాజయవృత్తాంత శ్రవణసంజనితం బగుఖేదంబును దత్పరిపంథి. సంహరణోద్రేకం బగురోషంబును ముప్పిరిగొని హృదయంబులం గలయ నల్లి ముఖంబుల నాక్రమింప యాదవసమూహంబులు ముకుందవదనారవిందంబవలోకించుచుండినవార లగుచుండి రప్పుడు పుండరీకాక్షుండు మంత్రిపుంగవుల నవలోకించి దండయాత్రకుఁ జతురంగబలంబు నాయితంబుగమ్మని నియోగింపుఁడనిన వారునుద్దండ దండనాయకులఁ బడవాళ్లనుం బిలిపించి తత్ప్రకారంబుఁ దెలిపిన వారునుం దదీయ ప్రయత్నపరాయణులైయుండిరి. 23

క. భేరీధణంధణంధణ, భూరిధ్వానమునభూనభోభాగంబుల్
భోరుమనిమ్రోసెనాశా, వారణములుబెదరెనదరెవసుధాధరముల్. 24

ఉ. పాపయుతత్రిషష్ఠముశుభస్థితకేంద్రముకార్యపూర్ణదృ
గ్వ్యాపకముంగదాయనిశరాసనలగ్నముచంద్రహోరను

ద్దీపితపుష్కరాంశగణుతించివిశేషముహూర్తమంచు మే
ధాపరిపూర్ణులైనవసుధావిబుధుల్వినుతింపనయ్యెడన్. 25

సీ. అంతరాంతరనిబద్ధానూనఘంటికాఖండఘాణంఘణంఘణరవంబు
శుభగుణోజ్జ్వలసైన్యసుగ్రీవమేఘపుష్పవలాహకతురంగభాసురంబు
ఘనపతాకాగ్రజాగ్రజ్జిహ్మగవిపక్షిపక్షిరుగ్భూషితాంబరతలంబు
చక్రవిభ్రమణసంజనితనిర్ఘోషభగ్నదిశామతంగజకర్ణకుహర
మహితలోచనదుర్నిరీక్షాంశుకాంశు, మాలికోగ్రసహస్రారమండితంబు
నైనరథమెక్కిపుండరీకాక్షుఁడపుడు, కదలెశతకోటిసూర్యప్రకాశుఁడగుచు. 26

శా. ఖేలత్తాళతరుధ్వజస్ఫురితమైక్రేంకారవత్కింకిణీ
మాలాజాలవిభాత్యుదాత్తగళశుంభద్ఘోటకోదగ్రమై
శ్రీలంబొల్చుశతాంగమెక్కియరిగెన్సీరాయుధుండుల్లస
త్కైలాసాచలసన్నిభప్రభలెసంగన్సంగరోద్యోగియై. 27

చ. నిరుపమపద్మరాగమణినిర్మితభూషణసంప్రయుక్తసుం
దరతరనీలవిగ్రహఘనద్యుతిపుంజముసేంద్రచాపవి
స్ఫురితపయోధరంబుగతిఁజూడ్కులకిఁపొనరింపమన్మథుం
డరిగెసమీనకేతనసమగ్రశతాంగపరాధిరూఢుఁడై. 28

క. కృతవర్ముఁడు దేహాలం, కృతవర్ముఁడు శిఖరకరపరిస్ఫుటసంధీ
కృతధర్ముఁడు భీకరధీ, కృతధర్ముఁడు నగుచు నరిగెఁగృష్ణునిమ్రోలన్. 29

ఉ. సాత్యకిచారుదేష్ణగదసాంబముఖుల్యదువీరులేగిరా
దత్యమునందురంగమమతంగజతుంగశతాంగసంస్థులై
హేత్యురుదీధితిచ్ఛటలుహేళివిలాసమునాక్రమింపలా
లిత్యసితాతపత్రతతగళీకృతచామరరాజమానులై. 30

సీ. చటులశుండాదండసంభూతపూత్కారపవనాహతినిమేఘపఙ్క్తి చెదర
రమణీయదంతనిర్మలచాకచక్యకాంతులుపట్టపగలువెన్నెలలుగాయ
నైపాదఘీంకారఘోషార్భటిని ఖేచరాంగనల్పతులఁగవుంగిలింపఁ
జరదగ్రవిగ్రహస్ఫురణవజ్రికిఁబునర్జనితపక్షాహార్యశంకవొడమ
ఘంటికాకింకిణీమాలికాసమూహ, ఘణఘణంఘణకిణికిణికిణినినాద
తాళవేలంబయానావధానములను, గంధబంధురసింధురఘటలునరిగె. 31

సీ. లేళ్ళభంగినిజౌకళించిచౌపుటములొక్కుమ్మడిపదినై నుతికియుతికి
పాతరకత్తెలవలెనిల్చియడుగులోనడుగుగానాట్యంబులాడియాడి
కుమ్మరసారెలకోలఁదిగిఱ్ఱునరెండుదిక్కులవలయముల్దిరిగితిరిగి
యనిలంబురీతిఁజివ్వునఁదూఁగిధరణిపైఁబదములునిలుపకపఱచిపఱచి

కఠినరింఖాముహుర్ముహుర్లుఠితభూప, రాగధూసరితామలరమ్యచికుర
సంచరవిధూతఖచరచేలాంచలంబు, లగుచుఁ గిహికిహికార్భటి నరిగె హయములు. 32

భుజంగప్రయాతము.

భ్రమచ్చక్రనిర్ఘాతబాహుళ్యధాటిన్, క్షమామండలం బెల్ల సంక్షోభమందన్
సముత్తుంగరంగధ్వజచ్ఛన్నశుంభ, త్తమోభిత్పథంబుల్ రథంబుల్గమించెన్. 33

శా. చిల్లాడంబులమీఁదటన్బిగువుకాసె ల్జుట్టి పాంకంబువా
టిల్లన్వంకలు చెక్కి శూలములునీఁ టెల్కత్తులుం గేళముల్
బల్లెంబుల్మొదలైనసాధనతతుల్బాహాబలోద్వృత్తిసం
ధిల్లం దాల్చి పదాతికోటి నడిచెన్ దిక్చక్రమల్లాడఁగన్. 34

చ. గొడుగులు ఫేనముల్తురగకుంజరముల్తిమినక్రసంచయం
బుడుగనివాద్యఘోషము మహోర్మిరవంబు పరిభ్రమింపఁగాఁ
బడుపటుహస్తభాస్వదరిపఙ్క్తులు సుళ్లనుగాఁగ నెక్కుడున్
వడిశరచాపముల్గలిగి వాహిని వాహినిలీల నేఁగఁగన్. 35

గీ. క్షేమకారి దీర్చె చెలరేఁగి యనుకూల, మారుతంబు వీచె మాంసఖండ
ములును బూర్ణకుంభములు బుష్పఫలములు, నెదురుపడియెఁ దురగహేష లెసఁగె. 36

వ. మఱియుఁ గళ్యాణకరంబులైన శకునంబు లెడనెడం బొడగనుచు ననుచు ముదంబున భూసురసమూహంబు లుచ్చైస్స్వనంబున నాశీర్వదించి దిగ్విజయోస్తు తథాస్తు వచన బాహుళ్య నినాదంబులును, బసిండిపళ్లెరంబులఁ గర్పూరదీపికా సముదయంబు నించి నీరాజనంబు లొసఁగుచు బ్రాహ్మణ పుణ్య వనితాజనంబులు జయమంగళంబని పాడు మంగళకౌశిక రాగస్వరంబులును, సౌధశిఖరంబులందుండి చూచుచుఁ గుసుమలాజాక్షతవితానంబు పైఁ జల్లు పురంధ్రీనికర కరకంకణ కాంచనకాచ ఝుణఝుణత్కార నాదంబు లిరుపార్శ్వంబులనిలిచి హృద్యగద్యపద్యంబుల బాహాటంబునం బొగడు వందిమాగధసందోహంబులజయవిజయీభవ శబ్దంబులును, విపంచీస్వరమండల రావణహస్తాది జంత్రవాద్యంబులు మీటుచు సంగీతంబులు సేయు గాయకోత్తముల షడ్జ మధ్యమ గ్రామరవంబులును, భేరీమృదంగ పణవానక డిండిమ ప్రముఖవాద్య ధణధణత్కార రావంబులును, శంఖకాహళ వేణుప్రభృతితూర్య నిస్వనంబులును సమదవారణఘీంకార ఘోషంబులును, దురంగహేషానినదంబులును, శతాంగచక్రనిర్ఘోషంబులును, బథికనికరశరాసనపుజసింజినీ టంకారవిరావంబులును నేకీభవించి బ్రహ్మాండభాండ మధ్యంబునం బూర్ణీభవించి మహాకోలాహలంబై రాకానిశాకర బింబోదయ సందర్శనసముత్సాహసముజ్జృంభమాణ మహాంభోనిధిననుకరింప ద్వాదశాక్షౌహిణీబలసమేతుండై కతిపయప్రయాణంబుల శోణపుటభేదనోపాంత ప్రదేశంబుఁ జేరి యసర్కకిరణవ్యాప్తచ్ఛాయాసాంద్ర సకలమహీరుహశోభితంబును, మధురజల సంపూర్ణ ప్ర

వ్యాహ తటాకవాపీ సమూహభూయిష్ఠంబును నైన మనోహరస్థలంబునఁ బటకుటీరం
బు లెత్తించి యచ్చట వేలాలంఘనంబుచేసి రా సమయంబున. 37

క. బాణాసురగర్వముసం, క్షీణంబగు నింక ననుచుఁ జెప్పిన క్రియఁ గీ
ర్వాణులు సంతసమందఁగ, క్షోణిన్ దత్కేతనంబు గూలెం బెలుచన్. 38

వ. అప్పు డమ్మురాంతకుండు తత్పురంబు దాడివెట్టం బంచిన. 39

సీ. ప్రాకారములు ద్రవ్వి పడఁద్రోయువారును గోపురంబులు నేలఁ గూల్చువారు
సౌధయూథము నేలచదును చేసెడివారు వనభూజములు పీకి వైచువారు
కమలాకరములు భగ్నము సేయువారును ధనవస్తువులఁ గొల్లఁగొనెడివారు
యజ్ఞశాలలు వహ్ని కర్పించువారును దెగి పౌరజనుల బాధించువారు
నగుచు యాదవవృష్ణిభోజాంధకాది, యోధవీరుల సైన్యంబులుక్కుమిగిలి
తత్పురం బాక్రమించి యుద్దండవృత్తి, దాడివెట్టుట కబ్బాణదైత్యవిభుఁడు. 40

మ. నటదుద్యద్భ్రుకుటీభయంకరముఖాంతశ్శోణదృక్కోణవి
స్ఫుటదీప్తిచ్ఛటవిస్ఫులింగపటలోద్భూతంబు గావింపను
త్కటధాటీపటుతాకహాఃకహకహధ్వానాట్టహాసార్భటిం
జటులాహంకృతి విస్తరిల్ల సమరోత్సంక్రీడనోత్సాహియై. 41

మ. రణభేరీప్రకటాంకభాంకరణసంరావంబు త్రైలోక్యభీ
షణమై మ్రోయ భుజాసహస్రసముదంచచ్చాతహేతిచ్ఛటా
ఘృణిశోభిల్లనవర్ఘ్యరత్నఖచితప్రేంకచ్ఛతాంగాధిరో
హణుఁడై సంగరకేళికి న్వెడలె నుద్యద్వాహినీయుక్తుఁడై. 42

గీ. వాని మొగసాలఁ గాఁపున్న వాఁడు గాన, యుద్ధసాహాయ్యమునకును ద్యుక్తుఁ డయ్యె
భక్తసులభుండు శాంకరీప్రాణనాథుఁ, డనుఁగుఁ జెలికానితోఁ గొంత పెనఁగుటకును. 43

వ. అప్పుడు. 44

సీ. ఘనవాలవిక్షేపజనితవాతాహతిదిగ్వలయంబు దిర్దిరను దిరుగ
వడిఘణిల్లున నంకె వైచిన మేరుమందరశైలములు ప్రతిధ్వనుల నీన
గుప్పించి యుఱికినఁ గుంభినీభారంబు సైఁపక దిక్సామజములు మ్రొగ్గఁ
గ్రొవ్వాడికొమ్ములకొనలఁ జిమ్ముల బలాహకసమూహము వకావకలు గాఁగఁ
గంఠవిలుఠన్మహోజ్జ్వలఘంటికాప్ర, భూతఘణంఘణస్వనస్ఫురణ దనర
విజితరజతాచలస్ఫూర్తి వృషభమూర్తి, నీలకంఠుని ముందర నిలిచె నపుడు. 45

సీ. ఘనజటాజూటసంకలితగంగాతరంగచ్ఛటల్ గళగళంఘుళ యనంగఁ
జలితావతంసకోమలశశిస్రవత్సుధాసారంబు ఝుళఝుళంఝుళ యనంగ
నంగసంఛాదితవ్యాఘ్రేంద్రచర్మసంచలనము ల్బెళబెళబెళ యనంగఁ
గరపరిభ్రమితభీకరశాతశూలనిర్మలదీప్తి తళతళతళ యనంగ

శ్రీ ర స్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము.

చతుర్థాశ్వాసము.

మత్పాదాంబుజజని
తామరకల్లోలినీపయఃపూతనభో
భూమండలపాతాళవ
హామహిమోదారమంగళాద్రివిహారా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైనఁ, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డాపరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

వ. ఇవ్విధంబున మాసచతుష్టయంబు గడచె నంత నొక్కనాఁడు. 3

సీ. యాదవవృష్ణిభోజాంధకాన్వయవీరకోటులిర్వంకలఁ గొలువుసేయ
శంబరాహితసాంబచారుదేష్ణాదికుమారవర్గంబు నెమ్మదివసింపఁ
గవిబందిమాగధగాయకవ్రాతముల్వితతవాక్ప్రౌఢిసన్నుతులు నెఱప
హితబంధుజనపురోహితమంత్రినికరంబు కాలోచితప్రసంగములు నడప
తే. స్వామిసాహోపరాకు హెచ్చరిక యనుచు, వేత్రహస్తులు పలుమారు విన్నవింప
మహితరత్నవిభాసభామంటపమున, నెమ్మిఁ గొలువుండె నపుడు లక్ష్మీశ్వరుండు. 4

సీ. చిఱునవ్వుటమృతంబు చిలుకు చెక్కిళ్లపై నక్రకుండలకాంతి యాక్రమింప
ధవళారవిందసుందరమైన కన్నులనుల్లాసరసము రంజిల్లుచుండఁ
గౌస్తుభమాణిక్యకలితవక్షంబున వైజయంతీవైభవంబు మెఱయ
జిగిబిగిసొగసుచేఁ జెలువొందు నెమ్మేనఁ జర్చితచందనచ్ఛాయదనరఁ
తే. చిత్రసింహాసనమున నాసీనుఁడైయు, పాంతపీఠికనుంచిన యడుగుఁదమ్మి
నతనృపాలశిఖామణిద్యుతుల మెఱఁగ, భువనమోహనశృంగారపూర్ణుఁడగుచు. 5

వ. ఉన్నసమయంబున. 6

సీ. హంసపీఠికయందు ననువొందు వల్లకీతంత్రులు వల్లికాతతులు గాఁగ
సుందరముఖపద్మమందస్మితచ్ఛవిసొంపారు పువ్వులగుంపు గాఁగ

నీటంకారనినాదంబులు రోదసీకుహరంబునిండ నాకర్ణసంధాన దృఢముష్టిలాఘవ లక్ష్యశుద్ధిదూరాపాతవిశేషంబులం బ్రచండంబులయినకాండ ప్రకాండంబులు నింప్ర యోగించి, రథరథ్యకేతుసూతవ్రాతంబుల మర్మఘాతంబు నొప్పించుచు, మృత్యుజిహ్వాక రాళంబు లగుకరవాలంబులు సౌదామనీలతావితానంబులపోలికం దళత్తళాయమానంబు లై చూపులకు మిఱుమిట్లుగొలుప ఝళిపించి దేహంబులుపలక్షించి తునుకలై పడనఱు కుచునవక్రవిక్రమంబునం జక్రంబులు గిరగిరం ద్రిప్పివైచి ఛత్రచామర ధ్వజదండంబులు ఖండంబులు సేయుచుం, బ్రజ్వలజ్జ్వలన కీలాజాలంబుల లీలం గ్రాలుశూలంబుల నాభీలం బులగుశతాంగమాతంగతురంగాంగంబులు భగ్నంబులు గాఁ గ్రుమ్ముచుఁ, గఠోరంబులగు కుఠారంబు లెత్తి కంఠీరవంబుల క్రేవనకుంఠ కంఠారవంబులు చెలంగ నురశ్శిరకరచరణ ప్రముఖాంగంబులింధనంబులకొఱకు నఱకు దారుశకలంబులగతి వికలంబులు సేయుచు, బల్లంబుల మొల్లంబులగు నుల్లాసంబులం గ్రేళ్లురుకుచు, బల్లెంబులు బుచ్చుకొని ఘొల్లునం బెల్లార్చి కాయంబుల గాయంబులనమేయంబులై కీలాలప్రవాహంబులు దొఱంగంబొడిచి పడఁజిమ్ముచు, మదోద్రేకంబున గదాదండంబులు విసవిసం ద్రిప్పి గాత్రంబులు నుగ్గు నూచంబులు గాఁగొట్టుచు, శ్వసనాశనసంకాశంబు లగుపాశంబులు వీరావేశంబులం గండదేశంబులం దగులం బ్రయోగించి ప్రాణంబులు క్షీణంబులు గాఁబడనీడ్చుచు, మఱి యుఁ బ్రాసపట్టిస ముసలముద్గర తోమర భిండివాల శక్తిచురికాది నానావిధాయుధం బులం గొట్టివేసి నఱికి చీరించి చెండాడి గగ్గోలుపఱిచినం జంభవిద్వేషికరాంభోజకుం భద్దంభోళిధారాహతంబులైన విశ్వంభరాధరంబుల చందంబునం గూలి పీనుంగులైన యే నుంగులును బుడమిం బడి తన్నుకొనుచుఁ గంఠగతప్రాణంబులైన కంఖాణంబులును యుగ యుగ్యచక్రకూబర సహితంబుగా హతాంగంబులైనశతాంగంబులును గూలినకేతనంబు లును, చిత్రరూపంబుల విధంబున విగత విక్రమార్భటులైన భటులును, సోలినరాహుత్తు లును, రాలినభూషణమణిగణంబులును, వ్రాలిన ఛత్రచామరంబులును, వికలంబులైన దం తంబులును, శకలంబులైనకుంభస్థలంబులును, వ్రక్కలైన డొక్కలును, జెక్కలైన ప్రక్కలును, భిన్నంబులైన కపాలంబులును, ఛిన్నంబులైన కపోలంబులును, విఱిగిన చరణంబులును, జిరిగిన చర్మంబులును, శీర్ణంబులైన కర్ణంబులును, జూర్ణంబులైన వర్మంబులును, గలిగి మహాబిలంబునం గోటానకోటులు దట్టంబులై యట్టలాడంజొ చ్చె. గజవాజికళేబరంబులు జీమూతంబులును, సాంద్ర చంద్రహాస ధగద్ధగితద్యుతులు శంపాలతలును, శంఖదుందుభిస్వనంబులు మేఘనిర్ఘోషంబులును, గదాముసలముద్గర ఘాతంబు లశనిపాతంబులును, విశీర్ణ భూషణ పద్మరాగ గారుత్మత ఘృణి రేఖ లింద్ర ధనువులును, విభిన్నకుంభికుంభచ్యుత ముక్తాఫలంబులు వర్షోపలంబులును, గాకగృధ్ర ప్రభృతివిహంగంబులు చాతకంబులును, శోణితపూరంబు జలాసారంబునునై, యోధ యోధ ధనుర్విముక్తంబులై గగనదేశంబు నిరవకాశంబుగా నిండి కల్పితాంధకార

నైల్యంబైన బాణబాహుళ్యంబువలన మార్తండమండల గోచరలక్షణంబులేమి దుర్దినంబై యుత్కృష్టవర్షాగమంబు ననుకరించియుండె నప్పుడు వేతాళ ప్రేత పిశాచ శాకినీ ఢాకినీ ప్రముఖభూతంబు లుత్సాహసమేతంబులై మాంసఖండంబులు కడుపులనిండమెక్కి రక్తపానంబుచేసిన గఱ్ఱునం ద్రేపుచు, శ్వేతతురంగ చర్మంబులు ధవళాంశుకంబులుగా ధరియించుకొనుచు, మేదఃపంకంబు రక్తజలంబులం బదనుచేసి లేపనంబులుగాఁ దనువుల నలందికొనుచుఁ దునుకలై పడిన యాతపత్రంబులఁ బువ్వులుగా నలంకరించుకొనుచు, గజకళేబరంబులు పర్యంకంబులుగాఁ బవ్వళించుచు, ఘోటకాండంబులు క్రముకఖండంబులును గుంజరకర్ణంబులు తాంబూలపర్ణంబులును, వసలుచూర్ణంబులునుంగాఁగలయ నమలి విడియంబులుచేసి జిహ్వావలోకనంబులు చేసికొనుచుఁ గామినీభూతంబులతోడి సురతక్రీడావిలాసంబులం జొక్కుచు, గంధర్వపిశాచంబులు సేయు గార్దభస్వర సంగీతంబులకు నానందంబునొంది కరితురగ నరమాంసంబులు త్యాగంబులిచ్చుచో వారల గానంబులకుఁ దాముం దమవదాన్యతా సౌందర్యవిశేషంబులకు వారును శిరఃకంపంబులుచేసి మెచ్చుకొనుచు, నివ్విధంబున వివిధభోగంబులందనిసి యుభయబలంబులం బొగడుకొనుచుం దాండవంబులుసలుపు నమ్మహాకోలాహలంబువలన సంగరప్రకారంబు ఘోరంబై వర్తిల్లెనందు. 55

చ. హరిహరులిద్దఱుంగదిసియాహవకేళియొనర్చిరుద్ధతిన్
సురనికరంబులబ్రపడిచూడఁగశార్ఙ్గపినాకచాపముల్
కరములఁబూనియొండొరులకంఠభుజోరులలాటమర్మముల్
గురుతరచండకాండములఁగ్రుచ్చుచురోషమహోగ్రమూర్తులై. 56

మ. హరుఁడాకర్ణధనుర్గుణుండగుచుబాహావిక్రమక్రీడని
ష్ఠురనారాచపరంపరల్వఱపినన్సొంపారునెమ్మోమునన్
దరహాసద్యుతివింతయైనిగుడఁబద్మామానినీజానిభీ
కరబాణంబులవానినన్నిటివెసన్ఖండించెనొక్కుమ్మడిన్. 57

క. భగవంతుండగుశంభుఁడు, గగనదిశాపూరితముగఁగడుఁదీవ్రతతో
నగణితవిశిఖౌఘంబులు, నిగిడించిమహోగ్రతమమునిండఁగఁజేసెన్. 58

మ. గరుడాంకుండరుణాంతనేత్రుఁడగుచున్జ్వాలాగ్నిసంకాశభీ
కరకాండాళిఁదదంధకారమడఁగంగాఁజేసెనాతీవ్రతం
బరివేషస్థితినుండెవిల్లురవిబింబస్ఫూర్తినొప్పెన్ముఖాం
బురుహంబుగ్రమయూఖలీలఁదనరెన్బుంఖానుపుంఖాస్త్రముల్. 59

చ. మఱియుననేకబాణములుమర్మములంటఁగనేసిహుంకృతుల్
నెఱపలలాటలోచనుఁడునిష్ఠురశాతశిలీముఖావళుల్

కృపకటి నేసె నేసినను గంజదళాక్షుఁడు వానినన్నిటిన్
నఱకి నిశాతకాండములు నాటఁగ నేసెఁ దదీయదేహమున్. 60

శా. ఆసంరంభముఁ జూచి సైఁపక హరుం డాగ్నేయబాణంబుఁ బ్ర
జ్ఞాసామర్థ్యముతోడ నేసిన ఘనజ్వాలావృతంబై పయిన్
రాసత్యారమణుండు వారుణమహాస్త్రంబుం బ్రయోగించి సాం
ద్రాసారంబగు వారిపూరమున మాయం జేసె నత్యుద్ధతిన్. 61

ఉ. శర్వుఁడు ఖర్వగర్వమున శౌరిపయిన్ మరుదంబకంబు గం
ధర్వసుపర్వపన్నగవితానము లద్భుతమంద నేసినన్
సర్వమయుండు చక్రి యది సంహరణంబొనరించె నుజ్జ్వల
త్పర్వతసాయకంబున విపక్షబలంబులు దల్లడిల్లఁగన్. 62

శా. ఆటోపంబున శంకరుండపుడు బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించి మౌ
ర్వీటంకారమెసంగ నంబుధియు ఘూర్ణిల్లంగ నేయన్ని రా
ఘాటంబై చను దేరఁ గన్గొని తదుగ్రస్ఫూర్తి వారించె దో
షాటధ్వంసితదంబకంబున నమర్త్యశ్రేణి కీర్తింపఁగన్. 63

శా. అత్యుగ్రాకృతి యైన పాశుపతదివ్యాస్త్రంబు భూతేశుఁడౌ
ద్ధత్యం బొప్పఁగ నేసె నప్పుడు మహోద్యద్విక్రమస్ఫూర్తినా
న్నత్యంబై యసమానమై వెలుఁగు శ్రీనారాయణాస్త్రంబు సం
స్తుత్యప్రాభవశాలి కృష్ణుఁడు సమంత్రోక్తిం బ్రయోగించినన్. 64

మహాస్రగ్ధర. రాలెన్నక్షత్రపఙ్క్తుల్ రహిచెడియె నహోరాత్రిరాణ్మండలంబుల్
వ్రీలెన్ దిక్కుడ్యసంధుల్ విటిగిపడియె నుర్వీధ్రశృంగంబు లోలిం
దూలెన్ మేఘౌఘ మత్యద్భుతజవపవనోద్ధూతధూళీసమంబై
కూలెన్ వృక్షాళి మ్రొగ్గెన్భువలయాధరభృత్కుంభికుంభీనసంబుల్. 65

క. ఖండేందుధర జనార్దన, కాండము లొండొంటిఁ దాఁకి గగనంబునను
ద్దండగతిఁ బోరి పోరి ప్ర, చండత హరిశరము హరునిశరముం దోలెన్. 66

తే. తనదు దివ్యశరంబులు దైత్యదమను, చే నిరర్థకమగుట యుమానసమున
నూహ దక్కురణోత్సాహము జ్జగించి, యుండెఁ గళ్యాణశైలకోదండుఁ డపుడు. 67

మ. జలజాతాక్షుఁడు వక్రవిక్రమమునన్ సమ్మోహనాస్త్రంబు భూ
తలసంక్షోభముగాఁగ నేయుటయు నిద్రాపారవశ్యంబుతో
వలనొప్పన్ వృషభేంద్రుమూఁపురముపై వ్రాలెన్ హరుం డొయ్యనన్
గలధౌతాచలశృంగసంగతశరత్కాలాంబువాహాకృతిన్. 68

వ. రుక్మిణీకుమారుండును గుమారుండును నుద్దండపుండరీకంబులవిధంబున గడంగి కోదండ
పాండిత్యంబు భువనస్తుత్యంబుగా భండనంబు సేయుచు. 69

మ. శరజన్ముండు ప్రదీప్తరోషముఖుఁడై శాతాశుగశ్రేణి నా
హరిజున్నొవ్వఁగ నేసి యార్చి నమహోగ్రాకారుఁడై పేర్చి శం
బరవిద్వేషి శిలీముఖప్రకరసంపాతంబునన్ముంచి జ
ర్జరితాంగుండగునట్లు చేసె సురలాశ్చర్యంబునం బొందఁగన్. 70

తే. నారిఁ దెగ నేసి యతని మయూరవాహ, నంబు నెమ్మేన నిశితబాణములు చొనిపి
చేతులాడక యుండఁగఁ జిక్కుపఱుప, నిలువలేక విశాఖుండు తొలఁగిచనియె. 71

ఉ. చండతరప్రతాపభుజశౌర్యధురంధరుఁడైన కామపా
లుండు హలంబు చేరణములో మడియించెను గూపకర్ణకుం
భాండులభీమహుంకరణభగ్నపయోజభవాండభాండులన్
భండనభైరవస్ఫుటకృపాణమహోజ్జ్వలబాహుదండులన్. 72

గీ. సాంబుఁడత్యుద్రరౌద్రావలంబుఁడగుచు, బాణనందను నధికదోర్బలుని బలుని
గదిసి వివిధాస్త్రశస్త్రసంఘాతములను, భూచరులు ఖేచరులు మెచ్చఁ బోరిపోరి. 73

గీ. గుఱ్ఱములఁ జంపి కేతువుఁ గూల నేసి, రథము చెక్కులు సేసి సారథిని ద్రుంచి
ఘనతరాశుగపీడితాంగునిగఁ జేయ, నసురపతినందనుఁడు పలాయనమునొందె. 74

శా. శైనేయుండును బాణుఁడున్ రణజయోత్సాహంబులాస్యంబులన్
బూనం గార్ముకశింజినీభవరవంబుల్దిక్కులన్నిండన
స్త్రానీకక్షతజాతరక్తజలపూరార్ద్రింబులైనట్టి నె
మ్మేనుల్పుష్పితకింశుకంబులగతిన్మీఱంగఁ బోరాడుచున్. 75

వ. ఉండి రట్లవ్వాసుదేవుండు సమ్మోహనబాణపాతంబున భూతేశుపరవశుం జేసి లబ్ధవిజయుండై నిరుపమోత్సాహంబున నిజవదననిర్గత నిరర్గళ నిష్ఠుర నినాదనిర్భిన్ననిఖిల నిర్జరాహితసైన్యం బగు పాంచజన్యంబుఁ బూరించుచు విరోధివరూధిని పయింగవిసి కరాధిజ్య ధనుర్ముక్తశరాధిక్యఘాతంబుల నరిశిరోధినిచయంబులు నఱికి ధరాధీనంబు సేయుచుఁ గరాళంబులగు కరవాలంబులఁ గరిహరిప్రకరవాలంబులు కీలాలంబులు హేరాళంబులై తొరఁగఁ దునుముచు ధృష్టవంతంబులైన కుంతంబులఁ బంతంబున దంతంబులు విఱుగం బొడిచి దంతావళంబుల నంతంతన కృతాంతనిశాంతంబున కనుపుచు నసదృశంబులగు ముసలంబులు కరబిసరుహంబుల విసవిసం ద్రిప్పి యసురవిసరంబులు పసచెడి వసుమతిం గలయ నసువులం బాపుచుఁ గదలమెఱుంగులు చదలం బొదలం ద్రిప్పుచు వలదని మదంబులం గదిసి యెదురుకొని పాదువుపదాతులం గదల మెదలనియ్యక వదనంబులు చదిసి రదనంబులు డుల్లి గుదులుగొనుచుం జావమోదుచు నంతకంతకు నతిశయంబైన వీరావేశంబునం బ్రళయకాలరుద్రాకృతిం బేర్చి రక్తప్రవాహంబులును మాంసరాసులును బ్రేవులప్రోవులు నెముకల గుట్టలును నై రణంబతిదారుణంబుగఁ జిత్రక్రీడ సలుపుచుఁ బాంచజన్యజృంభన్నినాదంబులు భూనభోంతరంబులు నిండఁ బూరించుచుండె నపుడు. 76

సీ. సారథుల్వడినయశ్వములీడ్చుకొనిపోవనందందపడిపోవునరదములును
దైన్యఘీంకారనాదములు సేయుచుఁబటాపంచలైపాఱెడుభద్రకరులు
నేటులఁబడియెదురెక్కఁజాలకవాహకులతోనపఱచెడిఘోటకములు
ననిమొననిల్వధైర్యములుచాలకతలల్వీడఁగఁబఱువెత్తువీరభటులు
నగుచుఁగాళియదమనబాహాప్రచండ, కార్ముకజ్యాలతాముక్తకాండపటల
దహనకీలాకలాపసంతానమునకుఁ, దాళకపలాయనమునొందెదనుజబలము. 77

వ. అప్పుడు.

ఉ. విచ్చినయాత్మసేనఁగనివీరుఁడుబాణుఁడుతెంపుచాపముల్
మెచ్చఁగఁజేయివీచిమరలించినఁదద్బలమెల్లరోషముల్
హెచ్చఁగనొక్కటన్మరలె నేపునసైన్యయుగంబుపోరికిం
జొచ్చినసంకులాహవముచూడభయంకరమయ్యెనయ్యెడన్. 79

శా. బాణుండప్పుడురోషరక్తముఖుఁడైబ్రహ్మాండభీమాకృతిన్
జాణూరాంతకుఁడాసిమామకభుజాంచద్ధాటిచేసంగర
క్షోణింబన్నగసిద్ధకింపురుషరక్షోయక్షగంధర్వగీ
ర్వాణుల్నిర్జితులైరినాయెదుటనిల్వన్నీవుశక్తుండవే. 80

చ. అనవుడుమందహాసముఖుఁడైహరినీభుజశక్తినీవెనె
మ్మనమునలజ్జలేకపలుమాఱునుమెచ్చుకొనంగనీతియే
యనిమొననిల్చినప్పుడునిరర్థకమీవెడమాటలేలనాఁ
కొనిభుజియింపఁబోవుచునుగూరలమేలడుగంగనేటికిన్. 81

మ. అనునాలోననహస్తపంచశతకోద్యచ్చాపుఁడైనిల్చిత
క్కినయేనూఱుకరంబులన్శరములుత్కృష్టప్రతాపంబునం
గొనిబెట్టేయఁగమండలీకృతమహాకోదండముక్తార్ధచం
ద్రనిశాతాంబకపఙ్క్తిఁద్రుంచెనవిరాధానాయకుండుద్ధతిన్. 82

సీ. శతములువేలులక్షలుకోటులర్బుదంబులశరౌఘంబులఁబోదివిపాదివి
వాయవ్యగారుడవారుణప్రముఖదివ్యేషుజాలంబులనేసియేసి
కరవాలశూలముద్గరశక్తితోమరప్రాసాయుధంబులఁబఱపిపఱపి
శాంబరీమాయావిడంబనంబొనరించిశిలలునెత్రుఁగురియఁజేసిచేసి
యసురభర్తవిజృంభించియార్చుటయును, నడుమనన్నింటిఖండించిపాడవడంచి
త్రుంచిమాయించికడువిక్రమించిమించి, తనప్రతాపంబుచూపెనద్దనుజవైరి. 83

వ. మఱియును. 84

ఉ. అత్తఱిసమ్ముకుందుఁడుఁదద్ధసహస్రశరాసనంబులన్
గత్తిమొగంపుటమ్ములనుగండ్రలుసేయుచునుండనంతలో

నెత్తెడువిండ్లు నారిబిగువెత్తెడువిండ్లు శరప్రయోగసం
పత్తిఁ జెలంగువిండ్లునటు బాణుకరంబులనొప్పె వింతయై. 85

చ. తొలుతటియమ్ము పంచశతదోర్ధనురావళిఁ ద్రుంచి కొంచునఁ
వ్వలఁ జననింతలో మొదలివైపున బాణుఁడు గ్రమ్మఱంగరం
బులఁ గొనుచాపముల్ నఱకిపోవుచు రెండవయమ్ము ముందరన్
వెలుఁగుశరమ్ముఁ గూడ దివినిండె హరిప్రదరంబు లీగతిన్. 86

శా. కోపాటోపవిజృంభణారుణితచక్షుష్కోణసంజాతవీ
క్షాపాతంబులు మేనఁ జొచ్చి వెడలెన్నాఁ బోలు నన్నట్టుత
చ్చాపోద్భూతశరౌఘముల్ తదనుసంచారంబులై వక్షమం
దాపూర్ణంబుగ నాటి వెల్వడుసు రేంద్రారాతి దేహంబునన్. 87

చ. ధనువులుద్రుంచి సూతుతలధారుణిమీఁద నలంకరించి వా
హనముల సంహరించి సముదంచితకాంచనకేతనప్రపా
తన మొనరించి మై రుధిరధారలు గ్రమ్మఁగ నొంచి మించియ
ద్దనుజవిరోధియొత్తెఁ గృతదానవదైన్యము పాంచజన్యమున్. 88

క. మతిభ్రమసినట్లు నిశ్చే, ష్టితుఁడై బెగడొందు బాణుజీవము రక్షిం
చు తలంపున ముదిరక్కసి, యతనిజనని కోటరీసమాహ్వయ యంతన్. 89

ఉ. అంబరహీనమైన వికృతాకృతితో డుత నాభిఁ గేవలన్
లంబకుచద్వయంబు గదలంబులు చెక్కుల జుంజురౌ శిరో
జంబులు వ్రేలనమ్ము దినిశాచరి ఖేచరియై పిశాచరీ
తిం బఱతెంచి నిల్చె వసుదేవతనూభవుసమ్ముఖంబునన్. 90

శా. దానిం జూడఁగరోయుచు న్విముఖుఁడై దైత్యాంతకుం డున్న నా
లోనం బాణుఁడు డెందంబు గాంచి పఱచెన్ లోకుల్ ప్రమోదింపఁగా
మానం బెల్లను వీడి యాత్మనగరీమార్గంబునన్ భీతిద్రు
క్కౌనః పున్యతఁ బాదఘట్టనల భూభాగంబు గంపింపఁగన్. 91

ఉ. ఆహరిముందటన్నిలిచినట్టి నిశాటియు నేగ నంతస
మ్మోహనబాణపాతమున ముంచినతాంద్రికముం దొలంగి కా
మాహితుఁ డంప శాంభవమహాజ్వరమంఘ్రులు మస్తకంబులున్
బాహువులుం ద్రిసంఖ్యలను భాసిలఁ గానతిఘోరమూర్తియై. 92

మ. తనమీఁదం జను దేరనవ్వుచును బద్ధానేతతీవ్రజ్వరం
బును బంపన్ భయదాకృతిం గదిసి యార్వుల్ మింటనంటంగఁ దాఁ
కిన నా రెంటికి నయ్యె నాహవము సోత్కృష్టప్రతాపోగ్రత
ర్జనసంభర్జనగర్జనంబులు జగత్సంక్షోభముం జేయఁగన్. 93

తే. శౌరిపౌరిభుజాబలస్ఫురణదక్కి, శాంభవజ్వరమాత్మలోఁ సంచలించి
వైష్ణవజ్వరమధికజవంబుతోడ, వెంటనంటంగ నార్తితో వెఱచిపఱచె. 94

ఉ. ఎక్కడఁజొచ్చినం జుణుగనియ్యక వైష్ణవి వెంటనంటఁగా
దిక్కులనెల్లనుం గలయఁద్రిమ్మరియార్తిహరించికాచువాఁ
డొక్కఁడు లేమికిన్ వగలనొందుచుఁ గృష్ణుఁ బాఱు దెంచి స
మ్యక్కరుణావిధేయు హరి నార్తశరణ్యునిఁ జేరి భక్తితోన్. 95

శా. శ్రీలక్ష్మీపతయేకృతాఖిలజగత్త్రేమాయదివ్యాజసే
నీలాంభోధరకాంతికాంతవపుషే నిర్వాణసంధాయినే
లీలాకల్పితతాత్త్వికాయ మహతే లేశాతిపూర్ణాత్మనే
నాళీకాసనపూజితాయ భవతే నారాయణాయోన్నమః. 96

దండకము.

శ్రీమద్రమామానినీ మానసారామవాటీ వసంతాయమానా సమానాంగశృంగారభావా సమగ్రప్రభావా ప్రభావార్యమాణా యుతాహోధిరాణ్మండలా సేవితాఖండలా కుండలానర్ఘ్య రత్నచ్ఛవిచ్ఛన్న గండస్థలప్రస్ఫురన్మందహాసా కరాంభోజ భృన్నందకాఖ్యోజ్జ్వలచ్చంద్రహాసా మహాసాహసక్రూర కంసాఘవత్సాదిదైతేయ సంఘాత శైలాంబుభృద్వాహ నాగోపకన్యామనోమోహనా గేహనారీసుతార్థాదిసంసారభోగాబ్ధినిర్మగ్నహృద్వ్రాత్యపకృతాళీ దురాపాదరా పాదకీర్తిప్రతాపోదయా నీదయాశోభితాపాంగ వీక్షాసుధాలేశ సంసేవనా లబ్ధసౌభాగ్యులై బ్రహ్మరుద్రామరాధీశముఖ్యుల్ మహత్త్వంబునన్ బూర్ణులైయుందురే తజ్జగత్పాలనార్థంబుగా నీవుమత్స్యస్థితిం గచ్ఛపాకారతన్ యజ్ఞవారాహలీలన్ నృసింహస్వభావంబునన్ వామనస్ఫూర్తితో జామదగ్న్యస్వరూపంబునన్ రామచంద్రావతారంబునన్ రౌహిణేయాభిధేయంబుతో బౌద్ధవేషంబుతోడం గలిక్యాకృతిన్ సాధుసంరక్షణంబున్ జగత్కంటకధ్వంసనంబున్ దగంజేయుచో నీవుగావించు సత్కార్యముల్ చాలనాశ్చర్యముల్ నీ పదాంభోరుహధ్యాన సేవావిశేషంబులన్ నారద వ్యాస వాల్మీకి రుక్మాంగదాదుల్ మహాధన్యులై పుణ్యులై జ్ఞానసంపన్నులై యవ్యయానందముంగాంచి రత్యూర్జితంబైన యుష్మన్మహత్త్వంబు వర్ణింపఁగా రెండువేల్ జిహ్వలన్ బొల్చు శేషాహియుంజాలఁడీ లోకముల్ దేశకాలంబులున్ వేదశాస్త్రంబులున్ దానధర్మంబులున్ సాగరంబుల్ నదుల్ కాననంబుల్ గిరుల్ చంద్రసూర్యుల్ పృథివ్యాదిభూతంబులున్ సాత్త్వికాది త్రయంబాదిగా నామరూపంబులన్ బొల్చు నేతత్ప్రపంచంబు సర్వంబు నీమాయచేఁ గల్పితంబై భవద్గర్భగోళంబునం బుట్టుచున్ మించుచుం గిట్టుచుం గాలు నోదేవ నీవే జగత్కర్తవున్ ధర్తవున్ హర్తవున్ నీవె సర్వస్వరూపుండవున్నీవె దైవంబవున్నిర్గుణంబై నిరాకారమై నిశ్చలంబై నిరాఖ్యాతమై నిర్వికల్పస్థితింబొల్చు నోంకార

గమ్యుం బరబ్రహ్మ మూర్తిన్నినుం నామనోవీథి భావింతు సేవింతు నోస్వామి నన్నుం
కృపంజూచి రక్షింపు మో దీనసంరక్ష యోపుణ్యచారిత్ర యోభక్తమందార యో
నిత్యకళ్యాణ కారుణ్యశాలీ జగన్నాయకా దేవతాసార్వభౌమా రమావల్లభా పాహి
మాం పాహిమాం పాహిమామ్. 97

శా. నీ తేజంబుమహోగ్రమైతఱుమఁగానిల్వంగశక్యంబుగా
దేతద్విశ్వమునందురక్షకులు నాకెవ్వారును న్లేరునీ
వేతప్పన్శరణంబుచొచ్చితిదయావిస్తారభావంబున
న్నాతప్పుల్ క్షమియించికావఁగదవేనాతండ్రినారాయణా. 98

క. అనినంగృష్ణుఁడుమత్తా, ధనమనితరవార్యమగుటఁదగఁదెలిసిరయం
బునమముఁజేరితికావున, నినుఁజెందదుతద్భయంబునిక్కంబింకన్. 99

క. మీయుభయజ్వరవాద, మపాయంబుననన్నుఁ గావుమనినీవునుతుల్
సేయుటయుఁజదువువారల, కీయెడమీబాధపొరయదించుకయైనన్. 100

వ. అని యానతిచ్చెనని శుకుండు పలికిన నట మీఁదటి వృత్తాంతం బెఱింగింపుమని
యడుగుటయును. 101

శా. సాష్టాంగానతసిద్ధసాధ్యమకుటాంచన్నూత్నరత్నావళీ
ఘృష్టిస్తోమ విరాజమానవిమలాంఘ్రిద్వంద్వగీర్వాణజి
ద్దుష్టారాతికురంగనిర్దళనశార్దూలాయతోద్యద్భుజా
వష్టంభోజ్వలసర్వదేవమయశశ్వద్రూపవిశ్వంభరా. 102

క. లక్ష్మీకటాక్షకమలా, లాక్ష్మాంచితవదనహరిణలాంచనబింబా
సక్ష్మాదిభూతవిశ్వగ, సూక్ష్మస్థూలాంతరస్థసుబ్రహ్మకళా. 103

కవిరాజవిరాజితము.

మలయజహారసుధాకరహీరసమానసుసారయశోవృతది
గ్వలయకృతార్థిహితార్థధనంజయవర్ధనకారిసమర్థకృపా
నిలయనిరర్గళశార్ఙ్గధనుర్గుణనిర్గతమార్గణవర్గమహా
విలయగతాహితమోహితలోకవివేకసమాహితహృన్మహితా. 104

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తి రాయనమంత్రి తనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరుద్ధ చరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము

శ్రీరస్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

పంచమాశ్వాసము.

కల్యాణగుణోజ్జ్వల
పాకాహితముఖ్యనుతపదపద్మశర
ద్రాకేందుచంద్రికావిభ
వాకరదరహాసమంగళాద్రినివాసా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లని యొసూతుఁ
డా పరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

గీ. అట్లు కరుణించి పలికిన యచ్యుతునకు, వందనముఁ జేసి చనియె శైవజ్వరంబు
బాణుఁ డపు డట్లు భీతితోఁ బఱచి తనదు, మందిరముఁ జొచ్చి చింతాబ్ధిమగ్నుఁ డగుచు. 3

వ. ఇట్లని తలంచు. 4

మ. అతిరౌద్రారుణనేత్రకోణములతో నాలీఢపాదద్వయో
న్నతితోఁ జంచలకుండలప్రభలతో నారాచభృన్మండలీ
కృతకోదండముతో జయార్భటముతోఁ గృష్ణుండు నాముందటన్
శతకోట్యాకృతులం గనంబడియెడున్ సర్వంబునుం దానయై. 6

చ. గెలిచితి నిర్జరేంద్రు నుడికించితి వహ్నిఁ గృతాంతుఁ గొట్టితిన్
జలమున నైఋతిన్ విగతశౌర్యుని జేసితి వార్ధినాథునిం
గలఁచితిఁ దోలితిన్ బవను గర్వ మడంచితిఁ గిన్నరేంద్రునిన్
జెలఁగి మహేశ్వరున్ స్వవశుఁ జేసితి నప్రతిమానకీర్తినై. 6

ఉ. ఇంత మహాద్భుతం బెఱుఁగ నెన్నఁడుఁ గృష్ణధనుర్విముక్తదు
ర్దాంతశరౌఘతీవ్రతరధాటికి డెందము దల్లడిల్లెడుం
బంతము లెల్ల హాస్యములపాలుగ మద్భుజవిక్రమక్రమం
బింత కువచ్చె దైవకృత మెవ్వరికైన హరింపవచ్చునే. 7

వ. అమ్మహాపురుషుం డాదినారాయణుం డగుట తప్ప దతనితోడి సంగ్రామంబువలన
నెట్లైన లెస్సయని ధైర్యంబుఁ దెచ్చుకొని రోషభీషణాకారుండై. 8.

ఉ. హారకిరీటకుండలముఖాభరణోజ్జ్వలుఁడై సహస్రబా
హారుచిరాయుధప్రకరుఁడై బిరుదధ్వజఘంటికాస్వనో
దారరథస్థుఁడై తురగదంతిరథాదిక చాతురంగసే
నారభటీకఠోరతరుఁడై పటహధ్వను లుల్లసిల్లఁగన్. 9

గీ. శోణనగరంబు వెలువడి సురవిరోధి, ధరణికంపింప నేతెంచి తాఁకుటయును
యాదవబలంబు విక్రమం బతిశయిల్ల, మాఱుకొని రణం బతిఘోరమయ్యె. 10

సీ. శరపరంపరలచే సైన్యంబు గ్రమ్మంగ రథములు పఱపించు రథికవరులు
రథికులపైఁ గుంజరములఁ దీకొల్పి గర్వమునఁ దాఁకెడు గజవాహకులును
గజవాహకులమీఁదఁ గంఖాణములఁ దోలి కత్తుల నఱకు రాహుత్తగములు
గాహుత్తులను బరాక్రమలీల శోభిల్లఁ జేరి యీఁటెలఁ గ్రుమ్ము వీరభటులు
నగుచుఁ బోరాడ రోషంబు లతిశయిల్ల, నుభయచతురంగబలములు నుక్కుమిగిలి
పలలఖాదనభవకుతూహలపిశాచ, కంఠకోలాహలమున నాకసము వగుల. 11

వ. అప్పుడు. 12

మ. హరిపై బాణుఁ డహంకృతిం గదిసి బాహాపఙ్క్తి నొక్కుమ్మడిన్
శరముల్ తోమరముల్ గదల్ ముసలముల్ చక్రంబులున్ శూలముల్
పరిఘంబుల్ కరవాలముల్ పరశువుల్ ప్రాసాదనానాయుధో
త్కరముల్ శైలము గప్పుమంచుపగిదిం గప్పట్టఁగా నేసినన్. 13

చ. భుజబలశాలి మాధవుఁడు పూని ధనుర్గుణటంకృతిన్ హరి
ద్గజముల కర్ణముల్ పగులఁగా నిశితార్ధశశాంకసాయక
వ్రజములు పింజపింజఁ గరువంబరఁగించి తమం బడంచు నీ
రజహితు లీల సాధనపరంపరలం దునుమాడె తీవ్రతన్. 14

మ. విజయోత్సాహము మోమునం బొదలఁగా విశ్వంభరుం డార్చి య
క్కజమై తేజము దిక్కులన్ వెలుఁగ నాగర్వాంధదైత్యాబ్ధిఘో
రజవస్పర్శనమున్ హరామరపరబ్రహ్మాదికళ్యాణకృ
న్నిజసందర్శనమున్ సుదర్శనమునున్నిద్రప్రతాపంబునన్. 15

వ. ప్రయోగించిన. 16

మ. చటులంబై చలితకుమావలయమై చంద్రార్కకోటిప్రభా
ఘటితాశాంతరమై చరాచరసమాక్రాంతాగ్నికీలాసము
త్కటమై చండతరాంశువై చకితరక్షశ్చక్రమై చక్రమా
గ్ఘటితో వచ్చి వియచ్చరుల్ జయజయారావంబుతో మ్రొక్కఁగన్. 17

వ. సముద్దండవేదండప్రకాండ శుండాదండమండితంబును, గనత్కనకకంకణ కేయూర ముద్రికానిచయఖచితప్రచురమణిగణమరీచిమాలికాలంకృతంబును, త్రైలోక్యభయం

క్షరకారణ సౌభాగ్యరేఖావళీ కలితారుణకరతలంబును, జంద్రశేఖరమనోరంజితతాళప్రమాణలయాలయవ్యాప్తివిస్తారరంగన్మృదంగవాద్య ఘాతకారిణ్యంగుళ్యాభిరామంబును, నక్తంచరీకుచకుంభయుగళచర్చితతుహినజలమిళత్పటీరకర్దమసురభి ఘుమఘుమాయమానంబును నైన బాణాసురునిబాహుసహస్రంబునందుఁ జతుష్టయావశిష్టంబుగా ఖండించి వైచిన జంఝాసమీరణవిక్షేపవిదళిత శాఖాసహస్రంబై మోడ్వడియున్న మహామహీరుహంబుచాడ్పునఁ బురందరకరాంభోరుహ శుంభద్దంభోళి ధారాహతపక్షంబైయున్న కుంభినీధరంబువిధంబున నుండెనప్పుడు. 18

క. సురుచిరసురనికరకరాం, బురుహవికీర్ణప్రసూనపుంజములొప్పై
హరిపైఁగురిసెన్మ్రోసెన్, వరుసన్రంభాదినాట్యవాద్యరవంబుల్. 19

గీ. అవ్విరోచనపౌత్త్రినియందుఁజాల, కరుణగల్గుటఁజేసిగంగాధరుండు
పురుషసూక్తంబుచదువుచుహరినిజేరి, వినయవాక్యప్రయుక్తినిట్లనినుతించె. 20

చ. అనఘుఁడవప్రమేయుఁడవనంతుఁడవాద్యుఁడవక్షరుండ
వత్యనుపమచిన్మయుండవుచరాచరజాలసమేతమైనయి
వ్వనజభవాండపఙ్క్తులుభవజ్జఠంబుననీదుమాయచే
జననమువర్ధనంబునవసానమునొందుచునుండునీశ్వరా. 21

సీ. అఖిలాత్మనీనాభియందునాకాశంబుమునివంద్యనీపాదములనుధరణి
సర్వేశనీమానసమునఁజంద్రుండునుజలజాక్షనీనేత్రములనినుండు
గాంభీర్యనిధినీముఖంబుననింద్రుండుమురహరనీకర్ణములనుదిశలు
ఉరగేంద్రశయననీయూర్పులననిలంబుఘనమూర్తినీమస్తకమునదివము
ప్రబలమగుచుండునుపనిషత్ప్రపంచకమయ, దివ్యమంగళవిగ్రహస్థితివెలుంగు
నిన్నుభావించిసేవించిసన్నుతించి, కాంతురనఘులుమోక్షంబుఁగమలనాభ. 22

క. అనిమఱియుబహువిధంబుల, వినుతించుశశాంకధరునివినయోక్తులకున్
జనితప్రమోదమానస, వనరుహుఁడైపలికెగరుడవాహనుఁడెలమిన్. 23

ఉ. నీదయవీనిపైఁగలిమినిక్కువమింతియెకాదువీఁడుప్ర
హ్లాదునకుంబ్రపౌత్త్రుఁడుతదన్వయజాతులనేవధింపఁగా
లేదటుగానజీవమెడలింపకకాచితిబాహువిక్రమో
న్మాదమడంపఁగావలసిమట్టుననుంచితిఁజంద్రశేఖరా. 24

క. ప్రమథగణంబులలోను, త్తముఁడైభవదీయసన్నిధానంబునమో
దముతోడనుండఁగలఁడీ, యమరాహితుఁడింకనోపురాసురమథనా. 25

గీ. అనుచునానతియిచ్చినయవ్వసరమున, బాహువులతోనయజ్ఞానబంధములను
వీడుకొనిమాధవునిజేరివినయఫణితిఁ, జాగిమ్రొక్కుచుబాణుండుసంభ్రమమున. 26

శా. మాయామానుషమూర్తి వైతనరుబ్రహ్మంబున్నివాబ్జాసనా
ధ్యేయుంనిన్నెఱుంగలేకనవనీతిస్తాయికొన్నందుకుం
బ్రాయశ్చిత్తముగాఁగఁజేసితివినాపాపంబులోపంబుగా
నాయజ్ఞానమువాసెనీకరుణఁగృష్ణాగోపికావల్లభా. 27

వ. అని మఱియుం బునఃపునః ప్రణామపూర్వకంబుగా బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి యుషాకన్యానిరుద్ధకుమారులంగైచేసి తోడ్కొనిరమ్మని పరిచారకులంబంచిన వారును దదీయశుద్ధాంత కాంతాజనంబులకుం దెల్పిన నవ్వధూవరుల నుచితోపచారంబులం బ్రీతులంజేసి యలంకరించిరప్పుడు. 28

సీ. కంకణఝుణఝుణత్కారానుగుణముగాహస్తపద్మములునాట్యములుసలుప
హస్తపద్మములనాట్యములతోనుద్దియైగుత్తంపుగుబ్బలుకులికియాడ
గుత్తంపుగుబ్బలకులుకుతోనైక్యమైకంఠహారంబులుగంతులిడఁగఁ
గంఠహారంబులగంతులజతగూడిపిడికెడునడుముదాఁబెళుకుఁజూప
విమలహారినీలరుచులతోవియ్యమంద, మరువుహూరునినునుసోగకురులయందు
లలితచాంపేయసురభితైలంబునించి, యెలమిఁదలయంటెనొక్కపూర్ణేందువదన. 29

క. నలుఁగిడియెనొక్కకోమలి, మలయజపంకంబులంబెమఱియొక్కతెని
ర్మలకనకకలశములజల, కంబోసరించెఁగుసుమశరపుత్త్రినకున్. 30

క. తడియొత్తెనొకతెవలిపెపు, మడుఁగులుగట్టంగనిచ్చెమఱియొక్కతెయిం
పడరంగనగరుధూపం, బిడెనొక్కతెపరిమళంబులెంతయునెసఁగన్. 31

గీ. అర్ధచంద్రోపమంబైనయతనినుదుట, దిద్దెనొక్కతెకస్తూరితిలకమదియుఁ
దనరెఁగందర్పకుసుమకోదండదండ, ఘటితనీలోత్పలాస్త్రిసంకాశమగుచు. 32

ఉ. ఒక్కలతాంగిమౌక్తికసముజ్జ్వలభారములందువజ్రపుం
జెక్కలతాళిబిళ్లవిలసిల్లఁగఁగూర్చియలంకరింపఁబెం
పెక్కతదీయవక్షమునెంతయుఁజూడఁగనొప్పెనయ్యెడన్
జుక్కలగుంపులోమిగులశోభిలుపూర్ణశశాంకుకైవడిన్. 33

చ. శ్రవణపదావిలగ్నమకరప్రకటాభరణోజ్జ్వలాస్యకై
రవహితులీలనాఘునుఁడురాజిలెనీలరుచిందళత్తళల్
గవయఁబ్రజానురాగకరకంకణముల్ప్రవహింపఁజూచిగా
రవగుణసంప్రపూర్ణజలరాశికదాయనితజ్జ్ఞలెంచఁగన్. 34

గీ. నిలువుటద్దంబుముందరనిలిపెనొకతె, యందుఁబ్రతిబింబితంబైనయతనిరూపు
జూచిభ్రమనొందియొక్కతెసురటివీవఁ, జెలులుఘొల్లుననగిరదిసిగ్గువడఁగ. 35

సీ. సరసవృత్తస్తనిగురులీలవరమహోత్పలమాలగచియింపఁబ్రౌఢవమ్మ
వరమహోత్పలవైరివదననీవంబరాలంకృతిసేయవలంతివమ్మ

ష్యాంబరోపమమధ్యయందంబు గాఘనసారంబలందంగజాణవమ్మ
ఘనసారకచనీవుకంకణాభరణంబులందగింపవినోదురాలవమ్మ
యనుచుఁబూర్ణేందువదనలవ్యంగ్యవచన, రచనఁజెలువ్వొమానులరహివహింప.
వినుతభూషణభూషితాంగునిగఁజేసి, రపుడుయదువంశజలధితారాధిపతిని. 36

క. కొందఱుచెలికత్తెలుపూ, సుందరిఁగైచేసిరపుడు సురుచిరభూషా
చందనకుసుమాదులచేఁ, గందర్పునిరాజ్యలక్ష్మిగతిఁజెలువొందన్. 37

సీ. గిలుకుపటందియలఁజెక్కినవజ్రములకుఁబాదసరోజనఖకాంతితళుకులిడఁగఁ
బ్రతిలేనిముక్కరపైఁగెంపులకుముద్దుమోవిచెంగావిమేల్ముసుఁగుదిద్ద
నిగిడిచేర్చుక్కలోనీలంబులకుఁగుంతలచ్ఛాయశృంగారలక్ష్మినొసఁగఁ
దాటంకముక్తికతతికిమందస్మితరసములావణ్యవిభ్రమమునించఁ
గటకకేయూరరశనాదికనకమునకు, నమరుమైజిగివన్నియలతిశయింపఁ
దొడవులకునెల్లఁదనమేనుదొడవుగాఁగ, రహివహింపుచునుండెనారాజవదన. 38

మ. కమలాక్షుల్తగనవ్వధూవరులశృంగారించిరత్నప్రభా
విమలంబైనరథంబుమీఁదనిడికేవిన్వల్లకీవేణుశం
ఖమృదంగాదికవాద్యసంజనితమాంగల్యధ్వనుల్లాస్యకా
సమమంజీరఝుళంఝుళధ్వనులు హెచ్చన్ రాజమార్గంబునన్. 39

మ. చనుదేగంగఁబురంధ్రులున్నతమహాసౌధంబులన్నిల్చిహ
స్తనటత్కంకణనిక్వణంబెసఁగలాజల్చల్లిరాత్మావలో
కననీలోత్పలదామసంయుతముతైకన్పట్టికాంతిస్ఫుర
ద్ఘననీలోత్పలమాలికాకలితముక్తాజాలలీలందగన్. 40

చ. కలికియొకర్తువారలనుగన్గొనఁబోవుచుఁగంఠమాలికల్
గళమునవైచుకోకతమకంబునగుబ్బలమీఁదఁజేర్చినన్
గులికెడుచూచుకంబులఁదగుల్కొనిచూడఁగనొప్పెనెంతయుం
బొలుపగుతంత్రులంబొలుచుపుత్తడికాయలవీణకైవడిన్. 41

చ. అలికులవేణియొక్కతెసహస్రదళంబువినోదలీలఁగో
మలకరపంకజాతమునమాటికిఁద్రిప్పుచు నేగుదెంచియిం
పలరఁగనవ్వధూవరులనయ్యెడఁగన్గొనుచుండెవేయుగ
న్నులవలెవీరియందముఁగనుంగొనఁగానని తెల్పుకైవడిన్ 42

సీ. ఈభానుతేజునకీకోకకుచకునుజెలిమిసంఘటనంబుచేసినాఁడు
ఈచంద్రవదనునకీచకోరాక్షికివెలయనేస్తంబుగావించినాఁడు
ఈమేఘవర్ణునకీకేకిగమనకుఁగోరిసాంగత్యంబుఁగూర్చినాఁడు
ఈపద్మహస్తునకీభృంగవేణికిఁబ్రియవిలాసంబుఁగల్పించినాఁడు

ఎంత నేర్పరి శౌరదాకాంతుఁడహహ, యిట్టియనుకూల దాంపత్య మెఱిఁగి చేసె
ననుచుఁ బురభామినులు ప్రమోదాత్మలగుచుఁ, గూడి తమలోన ముచ్చటలాడి రపుడు.

వ. ఇట్లు చనుదెంచిన కూఁతునల్లునిం జూచి ప్రమోదరసభరితస్వాంతుండై బాణుండు వారల కనేకరత్నాభరణ వస్తువాహన ధేనుదాసదాసీజనంబుల నుపాయనంబొసంగి, వాసుదేవసన్నిధికిం దోడ్కొనిపోయి యప్పగించినం గృతప్రణాములై యున్న వారలంగనుంగొని యతండు. 44

క. కనికరపుముదంబునఁ జి, క్కనికరములఁ గౌఁగిలించి కాంతాయుతుఁడౌ
మనుమని సుఖాన్వితుఁడవై, మనుమని దీవించె సబహుమానము గాఁగన్. 45

మత్తకోకిల. గారవంబున మ్రొక్కఁ గైకొని కౌఁగిలించెడివారలున్
జేరి మ్రొక్కిత దాదరోక్తులచేఁ జెలంగెడువారలున్
గోరి కన్నులు చల్లఁగాఁగనుఁగొంచు నుండెడివారలున్
గూరిమిన్ బలముఖ్యులున్ హితకోటియుం బ్రమదంబునన్. 46

వ. అంత. 47

ఉ. బాణుని గారవించి పురభంజను వీడ్కొని శంఖనాదని
స్స్వాణధణంధణల్ సెలఁగ సామజ ఘోటక ముఖ్యవాహినుల్
శ్రేణులు గట్టి విక్రమవిజృంభణతన్వెను వెంట రాఁగ గీ
ర్వాణవిలాసినీ మృదుకరస్రుతప్రసూనరసప్లుతాంగుఁడై. 48

శా. కాంతం దోడ్కొని బ్రహ్మసూసహితులై కందర్పముఖ్యుల్ మహా
సంతోషంబున నేగుదేర యదువంశస్వామి కల్లోలినీ
కాంతారాచలపట్టణావళుల నేకంబుల్గనుంగొంచుఁ ద
త్ప్రాంతక్షోణిపతుల్ సువస్తునికరం బర్పించి సేవింపఁగన్. 49

వ. కతిపయదినంబులకుం జనిచని. 50

సీ. గోత్రాధిపఖ్యాతిఁ గొమరారియుండుట సురశైలరాజభూసురులఁ బోలి
మకరాంకసంవర్తి మహిఁ జెన్నొందుట గగనకిన్నరవరాంగజులఁ బోలి
ఘనరసాలంకృతుల్గనుపట్టియుండుట హరజటాసిద్ధకావ్యములఁ బోలి
హరిచరణప్రభూతాభిముఖ్యంబౌట బలిదానవనాకములను బోలి
రంగదుత్తుంగచటులతరంగనటన, భంగకల్లోలజాలసంభ్రమనినాద
పూరితాశాంతరాళమై పొలుచుచున్న, పశ్చిమాంబుధిఁ గనియె గోపప్రభుండు. 51

క. కనుఁగొని మనమునఁ బెనఁగొను, ననురాగమువలన వికసితాననుఁడై యిం
పెనయఁగ నిష్టాలాపము, లొనరించుచు నరిగె యాదవోత్కరములతోన్. 52

ఉ. వారిజలోచనుండు యదువల్లభుఁ డేగుచుఁ గాంచె ముందటన్
ద్వారకఁ జంచలాంచితలతాకలితాసిత మేఘమాలికా

స్ఫారవిలాసకృత్సరసకంజముఖీనికరప్రచారవి
స్తారసురేంద్రనీలఖచితస్ఫుటహర్మ్యకదంబధారకన్. 53

ఉ. అంతకుమున్న కృష్ణునిజయంబభియాతిపరాజయంబుసా
కాంతయుబుశ్యకేతుఁడుసుఖస్థితివచ్చుటయాదియైనవృ
త్తాంతముచారసూక్తిఁ దెలియన్వసుదేవుఁడుపౌరకోటిశు
ద్ధాంతజనంబులున్వినిమహాప్రమదాంబుధినోలలాడుచున్. 54

వ. పట్టణంబు శృంగారంబు సేయించిన. 55

సీ. ఘనసారకస్తూరికాజలాసారంబుచెలువంపువీథులఁజిలుకరించి
గవాకంబులైనముక్తాఫలంబులతోడలీలతోరంగవల్లికలుదీర్చి
నవరత్నభూషణాంబరసుగంధద్రవ్యపుంజంబులంగళ్లఁబొందుపఱిచి
కదళికాస్తంభముల్ఘనచిత్రపటములునుభయపార్శ్వములఁబెంపొందనునిచి
ద్వారములయందుఁదోరణావళులుగట్టి,పరిమళముమించునగురుధూపములువైచి
నృత్తగీతవాద్యాదులనెఱపఁజేసి, యమితశృంగారమొనరించిరప్పురంబు. 56

ఉ. భూసురవేదనాదములఁబుణ్యసతీజనమంజులోక్తులన్
భాసురనృత్తగీతరసబంధురరావములంబురీవనీ
వాసశుకానులాపములవారణబృంహితవాజిహేషలన్
శ్రీసముదంచితంబగుచుఁజెల్వువహించెఁబురంబునవ్యమై. 57

గీ. అట్లుశృంగారితముఁజేసియఖిలజనులు, గంధపుష్పాక్షతాద్యలంకరణులగుచు
నెదురుగానేగుదెంచిరమేశుఁగాంచి, మ్రొక్కియనిరుద్ధుఁగొల్చిప్రమోదులైరి. 58

క. పురలక్ష్మిసరసతరనిజ, సరసీతామరసరసలసన్మృదులీలా
సురభిపరిభోగపవనాం, కురమిషమునహరికినెదురుకోలువహించెన్. 59

ఉ. గోపురశాతకుంభమయకుంభపయోధరకుంభజృంభణల్
చూపుచుసౌధయూథపరిశోభితహీరదరస్మితంబులు
దీపనసేయుచున్గలదుదీర్ణపటాగ్రపతాకహస్తవి
క్షేపణసన్నసేయుచువశీకృతచిత్తునిజేసెఁగృష్ణున
ట్లాపురలక్ష్మికాంతునిబ్రియాంగనమోహితుఁజేయుకైవడిన్. 60

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రకల్పితశృంగారతరంగరంగ ద్రంగవల్లీప్రయుక్తముక్తాఫల తారకాలంకృతంబును, గుట్టిమరేఖాస్థగితప్రదీప్తహీరద్యుతివితత కౌముదీరమ్యంబును, సకలజననయన కువలయవికాస హేతుకంబునునైన రాజమార్గంబున యదుకులపయఃపారావారచంద్రుండగు దేవకీనందనుం డరుగుచున్న సమయంబున. 61

ఉ. బంగరుపళ్లెరంబులనుబద్ధముఖుల్ఘనసారదీపికల్
రంగమరంగనించిమణిరాజితకంకణహస్తవల్లులున్

సంగతినుంచి త్రిప్పుచును సారెకు మంగళకౌశికన్జయం
మంగళమంచుఁ బాడిరి సమంచితపంచమనాదవైఖరిన్. 62

గీ. నందకాయుధునకుశ్శోభనంబటంచు, నగరకాంతలునీరాజనంబులిడుట
కలపతాకహస్తంబులనభినయించెఁ, బురరమాదేవిభరతవిస్ఫురణఁదెలిసి. 63

క. నిరుపమవిమానపఙ్క్తులు, గురుతరమణిహర్మ్యములునుగూడి వెలుంగన్
సురకాంతలుఁబురకాంతలు, సరిచల్లెడువిరులవానజడిమైమెరిసెన్. 64

వ. అప్పుడు. 65

సీ. తాళకేతనసముద్యత్కాంచనాస్యందనారూఢుఁడైనవాఁడతనిఁజూడు
నాగాంతకధ్వజోన్నతహేమమయశతాంగారోహణుండైనయతనిఁజూడు
మకరపతాకాసమానగాంగేయరథాసీనుఁడైయున్నయతనిఁజూడు
వరఋశ్యకేతుసుందరమైనకనకంపుటరదంబుపైనొప్పునతనిఁజూడు
మతఁడుబలరాముఁడతఁడుమురాసురారి, యతఁడుకుసుమాయుధుండతండతనితనయుఁ
డనుచునొండొరులకుఁదెల్పుకొనుచునుండి, రప్పురంధ్రులుగగనగృహాంతరముల. 66

ఉ. కైరవిణీప్రియేశు వెనుకంజనురోహిణిలీలనింపుసొం
పారఁబ్రసూనసాయకసుతానుగతింజనుదెంచునయ్యుషా
వారిజగంధినంచితసువర్ణలతాసమమోహనాంగిశృం
గారరసంపుబొమ్మఁబోడగాంచిపురంధ్రులుసమ్మదమ్మునన్. 67

వ. తమలోనిట్లనిరి. 78

ఉ. తేనియలూరుకెంపుసుదతీమణివాతెరచంపకద్రవం
బాపెడితేఁటిగుంపువిమలాంగికచంబుసదావికాసముల్
బూనుసరోజముల్చిగురుఁబోఁడికనుంగవజోకయెప్పుడున్
మాననిచక్రవాకములుమానినిచన్నులుచూడుమాసఖీ. 69

చ. కలువలపేరుపేరుకొనఁగాఁగుముదమ్ములుమన్మథాంబకం
బులుగణుతింపఁగావిషముల్కమలంబులపుట్టుపూర్వముల్
దెలియఁగఁబంకజాతములుతేరికనుంగొనఁగామెఱుంగుఁదీఁ
గెలుచపలంబులన్నియుసఖీమణికన్నులఁబోలనేర్చునే. 70

క. కలదనుచునులేదనుచును, బలుమఱువాదంబులేలపనిలేదింకన్
గలదనుటకులేదనుటకుఁ, దలపంగానడుమునడుముతరుణీమణికిన్. 71

మ. చెలువంబైకళలన్వెలుంగుహురుమంజీదేశపున్ముత్తియం
బులతోఁగూర్చినచేరుచుక్కనొసటన్బొల్పొందునెమ్మోముహా
చెలికెంతందముచూడరమ్మరుచిరాశ్లేషాసమాయుక్తని
ర్మలరాకాతుహినాంశుమండలముసామ్యంబైప్రకాశించుటన్. 72

చ. పురుషులలోనపూర్వరసపూర్ణశరీరమనంగసూతికిం
దరుణులలోసమానరహితంబగురూపము బాణపుత్త్రికిన్
సరసముగాసృజించియిటుసమ్మతినిద్దఱఁగూర్చినట్టియా
సరసిజగర్భుఁడెంతగుణశాలితలంపఁగఁబాటలాధరా. 73

వ. అని యనేక ప్రకారంబులం గొనియాడుచు నదిమెచ్చుచ్చటగానుండిరప్పుడు, పురుషోత్తముండు భేరీమృదంగాదివాద్యంబులును, శంఖకాహళ వేణుప్రముఖతూర్యంబులును, బోరుకలఁగ మహావైభవంబున నరిగి నిరంతర విహార్యమాణేందిరంబగు మందిరంబుఁ బ్రవేశించి, యమాత్యజ్ఞాతిసామంత బంధుమిత్త్రాది పరివారంబులదివ్యాంబరాభరణ తాంబూలాదివస్తుప్రదానంబులం బ్రహృష్టమానసులం జేసి, యుచితప్రకారంబులఁ దత్తద్గృహంబులకు వీడుకొల్పి, యంతఃపురంబులకుంజని యిష్టోపభోగంబులనుభవింపుచుండె. నయ్యనిరుద్ధకుమారుండు నుషాసమేతుండై దేవకీవసుదేవులకు రేవతికిరుక్మిణీ సత్యభామ జాంబవతీ కాళిందీమిత్రవిందాసుదంతాభద్రాలక్షణాదులైన ముత్తైదువలకుఁ దన తల్లులైన రతీశుభాంగులకుఁ బ్రణామంబులుచేసిన వారును బరమానందరసప్రవాహితాంతరంగులై యవ్వధూవరుల నాలింగనంబులుచేసియనేకవిధంబుల దీవించి రతండును నిజవియోగ వేదనాభారంబునఁ గృశీభూతయైయున్న రుక్మలోచన ననేకవిధంబులగారవించి సంప్రీతహృదయం గావించి మజ్జనభోజనాదులఁ దృప్తుండై బాణనందనాసురత సంభోగానంద నిరతుండైయుండి. 74

సీ. సారససంసారసరసరసాసారసౌరభాన్వితసరశ్చరణముల
సాలలీలాలోలఖేలదేలాలతాజాలడోలాకేళిలోలగతులఁ
గింజల్కరంజితమంజీరపుంజమంజులవంజులనికుంజసుమనసములఁ
గుందబృందమరందబిందుపేదిందిరామందనాదశ్రుతానందములను
గౌరఘనసారనీహారనీరపూర, సారచారుపటీరచర్చాసుఖాప్తి
కోకకోకిలశారికానీకకేకి, శౌకలోకాకరవనావలోకనముల. 75

శా. ప్రాంచత్కాంచననూత్నరత్నఖచితప్రాసాదదేశంబులం
బంచాస్త్రప్రియనందనుండుసురతప్రాపంచికవ్యాప్తిఁగ్రీ
డించున్దక్షిణనాయకత్వమునఁబ్రౌఢిన్రుక్మనేత్రామన
స్సంచారుండునుబాణదైత్యతనయాసక్తాంతరంగుండునై. 76

సీ. కుచకుంభయుగముఁబైకొనికేలనంటుటనైరావతమునెక్కియాడినట్లు
కదియించినెమ్మేనుఁగౌఁగిటనలముటహరిచందనము మేననలఁదినట్లు
సునయోక్తివీనులుసోకుటనప్సరోవీణానినాదంబువినినయట్లు
బింబికాధరచూషణంబుసేయుటయుసుధాసారపానంబుచేసినట్లు

సౌఖ్యమొదవంగనిచ్చనిచ్చలును బాణ, కన్యసంభోగమింద్రభోగంబు గాఁగ
సతతవిభవానుభవతృణీకృతపురంద, రుండగుచునుండెనయ్యనిరుద్ధవిభుఁడు. 77

వ. అంత. 78

గీ. మందగతులకునత్యంతమందగతియు, మంజులోక్తులకతిశయమంజులంబు
మెఱుఁగుమేనికిమిక్కిలిమెఱుఁగునగుచుఁ, బుష్పగంధికినీళ్లాడఁబ్రొద్దులయ్యె. 79

వ. అంత. 80

శా. స్వక్షేత్రంబులనుచ్చరాసులహితస్థానంబులన్ దీప్తులై
యక్షీణుండగుచంద్రుఁజూచుచుదినేశాదుల్చరింపన్సమ
గ్రక్షేమంకరలగ్నవేళశుభయుక్తుంబందురాజాంశఁబ
ద్మాక్షీరత్నముపుత్త్రుఁగాంచెహరిపూర్ణాంశావతీర్ణాంగునిన్. 81

క. సురదుందుభినాదంబులు, సురకరనిర్ముక్తకల్పసుమవర్షంబుల్
సురరమణీనాట్యంబులు, సురగాయకగానములునుశోభితమయ్యెన్. 82

ఉ. యాదవవృష్ణిభోజకులులందఱు వేడుకలంజెలంగిర
త్యాదరవృత్తిబాణతనయారమణుండుసువర్ణధేనుర
త్నాదిసమస్తవస్తువులనంతముగాఁజెలరేఁగియిచ్చి పృ
థ్వీదివిజేంద్రకోటులనుదృప్తులఁజేసికృతావగాహుఁడై. 83

క. లౌకికవైదికరీతులఁ, గైకొని పుత్త్రోత్సవంబు గావించియతం
డేకాదశదినమునవిభ, వాకరముగనామకరణయత్నముఁజేసెన్. 84

క. వజ్రాదిభూషణుండును, వజ్రాంగుఁడు వైరివీరవసుధాధరభి
ద్వజ్రుఁడునై మెలఁగెడునని, వజ్రుండని నామమిడిరివరవిప్రోక్తిన్. 85

సీ. చూడఁగా నేర్చెవిస్ఫుటకృపామృతరసంబుఁగటాక్షవీథులఁబూనుకొఱకు
నడుగుచాఁపఁగ నేర్చెనఖిలరాజన్యకిరీటదీప్తులలంకరించుకొఱకు
చేతులాడింపనేర్చెనువదాన్యశాస్త్రవిద్యాప్రవీణతవెలయుకొఱకు
తలయెత్త నేర్చెమధ్యమజగన్మండనైకాంతపత్రచ్ఛాయనమరుకొఱకు
పలుకనేర్చెసరస్వతీప్రకటనాట్య, రసమునకురంగరక్తులనొసఁగుకొఱకు
కడఁగినడువంగనేర్చెనుగలియుగాది, మప్రభుత్వతధర్మంబుమలుపుకొఱకు. 86

వ. మఱియును నబ్బాలకుండు ముక్తామణినిచయఖచితకలాపకాకపక్షాలంకృతవిశాలఫాల
ఫలకుండును, నంజనరేఖారంజితకర్ణాంతవిస్తీర్ణనేత్రుండును, దప్తచామీకరముకులీకృ
తశార్దూలనఖాభరణకమనీయకంబుకంధరుండును, ననంబరనితంబబింబాలంబిత కనక
కటిసూత్రకలితకింకిణీక్వణానాదాభిరాముండును, మణిమయమంజీర సింజాసముజ్జ్వల
చరణయుగళుండునునై ముద్దుచూపుచుఁదల్లిదండ్రులుం దాతముత్తవలుం బ్రపితామహ
ప్రపితామహీసమూహంబులు గారాబంబు సేయుచుండ ననుదినవర్ధమానుండై పెరుఁగు

షుండం దదీయసౌకుమార్య మందహాసమృదువచనసంచరణాదుల కానందంబువహిం
చుచు నయ్యనిరుద్ధుండు సుఖోన్నతుండైయుండె. 87

మ. గతగర్వంబునఁ గ్రాంత దేశధరణీకాంతుల్భజింపంగద
ర్పితులైకొందఱుదూరభూవరులునిర్భీతింజరింపన్ మహో
న్నతిదండెత్తిజయించిలోఁబఱిచియాజ్ఞాసిద్ధిఁగావించెఁదాఁ
జతురంభోనిధిమధ్యఖండనవకచ్ఛప్పన్న దేశంబులన్. 88

ఉ. అన్యనృపాలకుల్స్వవశులైకొనివచ్చియొసంగువస్తువుల్
కన్నెలురత్నముల్హయలుగంధగజంబులునాదిగాఁగసౌ
జన్యతఁదెచ్చితాతకనిశంబును గానుకలిచ్చియాజగ
న్మాన్యునిచేతదీవెనలుమన్ననలందుచునుండివెండియున్. 89

సీ. వసుదేవబలదేవవాసుదేవాదులయనుమతివడసియత్యంతనియతి
రాజసూయమ్ముతురంగమేధమునాదిగాఁగనేకయాగములుచేసి
యందునాహుతులైనయలపురుహూతాదులాత్మభాగహవిస్సులాహరింప
నాజ్యప్లుతంబుగానన్నభక్ష్యాదులునవ్వారిగాఁగసమస్తజనుల
కిడుచునధ్వర్యముఖ్యులకెలమిధేను, భూహిరణ్యరత్నాదులుభూరిగాఁగ
దక్షిణలొసంగిరాజులఁదగువిధముల, నంపకముచేసికీర్తులనతిశయిల్లె.

సీ. అసమానసాంప్రదాయకశుద్ధిఁజెలువొందుతండ్రితాతలమహత్త్వంబుఁజూచి
యష్టదిక్కులయందునాక్రాంతమైనసత్కీర్తిప్రతాపవిస్ఫూర్తిఁజూచి
కులరూపగుణములఁగొనియాడఁగాఁదగుదేవులయనుగుణస్థితులఁజూచి
వర్ధిష్ణుఁడైశైశవంపుముద్దులుగుల్కుతనయునియందసందములుచూచి
దానభోగాదులైనసద్వ్రియములందుఁ, బాలుపడియున్నయర్థసంపదలుచూచి
భూప్రజలువేయునోళ్లనుబొగడుచుండు, రెంతధన్యాత్ముఁడీయుషాకాంతుఁడనుచు.

వ. ఆసమయంబున. 92

క. నారదుఁడుసకలశాస్త్రవి, శారదుఁడుశరీరవిజితశారదవేళా
నీరదుఁడుముఖనివేశిత, శారదుఁడేతెంచెదనుజసంహారుకడకున్. 93

క. వనజాతనయనుఁబొడగని, వినుతులుగావించియతనివినయంబులచే
ననుమోదమానసుండై, యనిరుద్ధుండున్నయెడకునరిగినతఁడున్. 94

గీ. ఎదురుకొనివందనముచేసిహేమపీఠ, మునను గూర్చుండఁబెట్టినమునివరేణ్యుఁ
డాదరంబునదీవించియతనితోడ, నుచితసల్లాపములుసేయుచుండియుండె. 95

గీ. ముద్దుగుల్కెడుమరువంపుమొలకయనఁగ, శ్రీలఁజెలువొందఁగలనెలబాలుఁడనఁగఁ
గుదురుచక్కనిసింగంపుఁగూనయనఁగ, మీఱుమారుకుమారుఁగుమారుఁజూచి. 96

క. రమ్మని డాయంబిలిచిన, యమ్మనమున్మౌనినిజాంకమందునిచితదీ
యమ్మగుసాముద్రికచి, హ్నమ్ములుదెలియంగఁజూచియనిరుద్ధునితోన్. 97

సీ. భుజనేత్రనాసికంబులుజానుహనువులునైదుదీర్ఘములుగోప్యాంగకంఠ
జంఘలుమూడుహ్రస్వములుఫాలమురొమ్ముకటిమూఁడువెడఁదలుకంఠనినద
మునునాభికందంబుమూడుగంభీరముల్ఫాలకటిస్కంధబాహుకుక్షి
ముఖములారున్నతంబులుజత్రుగుల్ఫత్వగంగుళిచరణంబులైదుసూక్ష్మ
ములుదృగంతజిహ్వాధరములునునఖర, తాలుకరరేఖలారురక్తములునైన
యట్టిమానవుఁడధికభాగ్యాన్వితుండు, గానెఱుంగుముకుసుమమార్గణకుమార. 98

సీ. వరలీలదక్షిణావర్తరేఖాయుత భ్రూమధ్యుఁడుసమస్తభూమి నేలు
నైదురేఖలుఫాలమందున్నవాఁడుదీర్ఘయుస్సమన్వితుండైనవాఁడు
ఊర్ధ్వరేఖలుపాదయుగళంబునందుఁబెంపొందుమానవుఁడుత్తమోత్తముండు
తనరిముప్పదిరెండుదంతముల్గల్గినయట్టినరుండుభాగ్యాధికుండు
కంబుసన్నిభమైనట్టిగళమువాఁడు, విలసితంబగుకీర్తులవెలయువాఁడు
కఠినమగుహస్తతలములుఁగడుమృదుత్వ, చరణములుగల్గుమనుజుఁడైశ్వర్యయుతుఁడు.

గీ. చారుచరితసాముద్రికశాస్త్రమందు, నిట్టిలక్షణములుచాలనెన్నఁబడియెఁ
గానఁబురుషునిఁగనుఁగొన్నఁగానవచ్చుఁ,బండితులకునాగతభాగ్యగతుల. 100

వ. శ్రీమన్నారాయణాంశోదయుండైన యివ్వ్రజకుమారుని శరీరంబున నిటువంటి శుభ లక్షణంబు లనేకంబులున్నయవి గావున నితండు మహాభాగ్యవంతుండును సకలదిగంత విశ్రాంతకీర్తివంతుండును విద్యావినయసంపన్నుండును వంశవర్ధనుండునునై కలియుగాదిమ ప్రభుత్వ సింహాసనారూఢుండై సామంత భూపతులు తనపంపుసేయఁ గృతయుగ లక్షణంబున ధర్మంబు చతుష్పాదపూర్ణ ప్రవర్తనంబు గా వసుంధరాచక్రంబనేక సంవత్సరంబు లశాత్రవంబుగాఁ బాలింపంగలవాఁడును భగవత్స్వరూపుండవు నాదిగర్భేశ్వరుండవు బ్రహ్మజ్ఞాననిధివి నగు నీవలన జన్మించి తనయుం డుత్తమపురుషుం డగుట స్వాభావికంబకదా యని పలికినఁ గందర్పనందనుండు మందహాసముఖుండై మునిపుంగవున కిట్లనియె. 101

క. మీయాశీర్వచనంబులు, మాయందనుగతములగుటమాకున్ సకల
శ్రేయోగుణసంపాద్యము, సేయుటకునిదానమగుటసిద్ధముకాదే. 102

క. అనిసాంత్వనవచనంబుల, ననురాగమొనర్చుచున్నయనిరుద్ధవిభున్
సునయోక్తులదీవించుచుఁ, జనియెన్నారదుఁడుదివికిజగతీనాథా. 103

సీ. సరససంగీతంబుసంయుతాసంయుతా హస్తాభినయముభావాభిరామ
వీక్షణభ్రూలతావిభ్రమంబుసపాద తత్కాలకల్పితతాళమాన
మైనలాస్యంబుకాత్యాయనియొద్ద బాణాసురతనయదానభ్యసించె

నట్టిగాన ద్వారకయందుఁ దద్విద్యాభిలాషఁ బ్రార్థించువిలాసినులకు
దృష్టముగావించె సౌరాష్ట్రదేశచంద్ర, వదనలానీలవేణులవలన నేర్చి
రాలతాంగులు దెలుపనంతంతకఖిల, దేశములసర్వజనవచస్థితిని వెలసె. 104

సీ. తనకీర్తిచంద్రికాతతినిండి కృష్ణపక్షంబులు శుక్లపక్షములు సేయఁ
దనదుర్గాజత్వమింపున సార్వకాలంబునందును గువలయానందమొసఁగఁ
దనకరంబులజడత్వమునను భువనప్రజానురాగంబులునై వెలుంగఁ
దనవర్తనంబు మిత్రసమాగమంబున సంపూర్ణకళలచేఁ బెంపువడయఁ
దనవిలాసంబఖండసౌందర్యమహిమ, నిష్కళంకస్వభావమై నివ్వటిలఁగఁ
జంద్రునకుఁ జంద్రుఁడనఁదగుసద్గుణముల, చేతననిరుద్ధుఁడు జగత్ప్రసిద్ధుఁడయ్యె. 105

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహానుభావుండైన యనిరుద్ధుండు మహదైశ్వర్య సమృద్ధుండును సకల భోగానుభవసిద్ధుండును వేదోక్తకర్మానుష్ఠాన పరిశుద్ధుండును నై సంసారబద్ధుండునుంబోలియుండె నిర్గుణంబును నిశ్చలంబును నిరుపమానందంబును నైన పరబ్రహ్మం బద్వితీయంబయ్యును బహునామరూపంబులఁ బోలుచుఁ జరాచరంబులయందు జీవాహ్వయుండై పూసలలో దారంబుకైవడిఁ బ్రవర్తించుచుఁ దత్తత్కర్మానుగుణంబులై శరీరంబులకు ననుభవంబులగు సుఖాసుఖంబులం బొరయక జపాకుసుమసాంగత్యంబున స్ఫటికంబు స్వచ్ఛధవళంబయ్యును మిథ్యారక్తవర్ణంబైన తెఱంగున లిప్తుండునుంబోలె నజ్ఞుల హృదయంబులకుఁ దోఁచుచుండుననియు జ్ఞానసిద్ధిలేమిం జేసి దేహికర్మావృతుండై తనస్వరూపంబుఁ దాన తెలియనేరక తానన్యుండని యహంకార మమకారంబులం బొంది బద్ధుండగుననియును నిద్రాకాలంబున స్వప్నలబ్ధంబైన సంచారాదులు నిద్ర మేల్కనినయప్పుడు మిథ్యలై తెలియంబడినయట్లు జ్ఞానవంతుఁడైన యప్పుడు తసధావంతంబు నిస్సారంబని యాత్మయందు భేదబుద్ధిలేక సర్వసమత్వంబున సర్వంబును బ్రహ్మమయంబు ప్రపచంబస్థిరంబనితలంచి బ్రహ్మైవాహంబను వేదాంతసారవచనార్థంబు కేవల దృష్టంబుగావించి యెఱుకగలిగిన పురుషుండు తానై సాయుజ్యసిద్ధుండగుననియు నిశ్చయించి యాత్మానుసంధానంబు సేయుచు జనకునికైవడి నాత్మజ్ఞానియై సుఖంబులనుభవించుచుండె నని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 106

శా. నీలాభంబును వర్తులాకృతియుఁ జిహ్వాభూతరాజీవపు
ష్పాలంకారము పార్శ్వచక్రము త్రిరేఖాంచన్ముఖోపాంతమై
సాలగ్రామసమాకృతిం బొడమి పూజల్ గాంచియిచ్చుం గృపా
శీలుండై యనిరుద్ధమూర్తి సకలశ్రీలుం బుధశ్రేణికిన్. 107

క. ధారుణిలోపల శ్రీమన్నారాయణునంశఁ బొడమినయగుణములఁ బెం
పారననిరుద్ధనామము, సారంబనితలఁచునతఁడు సౌఖ్యముఁ గాంచున్. 108

వ. అనియు నమ్మహాపురుషగుణంబులు గొనియాడి శుకయోగి పరిక్షిన్నృపాలున కిట్లనియె. 109

క. జననాథ యిట్లు నాచే, వినిపింపఁగఁబడినరసవివేకనిధానం
బనిరుద్ధచరిత్రముఁ వ్రా, సినఁజదివినవినినరునిఁ జెందు శుభంబుల్. 110

చ. అనివివరించినన్ముదితుఁడయ్యెధరావరుఁడంచుసూతుఁడిం
పొనరఁగ శౌనకాదులగు యోగివరేణ్యులతోడఁ దెల్పినన్
జనితఘనప్రమోదరససంభృతమానసులై ప్రియంబునన్
వినుతులుచేసిరక్కథకు వేమఱుమత్కృతిరాజ్యనాయకా. 111

క. ఈయనిరుద్ధచరిత్రము, శ్రేయస్కరమగుచుసుజనజిహ్వాగ్రములన్
బాయక యాచంద్రార్కం, స్థాయియగుచుసుప్రసిద్ధిఁదనరుంగాతన్. 112

మ. శయనీభూతభుజంగసంగరజయశ్లాఘానిరాఘాటశౌ
ర్యయుతోత్తుంగవిహంగపుంగవతురంగారూఢదివ్యాంగపా
దయుగారాధకగోత్రభంగనిగమాంతజ్ఞానశుద్ధాంతరం
గయతివ్రాతముఖాబ్జనూతనపతంగామంగళాద్రీశ్వరా. 113

క. క్రేంకారకింకిణీయుత, టంకారజ్యాలతానటచ్చాపజితో
ద్ధుంకారసముఖవీరా, హంకారాసకలభూషణాలంకారా. 114

తోటకవృత్తము.

మన్మథకోటిసమానవిలాసా, సన్ముఖనిర్జితచంద్రవికాసా
చిన్మయరూపవిశిష్టనివాసా, జన్మమయాపహసద్గుణభాసా. 115

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరా
యనమంత్రితనూభవ సుజనహిత కృత్యనిత్యా బ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధ
చరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము సమాప్తము.

